

dCIDOB 86. La Xina avui.

Introducció

Alguns l'anomenen la potència del segle XXI. La Xina –un país de grans proporcions, en tots els sentits, geogràfic, demogràfic, econòmic– està vivint des de l'última dècada, un seguit de transformacions que la converteixen en un referent fonamental del món globalitzat que ens toca viure. Canvis que des de l'òptica europea, i més concretament, espanyola i catalana, no sempre ens són fàcils d'entendre. En primer lloc, perquè existeix una mancança real de coneixement de la història i la cultura xineses. Tenim algunes nocions, és cert, però moltes vegades han sigut més fruit de l'imaginari col·lectiu d'allò exòtic, llunyà i diferent, tantes vegades narrat en la literatura i les històries de viatges, que de l'intercanvi real de coneixements i experiències. Tot just ara comencen a fomentar-se els estudis asiàtics a les universitats del nostre entorn, els intercanvis d'estudiants. En segon lloc, perquè la Xina ha viscut una història plena de turbulències que l'han mantinguda tancada del món exterior durant força temps. Però les coses estan canviant, sobretot per les transformacions internes que ha sofert el país des de l'obertura econòmica dels anys vuitanta, quan Deng Xiaoping arriba al poder i inicia la reorientació política i la modernització, a més de fomentar el desenvolupament de l'economia de mercat i del sector privat. A inicis del nou mil·lenni, les conseqüències d'aquest procés es comencen a notar, principalment en l'àmbit econòmic, però també en el social i cultural, i en el polític: el mur compacte del partit únic comença a esquerdar-se.

L'interès per allò asiàtic, pels afers xinesos (ja que no entrarem en el ràpid creixement i desenvolupament del continent asiàtic en general) ha anat creixent en l'àmbit internacional d'una manera evident. En el cas de l'Estat espanyol, ho mostren tant la creació d'una institució oficial com és Casa Àsia, depenent del Ministeri d'Afers Estrangers, com l'augment de viatges d'empresaris i de la demanda com a destí turístic del gegant asiàtic. En aquest punt, però, no podem deixar d'esmentar un fet de recent aparició, les conseqüències del qual encara són força imprevisibles, es tracta de la pneumònia atípica, la Síndrome Respiratòria Aguda Severa (SARS, en les sigles en anglès), una malaltia que pot ser mortal i que alguns ja qualifiquen de pandèmia. La SARS està colpejant la Xina amb força, encara que l'abast i la magnitud de la malaltia no són fàcils de saber amb exactitud, ja que les fonts i els interessos diversos mostren diferents "veritats". No obstant això, del secretisme governamental inicial s'ha passat, amb la recent renovació de la cúpula política encapçalada per Hu Jintao, a una major obertura i transparència informativa. Tot plegat sembla que nous aires han arribat i ja no hi ha possibilitat de posar la marxa enrere.

En aquest context, i en el marc del Programa Àsia de la Fundació CIDOB, hem volgut dedicar aquest número de DCIDOB a la Xina. És una primera aproximació en què hem volgut destacar alguns aspectes, tant del procés intern com de relacions exteriors xineses, que creiem importants de cara a tenir una visió general del colós asiàtic.

dCIDOB 86. **La Xina avui.**

La Xina del segle XXI. El dilema de la Modernitat.
Seán Golden

LA XINA DEL SEGLE XXI

EL DILEMA DE LA MODERNITAT

Seán Golden Director, Centre d'Estudis Internacionals i Interculturals de la UAB. Director Programa Àsia, Fundació CIDOB

La “modernitat” es va introduir a la Xina per la força de les armes. No podem comprendre l'actitud de la societat xinesa actual envers aquesta “modernitat”, ni la seva pròpia versió de la “postmodernitat”, sense recordar aquest fet.

L'actual actitud xinesa envers el món “Occidental” és fruit, d'una banda, de les conseqüències de les catàstrofes que el país va patir durant l'últim segle i mig i, de l'altra, del seu desig de recuperar el temps perdut com a conseqüència d'aquestes catàstrofes per tal de modernitzar l'economia i millorar el nivell de vida. La cultura, les estructures socioeconòmiques i polítiques, i la psicologia social que constitueixen el sistema de valors i la ideologia tradicional –els anomenats “valors asiàtics”– van impedir al seu dia una resposta adequada a les ambicions dels poders imperialistes al llarg dels segles XIX-XX. Com a conseqüència d'això, la Xina va patir sense interrupció, i fins a finals del segle XX, tot un seguit de desastres.

A mitjan segle XIX, la Xina va experimentar dues guerres de l'opi amb el Regne Unit i França, que van imposar la humiliació de l'extraterritorialitat i les pèrdues corresponents de sobirania territorial i de gestió dels grans serveis de transport i de la duana; la gran rebel·lió dels Taiping, que va requerir una intervenció de les forces armades estrangeres per mantenir en el poder una dinastia decadent, que per a la major part de la població era igualment estrangera: la dinastia Qing, d'origen Manxú; diverses sublevacions ètniques i/o anti-Manxú; una primera guerra amb el Japó que va humiliar el país; i la rebel·lió xenòfoba dels Bòxers, una resposta a l'extraterritorialitat de la qual gaudien els missioners i altres estrangers i a la incapacitat dels governants Qing de fer front a l'exploració estrangera del país, que va provocar una altra intervenció armada de les forces militars estrangeres.

Des de començaments del segle XX, la Xina va patir una revolució republicana que va derrocar l'última dinastia; diverses lluites entre senyors de la guerra; una guerra civil entre les forces comunistes i les forces nacionalistes; una segona invasió i guerra japonesa; la continuació de la guerra civil fins a la proclamació de la República Popular l'any 1949; una guerra contra els EUA a Corea; les grans campanyes polítiques de lluita de classe i de col·lectivització dels anys cinquanta, enmig de bloqueigs econòmics i diplomàtics motivats per la Guerra Freda; tensions bèl·liques amb Taiwan; un traumàtic trencament amb l'URSS; la Revolució Cultural; i els esdeveniments de l'any 1989 a Beijing que van acabar en tragèdia.

Com a resultat d'aquest patró d'instabilitat permanent, la població actual xinesa, tret de la gent més jove, no ha conegut, fins ara mateix, ni l'estabilitat ni la prosperitat.

Per fer front a la situació de feblesa i d'instabilitat creada per les agressions imperialistes, els reformistes sempre han seguit dues tendències oposades: el rebuig total de la cultura tradicional com a impediment intrínsec a la modernització, o l'intent d'aprofitar-se dels avantatges d'importar des de l'estranger una modernització científica i tecnològica, amb els seus avantatges econòmics, sense perdre la “quinta essència” de la cultura tradicional.

Mao Zedong va ser un bon exemple de la primera tendència. Pretenia esborrar la cultura tradicional a favor de la seva visió d'un comunisme amb característiques xineses, però la seva política de lluita de classes permanent va impedir la modernització del país. L'entusiasme i l'idealisme populars de la revolució maoista van morir amb els excessos de la “Gran Revolució Cultural del Proletariat”.

Deng Xiaoping i els seus successors tipifiquen la segona tendència. Després de la mort de Mao (1976) van posar en marxa una política de *kaifeng*, d'obertura econòmica, sobre la base d'un

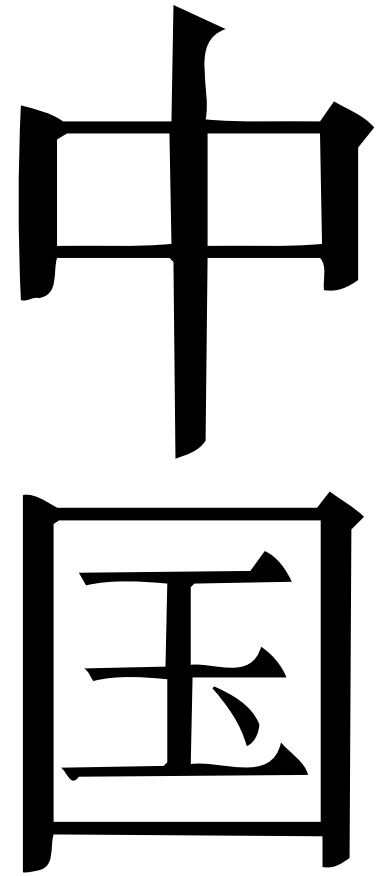
pragmatisme polític i l'intent de crear un “mercat lliure amb característiques socialistes”. Ha desaparegut el fons ideològic de la política del Partit Comunista (que acaba d'acordar la militància de capitalistes), però no pas el seu afany de controlar l'evolució econòmica i política de la societat. La pugna lliurada entre el confucianisme i el comunisme ha donat pas a un consumisme rampant, mancat d'un clar sistema de valors.

Les guerres de l'opi i altres intervencions militars al llarg dels segles XIX-XX, van servir els interessos d'empreses i de països imperialistes, però no els interessos xinesos. Aquest procés sí que va ser un “xoc de civilitzacions”: un xoc violent i traumàtic entre els valors culturals i les estructures socioeconòmiques i polítiques de la societat tradicional xinesa, i els valors d'una Il·lustració europea que acompanyaven les estructures del poder en la construcció d'imperis. Mentre que els hereus de la Il·lustració conquerien el món, proclamaven unilateralment que els seus valors eren evidents i “universals”. Aquesta universalitat els servia, fins i tot, com a justificació d'aquelles conquestes.

La defensa d'uns “valors asiàtics” i la “modernitat” ▶ En aquest context la defensa d'uns “valors asiàtics” –la quinta essència de la cultura xinesa– suposa una resistència multilateral a una tendència unilateralista. Si avui dia debatem entre una geopolítica unipolar, dominada per l'hegemonia nord-americana i causa de divisions transatlàntiques, i una geopolítica multipolar defensada per Europa i la major part del món, cal recordar que, per a la major part del món, l'herència de la Il·lustració uneix Europa i les Amèriques en un sol bloc monolític. Per a la doctrina neoliberal del “Consens de Washington”, els valors asiàtics són un escut que aquells països utilitzen per tal d'esquivar reformes que beneficiarien els interessos de les empreses multinacionals. Per al món asiàtic, són una alternativa als valors “occidentals”, uns valors que havien justificat l'imperialisme al seu dia, i que ara semblen justificar un neoimperialisme econòmic. Com a alternatives als aspectes negatius dels valors “occidentals”, constituïrien un contrapès necessari a l'unilateralisme. Fomentarien, doncs, el multilateralisme.

Per al Primer Món i el bloc transatlàntic, el paradigma que regeix la seva percepció de les relacions és la Guerra Freda i la postguerra freda. Per a la resta del món, el paradigma que regeix la seva percepció de les relacions és el colonialisme i el postcolonialisme (que és un paradigma que inclou la Guerra Freda). Gran part de la població mundial no pot veure els valors occidentals com a “universals” precisament perquè havia patit les conseqüències d'un imperialisme que es justificava precisament com a extensió d'aquests valors, raó per la qual han adquirit un caire semiòtic: han esdevingut símbols d'un tipus de comportament geopolític interessat que contradiu el seu contingut semàntic.

Per aquesta raó el concepte de la “modernitat” és un concepte tan ambivalent en el context de la Xina moderna. D'una banda, la manca de modernitat va debilitar el país davant els atacs externs i va impedir la reforma de la seva economia i les seves institucions sociopolítiques. Els reformistes van batejar aquesta

▶ “Xina” o, en sentit literal, “país del centre.”

modernitat que mancava amb els noms simbòlics de Sr. Ciència i de Sr. Democràcia. És la modernitat que els *huaqiao*, els xinesos d'ultramar, com ara Sun Yat-sen, van aportar a la revolució republicana que va enfonsar l'última dinastia a principis del segle XX. És la modernitat que la política d'obertura *kaifeng* aporta avui dia, i que dóna tan bons resultats per a l'economia xinesa i per millorar el nivell de vida de la població.

D'altra banda, però, els països que professaven aquesta modernitat democràtica i científica no respectaven els seus propis valors en els seus tractes amb la Xina. Per a molts pensadors xinesos, aquesta incoherència suggereix una hipocresia que treu tot valor als “valors universals” de la Il·lustració des del punt de vista de la Xina.

La protecció dels drets sindicals o dels nens, per exemple, o la imposició de normes de protecció del medi ambient, que es justifiquen com a valors universals, poden ser interpretats igualment com a mesures d'un proteccionisme encobert per part de paï-

Foto ▶ Roger Nierga

▶ Carrer Nanjing de Xangai

sos que exigeixen mercats lliures per al seu benefici, però que no volen obrir els seus mercats a la resta del món. L'exigència de normes, d'institucions i de l'estat de dret per part dels països hereus de la Il·lustració europea queda en entredit quan es demostra que aquests mateixos països no respecten les normes i institucions internacionals si no els beneficien.

Els “valors universals” ▶ Des d'una perspectiva semiòtica, no hauria de sorprendre el fet que la Xina no percep aquests valors “universals” en termes del seu contingut intrínsec, sinó com a símbols que són buits de contingut perquè, des de la perspectiva xinesa, amaguen darrere de bones paraules les actuacions que demostren les veritables intencions dels països que professen aquests valors. La Xina jutja els països “occidentals” per les conseqüències de les seves actuacions i no pas per les intencions que afirmen professar.

El Consens de Washington predica els valors del “mercat lliure”, com si fossin lleis de la naturalesa, com antigament els marxistes defensaven el materialisme dialèctic i històric. Mentrestant, els interessos de les multinacionals i dels EUA promouen un unilateralisme desenfrenat des que la caiguda de l'URSS va assenyalar l'eliminació d'un contrapès als EUA. És

veritat que els valors asiàtics són una arma de doble tall que pot diluir certs valors occidentals, com ara el respecte a la llibertat individual, però al mateix temps plantegen les grans qüestions filosòfiques d'una manera alternativa, amb conclusions distintes. L'unilateralisme del Consens de Washington s'autoproclama “universal” en termes absolutistes perquè no admet la teoria de la construcció social, i és incapaç de qüestionar-se. La conseqüència és una forma d'etnocentrisme que es converteix en amenaça a l'etnodiversitat. Qualsevol sistema alternatiu de valors es converteix en fet diferencial.

El concepte de *laissez-faire* forma part de l'herència de la Il·lustració europea, com també la “Declaració Universal dels Drets Humans”. Si és veritat que el convenciment de la universalitat d'aquestes idees justificava la seva imposició, hauríem de tornar a analitzar els valors de la Il·lustració des d'una perspectiva crítica, abans de defensar-los cegament contra qualsevol sistema alternatiu. El fet que el moviment nazi creïés haver trobat una justificació filosòfica per a la seva ideologia en alguns aspectes del pensament de Nietzsche, no vol dir que tingués raó; però sí que vol dir que cal reexaminar aquells aspectes del pensament de Nietzsche que es prestaven a una mala interpretació. En aquest sentit, hom podria preguntar-se si els valors de la Il·lustració formen part de l'esperit del capitalisme (a l'estil de Max Weber), o si són un epifenòmen del capitalisme protestant (a l'estil del Marxisme simplista). Els pensadors asiàtics identifiquen la “modernitat” amb aquest sistema de valors del capitalisme occidental. Troben els seus orígens en la Il·lustració i la seva aplicació en l'imperialisme més salvatge: el cor de les tenebres, Apocalipsi –ara i *redux*.

Cap a un postmodernisme xinès? ▶ Irònicament, els grans pensadors de la Il·lustració (Leibniz, Montesquieu, Voltaire) van inspirar-se en els sistemes de pensament i de govern xinesos descrits pels missioners jesuïtes que van viure a Beijing al llarg dels segles XVII-XVIII. El despotisme il·lustrat s'inspirava en la figura de l'emperador xinès. La funció pública, que havia de dedicar-se a conrear el bé dels ciutadans d'una manera imparcial i equitativa (i que caracteritza el despotisme il·lustrat de la tecnocràcia social demòcrata que és la Comissió Europea avui dia), s'inspirava en el mandarínat xinès.

Entre els intel·lectuals europeus que s'interessaven pels valors de la cultura xinesa hi havia François Quesnay (1694-1774), líder dels Fisiòcrates, conegut com el “Confuci d'Europa”. Al seu llibre *El despotisme de la Xina* proposava organitzar l'economia francesa sobre la base de l'agricultura, com els xinesos. Va veure en el poder dels lletrats mandarins un reflex de *La república* de Plató, i la seva admiració per la intervenció governamental mínima a l'economia xinesa va inspirar el concepte Fisiòcrata de *laissez-faire* en el marc econòmic. (No obstant això, al segle XIX, quan comença l'agressió imperialista envers la Xina, els grans pensadors –Hegel, Kant, Marx– ja denigren els valors xinesos.)

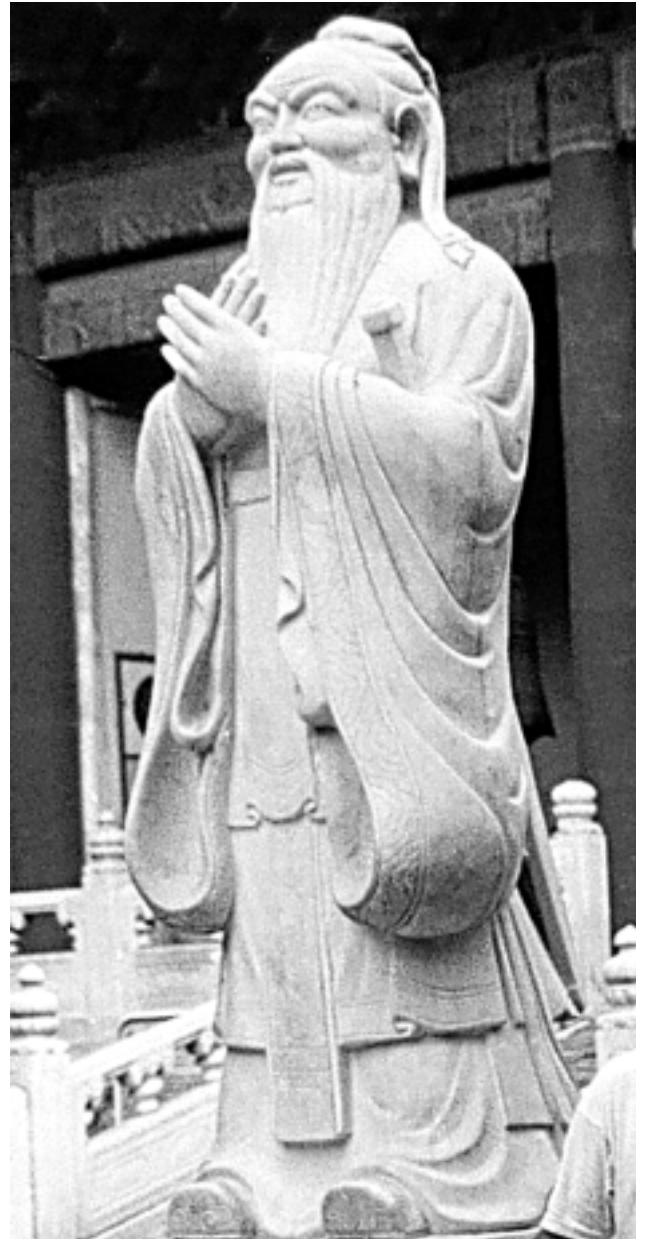
Com a conseqüència, podríem dir que els valors asiàtics, que rebutgen el modernisme europeu a favor d'una versió pròpia de

postmodernisme, surten de la mateixa font que alguns valors de la Il·lustració. Aquest postmodernisme, però, té característiques molt diferents en comparació amb la seva versió occidental.

Per a molts pensadors xinesos, la Xina hauria de modernitzar-se sense passar per la “modernitat” occidental. Hauria de “saltar” el sistema de valors de la Il·lustració que veuen com a una justificació ideològica de l'imperialisme, i desenvolupar una economia i unes institucions que siguin vàlides per enriquir el país i millorar el nivell de vida de la seva població, però sense la imposició de valors que afavoreixen un Occident que ja és ric.

Aquests pensadors veuen com, als països occidentals, la dissidència cultural professa els valors postmoderns com a rebuig del modernisme.

En aquest context, diuen, hauria de ser possible modernitzar el país però estalviant-se la imposició d'uns valors que els mateixos països occidentals (o la seva dissidència cultural) ja rebutgen. D'aquesta manera, la Xina podria ser postmoderna, sense haver passat per la modernitat, i mantenir els seus propis valors asiàtics. No caldria acceptar com a valors “universals” uns valors que pertanyen a una “modernitat” ja caducada com a conseqüència del pensament postmodernista. A la Xina es parla d'un mercat lliure amb característiques socialistes, però a Àsia, en general, podríem parlar d'un nou paradigma: el capitalisme confucianista, com a contrapès al capitalisme protestant. Una conseqüència d'aquest postmodernisme a l'estil xinès, que és un antimodernisme a l'estil occidental, és el paper del nou nacionalisme xinès, una altra conseqüència del buit de valors causat pel fracàs ideològic del model comunista. El clima de la Guerra Freda i del seu anticomunisme irreflexiu va ocultar el paper important del nacionalisme en l'èxit del Partit Comunista a la Xina. El Partit, que va lluitar contra la invasió japonesa al seu dia, ha recuperat per al país el paper de gran jugador a l'arena de la política internacional. Avui dia la Xina percep la geopolítica unilateralista dels EUA com a una amenaça al seu futur, i promou la reconstrucció d'un món multipolar com a remei a la situació creada després de la desaparició de l'URSS. Aquest no és un tema trivial pel que fa a les futures relacions Xina-EUA: un dels “bestsellers” xinesos més importants de l'última dècada ha estat un llibre titulat *La Xina pot dir no!* En combinació amb la tendència de la dreta nord-americana de promoure la idea d'una rivalitat inevitable EUA-Xina, podria esdevenir un dels factors geopolítics més importants d'aquest nou segle.

► Estatua de Confuci. Temple de Confuci, Beijing

Els *huaqiao*, el consumisme, el control de natalitat i l'individualisme

► L'única influència estrangera ben vista pel Govern xinès és la inversió directa dels *huaqiao*, la Diàspora dels xinesos d'ultramar. Les xifres d'inversió exterior a la Xina que facilita cada país no distingeixen el percentatge d'aquesta inversió que pertany als *huaqiao*. El comportament inversor dels *huaqiao* no correspon a les fronteres nacionals dels països on viuen sinó a la seva identitat comuna amb la del seu país d'origen. Són una font privilegiada d'idees i de modes estrangeres, precisament perquè són vistos com a compatriotes. Poden actuar com a pont intercultural a la Xina i com al millor soci capitalista de l'inversor estranger.

Les reformes econòmiques del procés de modernització xinès han anat acompanyades de canvis socials molt importants, que mostren altres aspectes del xoc de civilitzacions entre els valors “universals” de la Il·lustració europea i l'àmbit cristià, i els valors “asiàtics” de l'àmbit confucianista. El consumisme i la política de control de la natalitat afavoreixen un com-

portament més egoista i, per tant, més individualista. Aquest és un comportament que sí que pot trobar alguns valors intrínsecs en el concepte dels drets de l'individu. Al mateix temps, però, l'auge de l'individualisme pot minar els antics valors col·lectivistes. Els valors col·lectivistes tradicionals, que no donaven tanta llibertat ni valor a l'individu, sí que havien garantit el manteniment de les persones més febles a la societat xinesa.

El desenvolupament de la llibertat individual ha comportat l'aparició d'un nou tipus de comportament anomenat *liumang*, més individualitzat i menys respectuós amb els valors defensats pel Partit. *Liurang* vol dir aproximadament el mateix que “delinqüent” o “hooligan” en la seva accepció oficial, però les noves generacions l'entenen més aviat en el sentit de “rebel sense causa”.

Gran part de la cultura popular contemporània pertany ja a la categoria *liurang*. És un estil de vida que rebutja els valors dominants i persegueix la llibertat individual i l'auto-suficiència al marge dels canals oficials.

Un altre factor de canvi social amb conseqüències revolucionàries ha estat la política de control de la natalitat basada en el fill únic. Aquesta política no ha tingut l'èxit desitjat perquè no s'ha pogut imposar rigorosament al camp. Per tant, el creixement demogràfic s'ha alentit, però no deixa de ser una amenaça al desenvolupament econòmic del país. Tot i així, ha creat un fenomen sense precedents a la història xinesa: la inversió de la piràmide d'edats. En el passat sempre hi havia més fills i néts que no pas pares i avis, però avui dia hi ha fills únics amb dos pares i quatre avis. Sorgeix així una generació de nens consentits, coneguts popularment com *xiao huangdi*, “petits emperadors”. El nou paper d'aquests petits tirans de la seva família representa una inversió total dels tradicionals valors confucians de pietat filial. S'està criant la primera generació d'egoistes de la història xinesa. Aquest fet, combinat amb la imposició de l'economia del consum, pot tenir conseqüències imprevisibles per al futur de la Xina.

Regionalisme i crítica social ▶ La dilució del poder del Govern central ha permès un increment de la regionalització del país que s'ha vist exacerbada pels desequilibris del creixement econòmic. No totes les regions es beneficien de la modernització de la mateixa manera i, per tant, hi ha tensions interregionals. Al mateix temps, han reaparegut certs conflictes ètnics, especialment al Tibet i als territoris del nord-est de la Xina que confronten amb els països de l'Àsia central. Aquestes tensions regionals, populars i ètniques recorden el tipus de tensions que van provocar tantes sublevacions al llarg del segle XIX i, per tant, preocupen el Govern. Durant tota la història xinesa hi ha hagut moviments mil·lenaris que funcionen com a motors de la revolució popular.

Cal emmarcar el valor simbòlic del moviment *Falungong* en aquest quadre de possibles sublevacions populars per tal de comprendre la reacció tan hostil del Govern xinès a aquest nou moviment mil·lenari. A més, no es tracta d'una ideologia subversiva importada de l'estranger, sinó d'un nou culte eclèctic basat en elements tradicionals de la cultura autòctona. No són els joves *liurang* ni els dissidents polítics qui practiquen i defensen el culte, sinó persones madures, mestres i professors, funcionaris, policies i quadres del mateix Partit. Són les persones que sempre havien donat el seu suport al Partit en el passat, però que han quedat marginades ara per la nova economia de mercat perquè reben sous fixos i no tenen recursos per fer front a la inflació.

A la Xina sempre es feia la protesta de manera simbòlica i indirecta. Per criticar el present calia exaltar algun episodi del passat que destacava pel seu contrast amb el present, o criticar algun episodi del passat que se s'assemblava al present. Una altra forma de protesta consisteix en elogiar allò que critica el Govern. Una diferència fonamental entre els seguidors de *Falungong* i els *liurang* o els dissidents, és que el *Falungong* no imita cap moda estrangera i no pot ser criticat com a “contaminació espiritual”. Tot i així, la població en general desitja estabilitat política i prosperitat econòmica, i ha demostrat que, des dels esdeveniments violents del 1989, pot tolerar un dèficit democràtic si gaudeix d'un cert benestar material, amb menys interferència del Govern en la vida privada. En aquest context, cal destacar l'efecte dissuasiu del model de l'antiga Unió Soviètica. La població xinesa no vol repetir els mateixos errors. La dilució del poder del Partit i la regionalització del poder tenen aspectes positius també, com són els nous experiments amb la democràcia local que es duen a terme a diferents províncies de la Xina. L'entrada de la Xina a l'Organització Mundial del Comerç (OMC), i l'organització del Jocs Olímpics de 2008 poden mantenir, o bé accelerar, aquests processos. El marxisme preveia la dialèctica com a manera de resoldre aquestes contradiccions. El marxisme, que era fruit també de la Il·lustració, però amb una visió més clara de les implicacions socio-econòmiques i polítiques d'aquesta, ha passat per una metamorfosi asiàtica. Podria ser que els valors asiàtics esperen una metamorfosi europea. ■

Referències bibliogràfiques ▶

- BARMÉ, GEREMIE R. *Las sombras de Mao. El culto póstumo al gran líder*, Barcelona: Edicions Bellaterra, 1998.
- CHENG, ANNE *Historia del pensamiento chino*, Barcelona: Edicions Bellaterra, 2002.
- FAIRBANK, JOHN *China: a new history*, Cambridge (Mass.) [etc.]: Belknap Press of Harvard University Press, 1992.
- FAIRBANK, JOHN *Historia de China: siglos XIX y XX*, Madrid: Alianza, cop. 1990.
- FISAC, TACIANA & TSANG, STEVE (eds.) *China en transición. Sociedad, Cultura, política y economía*, Barcelona: Edicions Bellaterra, 2000.
- SÁIZ LÓPEZ, AMELIA *Utopia y género. Las mujeres chinas en el siglo XX*, Barcelona: Edicions Bellaterra, 2001.
- SAUSSY, HAUN *Great Walls of Discourse*, Cambridge MA: University of Harvard Press, 2001.
- SPENCE, JONATHAN *The Search for modern China*, W. W. Norton & Company, 1990.
- UNGER, JONATHAN (ed.) *Nacionalismo chino*, Barcelona: Edicions Bellaterra, 1999.
- ZHOU, KATE XIAO *El Poder del pueblo*, trad. Joaquín Beltrán, Barcelona: Edicions Bellaterra, 1998.

dCIDOB 86. **La Xina avui.**

Claus històriques. Per entendre l'estat xinès del segle XXI.
Dolors Folch

Claus històriques

PER ENTENDRE L'ESTAT XINÈS DEL SEGLE XXI

Dolors Folch historiadora, Universitat Pompeu Fabra. Directora de l'Escola d'Estudis de l'Àsia Oriental

La desastrosa situació de l'Estat xinès a partir del segle XIX –quan la crisi econòmica i política es va traduir en una dissolució del poder de l'Estat en segments cada cop més amplis del territori, controlats ja fos per rebels, poders colonials o senyors de la guerra– va convertir en una prioritat la consolidació del poder estatal i la seva implantació a tots els racons del món xinès. Els règims imperials anteriors només havien pogut fer arribar el seu poder directe fins al nivell provincial o comarcal, però tots els estadistes xinesos dels segles XIX i XX, fos quina fos la seva orientació política en altres camps decisius, van pugnar per aquesta refundació del poder de l'Estat. Cap aquí anaven –amb formulacions variades– tots els reformistes de la segona meitat del segle XIX, i aquesta era també una aspiració central de Chiang Kai-shek a partir dels anys trenta. Mao Zedong no diferia d'aquesta orientació, i estava decidit a focalitzar totes les lleialtats dels xinesos cap a l'Estat que ell representava, però tenia tres elements diferencials respecte als seus predecessors. En primer lloc, una revolució triomfant, que li permetia utilitzar tots els mitjans possibles, fins i tot els més tradicionals: Mao explotà en benefici propi el culte a l'emperador, el Fill del Cel garant de la cohesió còsmica. En segon lloc, una voluntat decidida que l'Estat penetrés fins a l'últim racó del país i destruís la trama de lleialtats i jerarquies que articulaven famílies i llinatges: la reforma agrària i les col·lectivitzacions successives van desposseir els camperols de les seves terres, eliminant d'aquesta forma la base econòmica en què se sustentaven les solidaritats familiars i les seves manifestacions socio-religioses; la introducció de les etiquetes de classe al camp –que implicava la classificació dels camperols en cinc categories inamobibles i hereditàries–, i la incitació constant a la destrucció de les categories més altes per part de les més baixes, van destruir la solidaritat interna dels llinatges; la llei del matrimoni de 1950 va substituir l'autoritat del patriarca familiar per la de l'Estat. En tercer lloc, un instrument progressivament poderós per fer-ho: el Partit Comunista Xinès (PCX). La crisi política i moral de l'Estat xinès al llarg del segle XX havia anihilat els valors confucians, que eren el seu pilar principal i el seu referent moral. Els reformistes del segle XIX van intentar sense èxit recuperar-los i Chiang Kai-shek va inventar-se un moviment que volia recuperar una ètica social; però va ser Mao qui va aconseguir que el sistema de valors que encarnava el PCX ocupés l'espai que l'ensorrament del model confucià havia deixat vacant durant prop d'un segle.

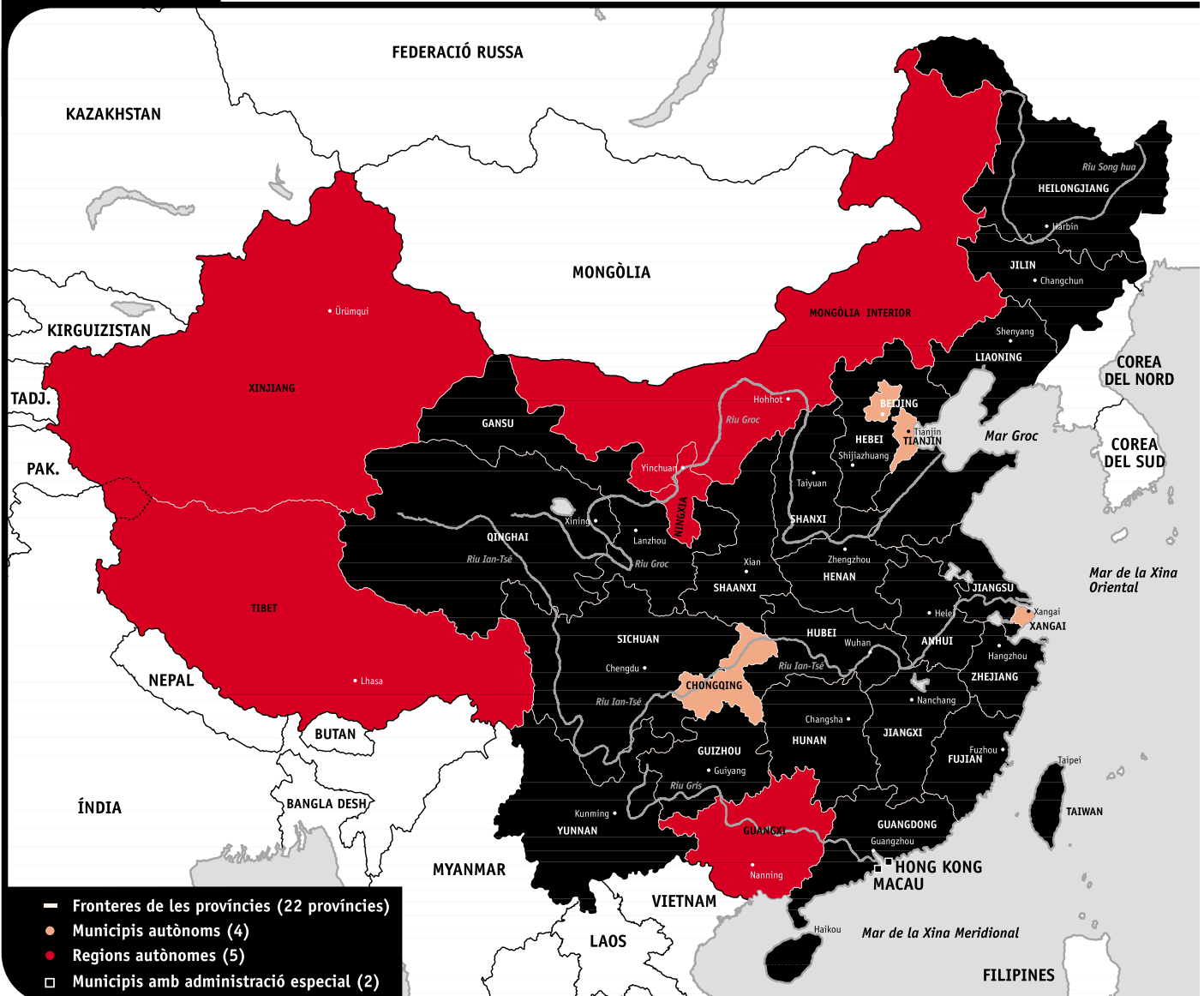
Aquesta voluntat de controlar la vida econòmica i personal de la població, no es va traduir només en campanyes i moviments polítics, sinó també en una determinada articulació del territori i en una estructura del Partit, l'Estat i l'Exèrcit que caracteritzen profundament el maoisme i que són, en darrer terme, la seva herència més perdurable.

De Deng Xiaoping a Hu Jintao, el país ha variat substancialment la seva organització econòmica però a cap d'ells se li acudiria renunciar a l'enfortiment de l'Estat que va aconseguir Mao ni als grans instruments de poder amb què ho va aconseguir: el Partit i l'Exèrcit.

L'articulació administrativa ▶ Les 33 unitats administratives que quadriculen la Xina del 2003 consoliden una llarga història d'articulació provincial, que, a diferència del que passa amb la història de les províncies europees, es remunta a mil·lennis. La primera divisió provincial es va aplicar a la totalitat del territori xinès el 221 a. C, quan el primer emperador

Divisió administrativa

Qin Shihuangdi va enderrocar els altres regnes que es disputaven el territori, va abolir les formes d'organització feudal amb què aquests es regien i va instaurar el primer imperi que, amb alguns daltabaixos, es perpetuaria a través dels altres imperis xinesos fins arribar al segle XX. Però els límits provincials actuals es remunten de forma directa a la divisió provincial que van implantar els mongols i que va ser mantinguda a grans trets pels Ming. La història de les províncies xineses té, doncs, una antiguitat de més de dos mil anys i una filiació directa amb les divisions establertes fa més d'un mil·lenni.

Malgrat alguns canvis apreciables en els seus límits, ja que l'Estat xinès ha introduït sempre que li ha convingut les modificacions necessàries per equilibrar els poders regionals, bona part de les províncies actuals tenen un nucli històric articulat sovint entorn d'un riu, amb una llarga història pròpia que sovint és tan definitòria com la que hi ha al darrere dels països europeus. Moltes d'aquestes províncies parlen un dialecte propi, tenen una tradició culinària netament diferenciada i adoren els seus propis déus. La República Popular de Xina ha anat afegint i modificant porcions del territori

fins deixar-lo articulat en quatre categories: 22 províncies, 4 municipis autònoms, 5 regions autònomes i 2 municipis administratius especials. Aquestes quatre categories es situen totes en un mateix nivell, que és el primer i més alt del complex edifici territorial xinès, esglaonat en cinc nivells administratius que articulen el territori en unitats administratives decreixents. Aquests cinc nivells recorden de fet, per les seves mides, les unitats habituals al nostre món: país, regions autònomes, províncies, comarques i pobles.

El primer nivell queda sota control directe de l'Estat i el formen 33 unitats (22 províncies, 4 municipis autònoms, 5 regions autònomes i 2 municipis administratius especials) que reticulen tot el territori. Les províncies, *sheng*, tenen mides molt similars a les dels estats europeus i una població que sovint se situa per davant de molts d'aquests. Entre les províncies hi ha nivells molt diferents de desenvolupament. El segon nivell és el de les prefectures, *diqu*, que equival a una subdivisió de les províncies, de les quals depenen directament. Aquestes prefectures poden ser de poblament rural o urbà, i les seves mides són com les de les grans regions històriques europees: Escòcia, Catalunya, Baviera. El tercer nivell

és el del districte, *xian*, i les seves unitats tenen les mides de les províncies espanyoles. Aquest és el darrer nivell fins on arribava directament el poder imperial; per sota d'aquest nivell no hi havia burocràcia designada directament per l'Estat i els afers no els conduïen els mandarins sinó els poders locals (notables, pares de família). Només en cas d'alteracions molt greus s'apel·lava a l'Estat central. El quart nivell és el dels cantons, *xiang*, corresponent a una comarca catalana petita. Aquest nivell va desaparèixer durant la Revolució Cultural, absorbit per les comunes, i va ser reinstaurat el 1982. El cinquè i darrer nivell és el del poble, *cun*, dels quals n'hi ha milions.

L'Estat xinès ha intentat al llarg de tot el segle XX fer arribar el seu poder fins al darrer d'aquests nivells. Durant la primera meitat del segle XX, la debilitat de la República va fer que el poder seguís arribant només, i amb prou feines, fins allà on sempre havia arribat el poder imperial, és a dir, als districtes. Però l'Estat comunista, que va guanyar la guerra civil el 1949, tenia molta més força i molta més implantació popular que els seus antecessors. La Reforma Agrària i les sessions de lluita contra els terratinents van fer arrelar el PCX a principis dels anys cinquanta als racons més remots, mentre que la col·lectivització agrària del Gran Salt Endavant al final de la dècada va anar acompanyada d'una reorganització administrativa de tot el territori a partir del nivell quatre. Cantons i pobles van quedar absorbits per les comunes populars on eren encara reconeixibles sota les noves denominacions –de caràcter marcadament militar– de brigades i equips. Per primer cop a la història, el poder de l'Estat xinès va arribar directament al darrer nivell administratiu.

El 1980, la Xina de les Reformes va liquidar les comunes populars i va reinstaurar l'antiga divisió territorial, però els representants de l'Estat s'han mantingut presents a tots els nivells, tot i existir una gradació visible del seu impacte: la celebració d'eleccions per elegir comitès locals a cinc milions de pobles xinesos a partir de 1988 recorda la pràctica tradicional de gestió pròpia dels afers locals.

Però tot i que l'articulació territorial xinesa del 2000 sigui comparable a la de molts països europeus, l'Estat xinès l'ha utilitzada de forma diferent per enquadrar i controlar els xinesos.

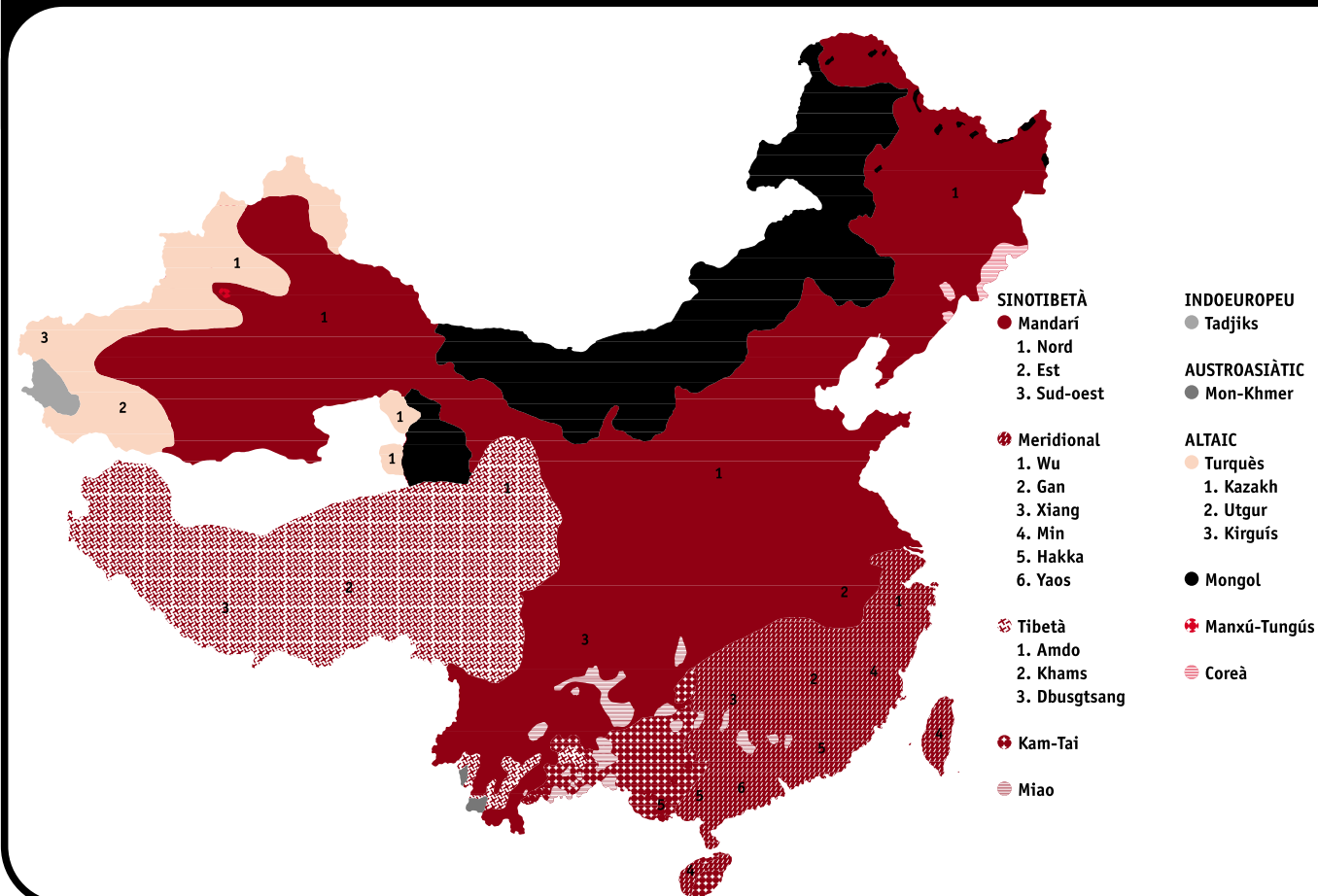
Seguint una pràctica que ja havien emprat dinasties anteriors, l'Estat de Mao va assignar a tots els xinesos un lloc de residència, el *hukou*, que els fixava en un dels nivells de l'articulació territorial xinesa i que era hereditari i pràcticament immodificable.

Amb aquest sistema, si algú emigrava sense permís del camp a la ciutat perdia tot accés als serveis que proporcionava l'Estat –que cobrien tots els aspectes de la vida personal i familiar, des de l'ha-

bitatge fins a l'escola i l'atenció mèdica. La mesura, que va evitar emigracions massives a les ciutats com les que es produïen a altres països del Tercer Món, va implicar una manca total de mobilitat social i va posar a mans de l'Estat un instrument de càstig temible: el trasllat d'intel·lectuals contestataris al camp equivalia a convertir-los en pagesos. Així va passar primer amb la repressió antidretana i després, de forma molt àmplia, durant la Revolució Cultural. El *hukou* es va començar a debilitar arran de les reformes econòmiques dels anys vuitanta, quan les necessitats de mà d'obra a les zones en desenvolupament van relaxar la seva implementació, mentre que les noves perspectives de guanys –i per tant d'autosuficiència– disminuïen la importància dels serveis que proporcionava l'Estat. Avui en dia, tot i haver perdut força, el *hukou* continua existint i l'Estat l'utilitza encara per controlar els grans fluxos migratoris.

Població i minories ètniques ▶ L'articulació territorial va anar acompanyada de la classificació de tots els habitants per l'ascendència nacional. La Xina està poblada majoritàriament pel grup ètnic o cultural del Han, que avui en dia constitueix el 92% dels 1.300 milions d'habitants que poblen el país. La resta la forma un bloc d'uns 100 milions de persones, presents a gairebé totes les províncies, però concentrades a les zones perifèriques de la Xina: malgrat que aquestes minories representen menys d'un 10% de la població, predominen fortament en un 60% del territori. En fundar-se la República Popular de la Xina l'any 1949, les minories nacionals es van identificar i classificar: el seu nombre ha anat augmentant, però des de 1982 són oficialment 55. Aquestes minories, però, són molt diferents entre elles. En primer lloc, pel nombre: prop d'una vintena d'aquestes minories tenen més d'un milió d'individus, una d'aquestes, la dels zhuang, s'acosta als 20, mentre que les últimes compten tot just amb uns pocs milers de persones. En segon lloc per la distribució: algunes estan molt identificades amb un territori, com els uighurs amb el Xinjiang, d'altres apareixen disseminades per vàries províncies, com els manxús o els mongols, i d'altres estan escampades per diverses províncies de resultes d'una remodelació provincial que va trossejar el seu territori original, com és el cas dels tibetans. En tercer lloc, els criteris de classificació no han estat els mateixos: en alguns casos, com amb els Yi i els Miao, s'ha tingut en compte la diferència en els modes de vida i els costums respecte als Han; en d'altres han comptat les diferències lingüístiques, com és el cas dels coreans; en d'altres, l'important ha estat la diferència religiosa, com és el cas dels hui, o musulmans xinesos. Per tal de desactivar les possibles reivindicacions de les minories nacionals, la República Popular ha creat zones administratives especials allí on les nacionalitats no Han hi tenien un pes específic important, on se'ls permet gestionar els seus propis afers, sempre sota el control dels quadres del partit. Per això, hi ha cinc grans regions autònomes, Xinjiang, Tibet, Mongòlia Interior, Ningxia i Guangxi que, al seu torn, tenen en el seu interior, districtes autònoms d'altres nacionalitats. Malgrat aquestes mesures administratives, la República Popular ha mostrat en alguns moments tendències inequívokes a l'assimilació pura i simple

Grups etnolingüístics

Font ▶ www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/china_ling_90.jpg

i el problema actual de les minories nacionals és que el procés de sinització, que per als Han és sinònim de modernització i progrés, és per algunes d'aquestes nacionalitats sinònim d'aculturació i pèrdua de la seva identitat nacional. El grau de sinització d'aquestes minories va des d'una assimilació gairebé total, com és el cas dels zhuang i dels manxús, fins a un fort sentiment d'identitat que els enfronta fortament a la voluntat assimiladora dels Han: aquest és el cas dels tibetans i dels uighurs, tots dos amb identitats religioses molt marcades i amb una llarga història d'enfrontaments amb l'Estat xinès.

El poder del partit ▶ La República Popular de la Xina va sorgir el 1949 després d'un llarg període de guerres que va dirigir el Partit Comunista i va guanyar l'exèrcit; aquests són els dos poders que realment han manat la Xina durant tota la segona meitat del segle XX, amb un clar predomini del poder polític, que era qui donava les directrius al poder militar. A la Xina totes les decisions importants s'han pres des del Partit i, per tant, aquest compta amb una estructura que duplica a tots els nivells la de la burocràcia governamental. El nombre de membres, molt selectiu inicialment, va arribar el juny del 2002 a 66.355.000 membres. Els membres del Partit s'han seleccionat des de sempre en funció de la seva identificació amb la línia política oficial i de la seva capacitat per aplicar-la el dia a dia. Inicialment, el Partit va comptar amb un gran prestigi inicial, basat en la dedicació i honestat

dels seus membres. Però els canvis imprevisibles a les directrius, els desastres humans generalitzats, i la corrupció, que lentament s'ha anat instal·lant en aquest nucli exclusiu de poder, han malbaratat aquest prestigi. Actualment, per ingressar al Partit es tenen cada cop més en compte la preparació acadèmica i tecnològica dels aspirants, en un procés de selecció que no deixa de recordar el que s'aplicava a la Xina imperial per accedir a la carrera de funcionari. Però en aquests primers anys del segle XXI l'ingrés al Partit ha deixat de ser la garantia imprescindible per a l'ascens social que era fa mig segle: l'elit de la població prefeix optar per les noves formes de mobilitat social que els ha obert la Reforma.

El Congrés Nacional del Partit, el màxim òrgan polític xinès, i el lloc on, de fet, els delegats s'assabenten de la nova cúpula dirigent, es reuneix cada cinc anys: el XVI Congrés, el darrer, es va fer el novembre del 2002. Però qui de debò mana a la Xina és la Comissió Restringida del Buró Polític, de set membres. L'equip anterior, encapçalat per Jiang Zemin, va significar el pas del poder dels veterans de la revolució als tecnòcrates, que tenen els principals càrrecs, tant del Partit com de l'Estat. L'equip actual, encapçalat per Hu Jintao, que va sorgir del XVI Congrés de novembre del 2002, representa un rejuveniment dels càrrecs –nascuts la majoria entre el 1938 i el 1942– i accentua el caràcter tecnòcrata de la direcció, ja que tots ells són enginyers. Al llarg d'aquests darrers 50 anys, el Partit Comunista xinès ha

► Hu Jintao

anat canviant les bases de la seva legitimació: durant els anys cinquanta justificava el seu poder en el fet d'haver estat capaç de guanyar la revolució i construir un nou país; durant la dècada dels seixanta, quan els desgavells en la seva línia amenaçaven amb desarticlar al país, va recórrer a la divinització de Mao; a partir dels anys noranta, el Partit es legitima amb els èxits econòmics.

El poder de l'Estat ► L'Estat xinès està totalment controlat pel Partit Comunista, que el duplica a tots els nivells. Als anys vuitanta es va intentar atenuar aquest control, però la modernització política va quedar frenada tant pel desastre de Tian'anmen com pel col·lapse de l'URSS i els països socialistes. La suma d'aquests dos factors va fer témer als comunistes xinesos que el debilitament del Partit precedís la desfeta de l'Estat xinès.

D'una banda, tot i que les successives constitucions xineses han establert la divisió de poders, l'executiu, el legislatiu i el judicial es confonen molt més que no pas a Occident.

L'executiu xinès compta amb un poderós funcionariat, clarament dividit entre una burocràcia central, dirigida per les comissions i els ministeris, i les burocràcies locals que depenen alhora dels poders centrals i dels provincials. Aquesta duplicitat, que és un terreny abonat per

multiplicar les tensions entre el poder central i els provincials, minimitza també els contactes horitzontals entre els diversos organismes, i tot plegat entrebanca el funcionament de l'aparell de l'Estat. D'altra banda, la Reforma ha alterat el delicat equilibri entre el Partit, l'Estat central i els poders regionals. La piràmide que posa l'autoritat central sota la del Partit i l'autoritat regional sota la central no funciona amb la suavitat necessària ja que l'autoritat central està debilitada, el Partit està desprestigiada i les autoritats locals persegueixen per damunt de tot interessos propis. Per posar un exemple: la Xina té un llarg historial de regulacions mediambientals, però l'estructura administrativa per aplicar-les és un laberint en què els interessos econòmics regionals es contraposen entre si i amb el centre: el resultat és la no aplicació de bona part de les reglamentacions. A principis del segle XXI, la inadequació d'aquest sistema a la reforma econòmica ha implicat la introducció de canvis polítics que permeten agilitzar els procediments: els càrrecs ho són ara per un temps limitat, la formació dels funcionaris ha millorat, i s'han reduït els ministeris que han passat de 41 a 29.

El poder legislatiu té, dalt de tot, l'Assemblea Popular, que es reuneix cada any, i on les iniciatives del partit s'han aprovat sempre sense oposició pels prop de 3.000 delegats, elegits per votació indirecta. Tot i que el règim segueix dient explícitament que no té cap voluntat democratitzadora, les reformes econòmiques, en què, en darrer terme, l'Estat xinès del segle XXI basarà la seva legitimitat, generen imparablement propostes de llei d'un volum i una complexitat que obliguen a un major professionalisme dels delegats. La descentralització de l'aparell burocràtic, d'altra banda, ha fet que molts delegats representin activament interessos locals: de fet, l'Assemblea Popular, en tant que màxim organisme legislador, sembla evolucionar cap a una creixent independència: des de 1995 els vots en contra d'algunes lleis són cada cop més nombrosos.

El poder judicial segueix sent encara un apèndix de l'executiu i forma part de l'aparell de control social: fins al 1997 no es va introduir la presumpció d'innocència de l'acusat. La crisi de l'Estat fa cada cop més necessària la reforma de tot l'aparell legal xinès, però a les reticències del Partit s'hi sumen els entrebancs que es deriven de pràctiques xineses tradicionals. La visió xinesa de la Constitució no és la d'un marc de referència de difícil modificació i en el qual han d'encaixar lleis i pràctiques, sinó una plataforma política amb data de caducitat: des de 1949 la Xina ha tingut ja cinc constitucions. D'altra banda, les lleis tenen un paper molt menys important a la Xina que a Occident: l'essencial són les negociacions que s'estableixen entre individus i organitzacions. La major part dels acords que regulen les relacions entre els governs central, provincials i municipals han estat negociades *ad hoc*. I com que per als xinesos en una negociació és més important el consens que la majoria, cada negociació comporta pactes diferents, mentre que la flexibilitat del consens permet també evitar el "perdre la cara" que es dona en els conflictes oberts: l'actitud opaca dels xinesos que tant sorprèn els occidentals és sovint resultat d'això. Les negociacions constants afavoreixen l'articulació d'una extensa xarxa de relacions, les *guanxi*, dins la qual funciona la reciprocitat més absoluta.

A principis del segle XXI, la reforma política segueix sent una prioritat aparcada per l'Estat xinès. L'artífex de la Reforma Econòmica, Deng Xiaoping, va intervenir dues vegades en contra dels qui la reclamaven: el 1979 va fer detenir el més destacat dels autors dels escrits del Mur de la

Democràcia a Pequín, Wei Jinsheng, i el va condemnar a 15 anys de presó; el 1989 va llençar els tancs contra els estudiants que es manifestaven a la plaça de Tian'anmen.

Com a marc de referència general, no hem de perdre mai de vista que els xinesos viuen en una societat molt més enquadrada que la nostra.

L'Estat exerceix sobre la població una pressió semblant a la que l'Estat, la noblesa i l'església plegats exercien sobre els europeus durant l'Antic Règim. A la base de tot el sistema d'enquadrament social hi ha la *danwei*, o unitat de producció, que engloba la gent en base al lloc de treball o al lloc de residència.

Durant el maoisme, la *danwei* subvenia totes les necessitats dels seus membres, proporcionant-los guarderies, escoles, habitatges, menjadors, hospitals i cinemes, a canvi de portar una fitxa detallada de cadascú, en base a la qual se'l promocionava o relegava. Amb la Reforma aquesta estructura s'està debilitant cada dia més –de fet ja hi ha força xinesos que en queden al marge: els 100 milions de població flotant i els 25 milions que treballen en el sector privat–, deixant-los més lliures, però també més indefensos, en especial als qui s'acosten a la jubilació.

L'exèrcit xinès ▶ La Xina va heretar del maoisme un exèrcit amb efectius humans enormes, i un armament obsolet. L'Exèrcit Popular d'Alliberament (EPA) està controlat per les dues Comissions Militars, la del Partit i la del Govern: una en marca la línia política i l'altra té cura que s'implementi. La que realment mana és la del Partit: però malgrat que la Comissió està creada per exercir un control civil sobre l'exèrcit, tots els seus membres, excepte el president, són militars.

D'ençà la mort de Mao i l'inici de les reformes, a principis dels vuitanta, l'EPA ha anat reduint els seus efectius i ara té uns 2,3 milions: però tot i aquestes reduccions, segueix sent l'exèrcit més gran del món, al qual cal sumar els 700.000 homes de la Policia Armada del Poble, en què han anat a parar, especialment després de 1989, bona part dels efectius desmobilitzats de l'EPA. En iniciar-se la reforma, la modernització de l'exèrcit era explícitament l'última de les prioritats marcades per les Quatre Modernitzacions, i potser és per això que a les dues darreres dècades del segle XX el pressupost militar ha estat moderat.

Fins el 1998, el pressupost oficial de l'exèrcit es complementava amb els ingressos procedents del complex industrial comercial de l'EPA: 15.000 empreses que ocupaven a 700.000 obrers. De

fet, el complex militar-industrial xinès ingressa tres vegades més, tant per vies procedents d'altres pressupostos com pels beneficis produïts pel seu complex industrial-comercial i per les vendes d'armes a països estrangers: el seu pressupost real és probablement d'uns 30.000 milions de dòlars. Part d'aquestes empreses militars (com els complexos hotelers) havien sorgit amb les reformes econòmiques; però part eren una herència del Tercer Front creat per Mao el 1964, tant per protegir les indústries armamentistes dels atacs exteriors –soviètics o americans– com per ajudar a industrialitzar l'interior del país. En el seu moment màxim, aquest Tercer Front tenia 30.000 empreses, moltes d'aquestes deficitàries, i tres milions d'obers; moltes d'aquestes indústries s'han anat abandonant o reconvertint, creant noves empreses de serveis per absorbir el milió d'efectius desmobilitzats. La immersió de l'EPA en l'economia l'ha convertit en un defensor de la reforma econòmica, però, al mateix temps ha desviat part de les energies de l'exèrcit cap als negocis, restant temps a la seva preparació militar. És per això que l'augment del pressupost militar el 1995 va anar acompanyat de mesures per obligar l'EPA a retirar-se del món empresarial.

La modernització de l'Exèrcit és també necessària per motius socials. Durant els anys del maoisme, la carrera militar era una sortida excel·lent per als joves, als quals proporcionava un sou millor i major mobilitat geogràfica que a la resta: avui, però, l'oferta laboral ha canviat molt i la carrera militar ha deixat de ser un destí atractiu. D'altra banda, en un país en què no hi ha cap institució que pugui oposar-se al poder de l'Estat –ni església, ni partits polítics, ni sindicats independents– l'EPA és l'única alternativa de poder si, com va passar a l'URSS, es col·lapsés el Partit. A hores d'ara té més credibilitat l'EPA que el Partit, tot i que en va perdre molta, especialment a les ciutats, amb la seva brutal intervenció a Tian'anmen el 1989.

Fa dos mil anys, quan els emperadors Han van heretar del breu imperi Qin un Estat poderós construït en base a una crueltat sense precedents, en van denigrar els abusos però no van desfer ni una peça de l'edifici que havien rebut en llegat. Durant els anys quaranta, Mao deia que la Xina era una pàgina en blanc, en què tot es podia escriure de nou; però era paper xinès i Mao va recórrer sempre a herències xineses anteriors per articular i consolidar el poder de l'Estat per bé que l'identifiqués amb el d'ell mateix: en definitiva, això era el que havien fet els grans fundadors de dinasties que ell tan admirava, Qin Shihuangdi –fundador de l'imperi Qin– i Zhu Yuanzhang –fundador de l'imperi Ming–; ambdós famosos tant per la seva crueltat com per la seva eficàcia.

Avui en dia, molts dels instruments utilitzats per Mao s'han debilitat –com és el cas del *hukou* i les *danwei* –, o han desaparegut –com és el cas de les etiquetes de classe, que van ser abolides el 1984–, però la direcció xinesa actual entra al segle XXI orgullosa d'haver aconseguit finalment, després de dos segles, consolidar l'Estat, tot i que, a frec del canvi de mil·lenni, hagi perdut la divinitat. ■

dCIDOB 86. **La Xina avui.**

L'economia xinesa. 25 anys de reforma i obertura a l'exterior.
Pablo Rovetta

L'ECONOMIA XINESA

25 ANYS DE REFORMA I OBERTURA A L'EXTERIOR

Pablo Rovetta Expert en temes de la Xina, país on ha residit més de 20 anys

El proper mes de desembre es compleixen 25 anys des que la Xina va prendre la decisió de reformar la seva economia i obrir-se a l'exterior; un quart de segle que ha vist un dels processos de desenvolupament econòmic i social amb més èxit de la història recent. Fou el desembre de 1978, gairebé dos anys després de la mort de Mao Zedong, quan els nous dirigents del Partit Comunista decideixen donar un gir en la política econòmica de la República Popular i començar un període de reformes, caracteritzat per la liberalització econòmica i l'obertura a l'exterior.

Els èxits assolits per la Xina són tan espectaculars que existeix en l'àmbit internacional una unanimitat, poques vegades vista, a l'hora d'elogiar el camí xinès i d'intentar apropar-se al seu mercat. Així, mentre països com Cuba, Vietnam o Corea del Nord, d'una banda, miren amb bons ulls i amb enveja l'experiència xinesa, des dels principals països occidentals i les grans multinacionals, de l'altra, s'intenta aconseguir el major grau d'enteniment amb la Xina i de presència en el seu mercat.

La fredor de les xifres, per si mateixes espectaculars, no és capaç de mostrar el canvi profund que està experimentant la República Popular i, més important encara, la influència que té i tindrà, en un futur no molt llunyà, en l'àmbit internacional.

No obstant això, s'ha de recordar que la Xina té una economia que durant els vint anys que van des de 1978 a 1998 va créixer una mitjana del 10% anual i que, els últims anys, ha pogut mantenir un creixement per damunt del 7%, en un context de refredament i crisi econòmica en l'àmbit global.

La Xina és actualment la sisena economia del món, en termes de PIB en dòlars, i representa el 12% del PIB mundial. Tot i que les xifres per càpita d'aquest país són encara molt baixes per raons demogràfiques lògiques, s'ha d'assenyalar la velocitat amb què ha canviat el seu paper al món.

Si el 1978 la posició de la Xina a l'economia mundial era insignificant, avui, tanmateix, en molts paràmetres econòmics el país asiàtic ja figura en els primers llocs mundials. Com a exemple podem esmentar el sector de l'automoció, en què la Xina és actualment el mercat de consum d'automòbils de major creixement al món.

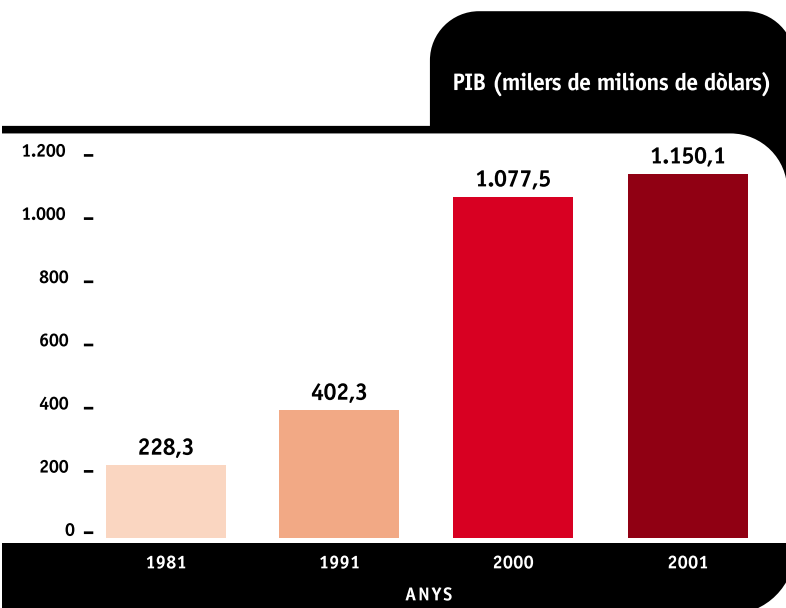
Des de fa més d'una dècada, la Xina ha estat el receptor principal d'inversions estrangeres directes entre els països en desenvolupament, i l'any passat, amb més de 50.000 milions de dòlars, ha suplantat els Estats Units, com a primer receptor d'inversions al món.

L'èxit del desenvolupament econòmic de la Xina té un valor afegit en el fet que té lloc en el país més poblat del món, amb una gran dimensió geogràfica i, el que és més important, sense un exemple econòmic de referència. No existeix un model reeixit de transformació d'una economia socialista, planificada i centralitzada, a una economia cada vegada amb més elements de mercat en la qual el Partit Comunista continua al capdavant del Govern de la nació.

Un altre aspecte important que cal assenyalar és que, a diferència de molts altres processos de creixement econòmic en països en vies de desenvolupament, el creixement econòmic de la Xina ha redundat en una millora general del nivell de vida i del nivell de desenvolupament social. S'estima que des de 1978, s'ha reduït en 250 milions de persones el nombre d'habitants que viuen per sota del llindar de la pobresa. És a dir, la riquesa generada pel creixement econòmic no ha acabat en bancs de l'exterior o en mans d'un grup de privilegiats, sinó que s'ha reinvertit en obres d'infraestructura i en projectes productius.

El darrer quart de segle ha estat freqüent sentir, pràcticament tots els anys, pronòstics molt pes-

• Banc Mundial

simistes per part de mitjans de comunicació i observadors internacionals sobre el futur de la Xina. S'ha parlat dels perills de la desintegració del país, d'un col·lapse imminent en el seu sistema financer, de la incapacitat per resoldre els problemes socials generats per la reforma de les empreses estatals, de la "bancarrota" de Hong Kong després de 1997 amb la sortida dels britànics i la tornada a la sobirania xinesa, etc.

És cert que les autoritats han hagut d'afrontar problemes seriosos no solament per motius interns, sinó per circumstàncies internacionals adverses, com la crisi financera del sud-est asiàtic de 1997. La realitat és que fins al moment els dirigents del país han sabut i pogut controlar la situació d'una manera envejable per a moltes economies del món.

Les claus de l'èxit ▶ Les claus de l'èxit econòmic xinès han estat una reforma profunda, però a la vegada pausada i calculada, de tot el seu sistema econòmic, reforma que encara s'està duent a terme, i la política d'obertura econòmica a l'estranger.

La reforma econòmica ha implicat passar a poc a poc d'una economia planificada, fins i tot en els detalls més insignificants, cap a una economia mixta anomenada pragmàticament "amb característiques xineses"; és a dir, una economia en què al mateix temps que les lleis del mercat regeixen molts dels seus aspectes, l'Estat i les seves empreses juguen encara de forma directa o indirecta un paper molt important. La liberalització de l'economia xinesa, doncs, no ha estat ni radical ni general. L'agricultura i l'economia al camp estan pràcticament liberalitzades, encara que l'Estat continua sent el propietari de la terra i no existeixen propietaris de grans extensions agrícoles. A la indústria i els serveis es permet la participació de la iniciativa privada, tant xinesa com estrangera en un nombre cada vegada més ampli de sectors. No obstant això, l'Estat encara controla sectors clau de l'economia de forma directa o indirecta. Fins i tot a les grans empreses públiques que ha anat privatitzant, moltes de les quals cotitzen en borses com la de Nova York, Londres o Hong Kong, l'Estat és encara l'accionista majoritari.

La segona eina ha estat l'obertura econòmica a l'exterior. La Xina ha passat de ser un país en el qual la Constitució no permetia l'endeutament exterior ni les inversions foranies, a ser el receptor principal d'inversions estrangeres al món. Existeixen més de 400.000 empreses de capital estranger, i des de l'any 1978 al 2002, el país ha absorbit més de 448.000 milions de dòlars. Les empreses d'inversió estrangera s'han transformat en un dels motors principals de l'economia xinesa pel que fa a participació en el creixement econòmic, llocs de treball i comerç exterior.

La política d'obertura a l'exterior ha permès la Xina, a més d'obtenir finançament per al seu desenvolupament, tenir accés a tecnologies i equipaments moderns. L'obertura a l'exterior, com també la reforma econòmica, s'han realitzat de manera gradual i intel·ligent –paral·lela a una política d'estímul i protecció de la seva indústria– i han permès el país continuar desenvolupant la seva indústria nacional i crear i mantenir llocs de treball.

Els reptes del futur ▶ Els reptes que haurà d'afrontar l'economia xinesa en el futur són diversos i difícils, dels quals en destacarem alguns que considerem clau.

En primer lloc, la integració cada vegada més gran de la Xina a l'economia mundial, la fa més vulnerable a les evolucions de la situació econòmica i política internacional. La Xina depèn cada vegada més de la inversió estrangera i de les exportacions per alimentar el seu creixement econòmic i, per tant, una situació adversa té pitjors conseqüències que fa dues dècades enrere quan la seva economia estava més blindada de factors externs. La no convertibilitat de la moneda xinesa i el nombre reduït d'empreses que cotitzen als mercats internacionals, fou un dels factors que van permetre la República Popular sortir ben parada de la crisi financera asiàtica de 1997.

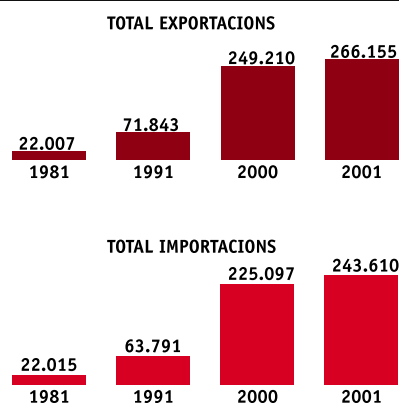
Des de començament d'aquest any, es debat a la Xina la necessitat que la demanda interna –i no els factors externs– siguin el motor del creixement econòmic del país.

Un altre factor molt important que relaciona la Xina amb el món exterior és el petroli. Dues dècades enrere, aquest país no solament era autosuficient en petroli sinó que fins i tot arribava a exportar algunes quantitats. Ara, la Xina depèn de les importacions de petroli per seguir impulsant la seva economia –amb els riscos i variables que això comporta–. La República Popular és el tercer consumidor mundial de petroli i s'estima que en menys d'una dècada esdevindrà el segon consumidor, després dels Estats Units. La Xina s'està transformant també en un importador considerable d'altres recursos energètics, com per exemple el gas natural, especialment a les províncies del sud del país.

El segon repte de l'economia xinesa és que el seu ingrés fa més d'un any a l'Organització Mundial del Comerç (OMC) l'ha obligada a assumir compromisos fermes per a una major obertura i liberalització de la seva economia.

Comerç (milions de dòlars)

	1981	1991	2000	2001
TOTAL EXPORTACIONS	22.007	71.843	249.210	266.155
Aliments	2.924	7.226	12.282	12.780
Combustible	5.228	4.754	7.851	8.420
Manufactures	11.759	55.698	223.752	239.800
	1981	1991	2000	2001
TOTAL IMPORTACIONS	22.015	63.791	225.097	243.610
Aliments	3.622	2.799	4.758	4.980
Combustible i energia	83	2.113	20.637	17.490
Béns de capital	5.866	19.601	91.934	107.040

► Banc Mundial

Això obligarà les autoritats a moure's, en molts casos, en un entorn més desfavorable i difícil, i moltes empreses xineses hauran de fer front de manera directa a la competència exterior en el seu mercat. Per exemple, la reducció d'aranzels d'importació –que ja han tingut una baixada l'any 2002– implicarà una disminució del superàvit comercial que mantenia la Xina en els seus intercanvis comercials amb l'exterior i, per consegüent, una reducció de la seva disponibilitat de divises en la balança de pagaments. Altres sectors que es poden veure afectats per l'entrada a l'OMC són l'agrícola, vital per a la societat xinesa, o els serveis, fins ara la major part tancats a l'exterior.

La reducció de les diferències regionals de desenvolupament és un altre dels reptes importants per al Govern de Beijing. L'últim quart de segle, i en línies generals, les autoritats han donat preferència a la costa i l'est del país, en detriment de les àmplies regions de l'interior. Aquesta preferència s'ha reflectit en més inversions a la costa en infraestructures, i en polítiques fiscals o industrials més favorables.

Com a conseqüència, les diferències econòmiques i socials entre la costa i l'interior s'han agreujat cada vegada més i el Govern ha decidit que s'han de prendre mesures si es volen evitar conflictes regionals i socials.

Des de fa dos anys, s'ha llançat des del Govern la consigna de “desenvolupar l'oest”, que consisteix en adoptar una sèrie de mesures per estimular la inversió, tant estrangera com local, a les províncies de l'interior, i en desenvolupar un pla ambiciós de grans infraestructures que inclou una línia ferroviària fins al Tibet, grans obres de transvasaments de rius, i la construcció d'una gasoducte que transportarà gas natural des del nord-oest del país a Xangai. Malgrat els esforços de les autoritats, la política per atraure inversions a l'oest no ha donat resultats espectaculars, i la costa del país és encara avui la regió més dinàmica de la Xina.

La Xina i Espanya ► El 2003 es compleixen 30 anys des de l'establiment de relacions diplomàtiques entre Espanya i la Xina. No obstant això, la Xina és encara molt llunyana per a Espanya, tant en l'àmbit econòmic, polític o cultural, malgrat els esforços de diverses administracions, de diverses iniciatives públiques o privades i de la tasca d'un reduït grup d'empreses espanyoles. És encara lluny

per tot allò que representa actualment la Xina a l'economia i el comerç mundial, i és encara molt lluny si es compara la posició espanyola al país asiàtic amb la de la majoria dels països europeus.

Espanya té una posició insignificant en el comerç exterior xinès, i molt més en el sector de les inversions.

Encara avui és freqüent sentir dir a Espanya que la Xina és molt lluny, quan la realitat és que actualment volem més ràpid a Beijing que a Santiago de Xile. Encara avui sentim a dir que l'idioma i la cultura són una barrera, quan la realitat és que aquesta barrera és la mateixa per a qualsevol altre país europeu, o quan és una evidència que qualsevol occidental amb coneixements normals d'anglès pot viatjar i treballar en el país asiàtic amb dificultats molt menors de les que podria trobar en altres països. Les dificultats idiomàtiques o culturals que es poden trobar a la Xina no són més grans que les que es troben a països geogràficament més propers a Espanya, com qualsevol dels països del nord d'Àfrica. Encara és freqüent sentir parlar de vendre a la Xina la tecnologia mitjana o intentar vendre productes o projectes en els quals el país ja té una experiència i ha assolit uns nivells de desenvolupament per damunt del que trobem en molts llocs d'Europa. (Qualsevol persona que viatgi a ciutats com Xangai, Beijing o Canton i recorri una autopista de la costa del país podrà treure una conclusió sobre el nivell de desenvolupament i la capacitat assolida per la Xina en aquests sectors).

A la Xina es troben les principals empreses del món, en una àmplia gamma de sectors: des de la banca fins a les telecomunicacions, des de l'energia fins als béns d'equip, des dels productes de consum fins a l'alimentació. Les empreses espanyoles que vulguin entrar en aquest gran mercat es trobaran amb una forta competència internacional i amb clients molt exigents, coneixedors del mercat i molt preparats tècnicament. L'experiència de les empreses espanyoles que ja s'hi han instal·lat, com també la de milers d'empreses occidentals, mostra que l'esforç val la pena. ■

dCIDOB 86. **La Xina avui.**

Política exterior xinesa. Orientacions i ajustaments en un món que canvia.

Xulio Ríos

POLÍTICA EXTERIOR XINESA

ORIENTACIONS I AJUSTAMENTS EN UN MÓN QUE CANVIA

Xulio Ríos Director de l'Institut Galego de Análise e Documentación Internacional (IGADI)

Durant els més de vint anys transcorreguts de reforma, la República Popular de la Xina (RPX) ha concedit la màxima prioritat a l'afany de la modernització del país. Contràriament al període anterior, la ideologització, fenomen clau en la vida interna i en la seva concepció de la política exterior, ha estat pràcticament absent, a penes metamorfosejada en un nacionalisme a la carta i controlat des de les màximes instàncies del poder. Aquest debilitament ideològic és una de les claus principals que expliquen la "diplomàcia de segon pla" que caracteritza encara avui la manera d'actuar de la Xina en el camp internacional, envaïda per l'onada de pragmatisme que es constata en el conjunt de la política xinesa. Però no l'única.

El fil de continuïtat entre els processos interns i la política exterior es pot observar naturalment en la definició de les prioritats estratègiques i geogràfiques, en l'atorgament d'una importància cada vegada més gran a l'accés als recursos energètics, en la preocupació respecte del futur de Taiwan o en l'estabilitat regional¹. És una tendència general inocultable, la que defineix un pes creixent de la Xina en els afers internacionals.

Els reconeguts èxits econòmics, l'entrada a l'Organització Mundial del Comerç (OMC) i fins i tot l'organització dels Jocs Olímpics de 2008 redoblen la confiança nacional i configuren una situació de prudència moderada en tot allò que afecta la seva participació en els afers mundials, en els quals tendirà a expressar un major protagonisme, però sempre en aquell context de moderació de qui és conscient de les seves limitacions profundes, no solament en el camp estrictament defensiu sinó també en l'econòmic, ja que encara té immenses bosses de subdesenvolupament i pobresa que llastren la seva potencialitat global.

En un moment com l'actual, de proliferació de crisis internacionals greus (l'Iraq, Corea del Nord), s'ha pogut percebre amb nitidesa el to deliberadament dèbil de les pulsacions xineses. I és que la Xina té unes altres servituds difícils d'obviar. El *denguisme* va assentar amb fermesa una doble convicció: no volem liderar res, no volem ser bandera de res, i, sobretot, de res que pugui fer perillar les relacions amb els Estats Units, sempre delicades per la seva envergadura econòmica i comercial i per la pressió que pogués exercir en l'afar de Taiwan. En el cas improbable que les dissensions entre els aliats en relació amb l'Iraq es resolguessin les properes setmanes, com en el cas de Rússia, encara que per raons diferents, la Xina acabarà doblegant-se, i evitarà per tots els mitjans aparèixer com la potència catalitzadora del descontentament universal amb el bel·licisme de Bush.

És cert que la Xina té la seva pròpia visió del món i de les relacions internacionals². Pel que fa a la crisi de l'Iraq, la crítica social en els diferents mitjans de comunicació sobrepassa amb escreix la prudent calma oficial. Tolerades i, fins i tot, estimulades, aquestes expressions estan destinades al servei polític-pedagògic intern però no revestiran una formulació diplomàtica concreta. La modernització del país és impossible sense aquesta dosi de pragmatisme. Conscient dels seus avenços, però també de les debilitats, sap que finalment ha de negociar i pactar. Això ha passat en crisis recents en què s'ha vist involucrada directament: bombardeig de l'ambaixada de Belgrad, incident de l'EP3 sobre l'illa de Hainan, etc.

La Xina té interpretació i posició, i probablement coincideix en la seva perspectiva sobre l'afar de l'Iraq amb bona part del pensament progressista mundial, però es mesurarà molt en la defensa³, practicant el *seguidisme* prudent o el que anomenaríem *diplomàcia de segon pla*. No és solament el cas de l'Iraq. Passa el mateix amb Corea del Nord (RPDC), un país molt més proper a tots els nivells i del qual pot rebre "danys col·laterals" importants si esclata una crisi hipotètica que simplement vagi una mica més enllà de la bel·licositat verbal del moment present. L'anunci de reducció de l'enviament d'aliments per part del Programa Mundial d'Aliments (PMA), per exemple, pot causar un greu problema en la seva frontera nord. Però en cap moment es pot esperar que es prengui una posició incondicional del costat de Pyongyang, ja que això incomodaria naturalment Washington.

No obstant això, la Xina postula el diàleg directe entre EUA i la RPDC, com també el reivindicquen Corea del Sud, Rússia o el Japó. Una intervenció xinesa més activa seria una opció, però la preferència de Beijing és el segon pla, potser perquè se sent insegura respecte de les seves capacitats però també convençuda que un protagonisme internacional més gran li duria problemes i la distrauria de la seva preocupació principal: desenvolupar un país ric i una societat harmoniosa.

És el punt de partida que com a lliçó transmet Sun Tzu: fer-te invencible és conèixer-te a tu mateix.

La multipolaritat ▶ La lluita contra l'hegemonia i l'aposta per la multipolaritat constitueixen una referència indispensable en el discurs exterior de la RPX. En aquesta línia, els primers anys de reforma, es va entreveure ja el projecte de definició d'"associacions estratègiques" amb els actors principals de la comunitat internacional: Estats Units, Rússia, Unió Europea, i el Japó. Els últims quinze anys, aquesta política ha reportat a la Xina un mecanisme d'inserció internacional important, que millora globalment les seves posicions i reforça la seva condició de potència regional responsable i compromesa amb l'estabilitat.

Malgrat els contenciosos que poguessin enfrontar-la amb cadascun dels actors citats, ha aconseguit establir amb tots aquests marcs formals d'enteniment als quals es pot remetre en cas de tensió. Amb el Japó i els Estats Units les dificultats són importants, mentre que amb la Unió Europea i, sobretot, amb Rússia, és ostensible la millora del clima bilateral. Pel que fa als dos primers casos, l'economia imposa la seva dinàmica ascendent però les reserves de la naturalesa política o estratègica dificulten la creació d'un marc de confiança. En el cas de Rússia, es diria que, amb matisos, la situació és gairebé a la inversa ja que, malgrat l'enteniment estratègic, l'abast dels intercanvis econòmics és poc rellevant. Respecte a la Unió Europea s'adverteixen dosis d'ambigüitat.

Estats Units ▶ La Xina dona una gran importància al maneig de les seves relacions amb aquests actors, i les seves vicissituds i complexitats, cada vegada més intenses en una situació internacional tan fluïda, acaparen bona part de la seva atenció. Especialment, Estats Units, amb qui resulta complicat dissipar el nivell de desconfiança existent, nodrit pel contenciós de Taiwan i les dificultats de Washington per fer un forat en l'ordre regional a una potència, l'emergència de la qual és difícil d'obviar. El potencial immens del mercat xinès actua com a element de moderació i integració de les relacions bilaterals i beneficia ambdues parts. Aquesta percepció ha influït en el terreny guanyat pel pragmatisme, també a l'administració Bush, després d'uns moments inicials de certa inestabilitat. Tot i això, roman la desconfiança.

Rússia ▶ Amb Rússia, els progressos han estat més importants. El punt de partida era conegut i ben diferent, però des de la visita de Gorbaxov el 1989 fins al Tractat de 1991, el recorregut ha estat molt profitós, especialment dins de l'ordre polític.

▶ Visita de Hu Jintao a Washington quan era vicepresident de la R.P. de la Xina, l'1 de maig de 2002

Pel que fa al tema econòmic i financer, la delicada situació russa fa difícil el desenvolupament de la cooperació que encara allotja unes potencialitats immenses. No obstant això, es pot constatar la seva concentració en àmbits de gran valor estratègic, tant en l'ordre energètic (russos i xinesos, per exemple, estan construint un oleoducte que ha de transportar el petroli de la regió siberiana d'Irkusk fins a Dalian, al nord del país) com en el militar.

Japó ▶ El Japó és encara el veí temut per la història, i estimat pel seu paper actiu en el finançament del desenvolupament del país. En el camp estrictament econòmic i comercial, les relacions amb Tòquio no podrien ser més estretes, amb un creixement exponencial de les inversions en el continent i un flux bilateral que el converteix en un soci essencial. L'obstinació japonesa per negar el seu paper nefast en la història xinesa recent, simbolitzada en aquell procés reiterat dels màxims dirigents del país al temple de Yasukuni, dificulta l'establiment d'una sòlida i irrompible base per a l'aproximació bilateral, encara avui amb peus de fang.

Unió Europea ▶ La Xina desitja multiplicar els seus vincles amb la Unió Europea. La fórmula del "diàleg polític" que serveix de guia al treball de la Comissió facilita el progrés dels contactes bilaterals en un marc, per regla general, exempt de tensions, malgrat les declaracions polítiques reiterades del Parlament, més crític amb les carències en matèria de drets humans o en relació amb el Tibet o Taiwan. A Beijing es valora molt positivament el rebuig a qualsevol política d'hostilitat, premissa manifestada per Brussel·les, i això li permet trobar a Europa un enteniment més fàcil tant de les deficiències de la seva situació interna com dels problemes regionals o dels afers internacionals importants⁴. Europa, d'altra banda, és una peça clau en qualsevol estratègia de diversificació de riscos i dependències exteriors.

Àmbit regional ▶ En el marc estrictament regional, l'estabilitat és la preocupació màxima de la diplomàcia. La coexistència d'un desenvolupament econòmic puixant amb múltiples tensions de tipus divers (problemes fronterers, nacionalismes, pro-

liferació nuclear, guerrilles, tràfics il·legals, explotació de recursos energètics, etc.) obliga a extremar les cauteles. Al seu voltant, ha procurat “construir ponts” que permetin aparcar les diferències i desenvolupar els àmbits d’interès comú, una estratègia que, de moment, ha aconseguit congelar bona part dels principals contenciosos. A més, encara sense qüestionar la sacrosanta sobirania i independència del país, la Xina ha donat mostres d’un major interès per implicar-se en la seguretat regional, comproment més la seva participació a Associació de Nacions del Sud-Est Asiàtic (ASEAN), àmbit especialment idoni per calmar els temors dels seus veïns davant la incontinguda emergència econòmica, avui, però també política i estratègica, demà mateix.

Països en desenvolupament ▶ Pel que fa als països en vies de desenvolupament, la Xina aposta, en general, per la política de cooperació Sud-Sud i sosté un espai residual de les proclamacions d’antany, amb un llenguatge que insisteix en la necessitat d’un nou ordre econòmic internacional que no erosioni la sobirania de cada país, acompanyat de gestos com l’anul·lació parcial o total del deute contret per alguns països africans sobre endeutats. En general, el valor polític de l’heterogeni conjunt de països que podríem agrupar sota aquest epígraf, és essencial per a la Xina. Es tracta de l’escenari en què lliura una de les seves batalles més importants, la de l’aïllament diplomàtic de Taiwan, d’una banda, i la base essencial de suport per evitar situacions difícils en alguns organismes internacionals en els quals es pretengui condemnar algunes polítiques qüestionades de Beijing, de l’altra.

Després de l’11-S ▶ En quina mesura ha alterat les orientacions bàsiques de la política exterior xinesa la irrupció del terrorisme com a fenomen global? Beijing continuarà perseverant en la seva estratègia. Els principis bàsics i les orientacions generals es mantindran, com també les seves diferències amb el ritme i maneres de conduir la batalla antiterrorista per part d’Estats Units, però no sense ajustaments. L’11-S i la recerca de l’hegemonia per part de Washington han precipitat davant la diplomàcia xinesa el major desafiament estratègic del present: evitar l’erosió del seu àmbit d’interessos i d’influència tradicional.

Com a conseqüència del desplegament militar a l’Àsia central i de l’unilateralisme exacerbada de l’administració Bush, ha crescut a la Xina la sensació d’estar sotmesa a un creixent setge de contenció. La seva estratègia d’assentament de l’Organització de Cooperació de Xangai (amb Rússia, Kazajstan, Kirguizstan, Tadjikistan i Uzbekistan) s’ha vist seriosament condicionada pels efectes de la guerra contra l’Afganistan, amenaçant la seguretat del seu Oest i coartant tant la possibilitat d’expansió a la regió com el seu accés a les reserves de petroli i gas natural de la zona, fonamentals en qualsevol estratègia de seguretat petrol·liera per nodrir la seva economia pròspera.

L’antiterrorisme, com diu Beijing, brinda als EUA l’argument inqüestionable per viabilitzar la seva condició de líder mundial,

irrompent en àmbits geogràfics dels quals estava absent i estent la seva influència arreu del planeta, sense cap rivalitat possible. La cooperació antiterrorista, amb matisos en la definició de l’arrel del problema i sense concessions al multilateralisme, no té la consistència suficient per esborrar velles rivalitats. I els ritmes i intensitats de la creuada de Bush no facilitaran l’enteniment.

Pel que fa a Taiwan, termòmetre vital de la salut de les relacions bilaterals, convé assenyalar que els EUA no han modificat gens el seu punt de vista (però sí que ho ha fet amb Rússia en relació amb Txetxènia). Bush ha citat expressament fins i tot la possibilitat de proporcionar ajuda militar a Formosa, mentre es multipliquen les visites d’alts funcionaris, s’estrenyen els vincles en matèria de defensa i s’estimulen les mesures de confiança mútua. En suma, no es tracta d’una peça més del replantejament bilateral de les relacions a la vista de les noves prioritats (lluita contra el terrorisme) sinó la demostració inequívoca de la persistència de l’esperit de setge i contenció que lamenten les autoritats xineses.

Conclusions ▶ La Xina continuarà preponderant el desenvolupament com a primer objectiu. En conseqüència, procurarà accentuar el seu perfil de potència responsable i discreta, i privilegiarà l’estabilitat regional. En aquesta línia, amb l’horitzó 2008, els nous dirigents podrien intentar la represa del diàleg suspès amb Taiwan –que celebrarà eleccions presidencials el 2004– i fins i tot intervenir més activament en el contenció coreà si es concedeix prioritat a la negociació i els EUA reprenen els contactes directes amb Pyongyang.

La Xina donarà un suport mitigat a l’estratègia antiterrorista d’Estats Units. Això es deu a la percepció del fet que està destinada a justificar una intervenció que d’una altra manera no seria admissible, en àmbits considerats d’interès estratègic o d’influència. L’antiterrorisme de l’administració Bush no és innocent i en la seva cara oculta permet i facilita l’avançament de les forces nord-americanes arreu del món. La Xina no desitja un ordre americà a l’Àsia.

Beijing, que sap que el seu marge de maniobra és molt limitat i que el seu desenvolupament econòmic és molt vulnerable a les crisis exteriors (inversions, exportacions, aprovisionament energètic), incrementarà la seva presència al món per accentuar la seva capacitat de control de l’evolució actual. Seria desitjable que això redundi en una major importància dels factors cooperatius, actualment presents moderadament en la seva política exterior.

Notes ▶

1. RÍOS, X. “La política exterior china”. A: Bustelo, P.; Delage, F. *El nuevo orden internacional en Asia-Pacífico*. Madrid: Pirámide, 2002. P. 223-234.
2. BAOYUN, Y. “Confiance et prudence: la diplomatie chinoise au début du XXI siècle”. *La revue internationale et stratégique*. No. 44 (hivern 2001-2002). P. 99-110.
3. BO, F. “Les silences diplomatiques de la Chine”. A *Le Monde diplomatique* (març 2003).
4. RUPPRECHT, K. “European and American Approaches Towards China as an Emerging Power”, *China Aktuell*, (febrer 2001). P. 169-179.

dCIDOB 86. **La Xina avui.**

Les dones a la societat xinesa del tercer mil·lenni. Complexitats i multiplicitats del fet de ser dona.

Amelia Sáiz López

Les dones a la societat xinesa del tercer mil·lenni

COMPLEXITATS I MULTIPLICITATS DEL FET DE SER DONA

Amelia Sáiz López Sociòloga, Universitat Autònoma de Barcelona

Des de la fundació de la República Popular de la Xina, el 1949, la situació i la condició de les dones en aquest país ha ocupat un lloc important en l'agenda política, tant del Partit Comunista com del Govern i, així, l'Estat xinès s'ha constituït com a garant principal dels drets de les dones, i ha promulgat lleis que, de manera directa o indirecta, estaven destinades a millorar la seva posició social. L'organització encarregada de vetllar pels interessos de la població femenina (vinculada al Partit Comunista malgrat tenir estatus d'ONG, segons les autoritats xineses) és la Federació de Dones, la tasca de la qual consisteix, entre altres coses, a aconseguir que les lleis que afecten les dones siguin respectades, i treballar per millorar la seva qualitat de vida. Treball, educació i salut són els aspectes als quals es dedica més esforç en els diferents programes que desenvolupa la Federació.

El 1992 es va promulgar la llei de Protecció dels Drets i Interessos de les Dones. Per què aquesta llei? Per què aquell any? La política de reformes econòmiques dels anys vuitanta va tenir conseqüències immediates en el món laboral. En el cas de les dones, podem apreciar diversos fenòmens. D'una banda, l'abandonament voluntari del lloc de treball ("el retorn a la cuina") i, de l'altra, el desplaçament de la mà d'obra femenina des de les empreses estatals a les semicol·lectives i privades. "El retorn a la cuina" va posar en dubte les tesis oficials del Partit pel que fa a la posició social de les dones. Segons la visió del Partit, les dones tindrien els mateixos drets socials que els homes mitjançant la seva incorporació al món laboral i la seva contribució a l'enriquiment del país, fonaments bàsics de la identitat de gènere socialista, la màxima representació de la qual la constitueixen "les dones de ferro", imatge de la dona modèlica dels anys setanta: bona mare i esposa, bona militant i seguidora de les consignes polítiques, bona treballadora. L'abandonament voluntari del lloc de treball també va revelar a les dones més conscienciades (Federació de Dones i Intel·lectuals) les complexitats i multiplicitats del fet de ser dona a la societat xinesa.

L'obertura econòmica dels anys vuitanta ▶ Les reformes econòmiques es van dur a terme per dinamitzar el creixement de l'economia xinesa i abandonar el model dirigista i planificat que resultava obsolet. Així, l'Estat va començar a descentralitzar la gestió de les empreses estatals i va establir un sistema de contractes de responsabilitat que permetia la presa de decisions a les empreses. Pel que fa al treball femení, els contractes de responsabilitat van tenir com a efecte el desplaçament de la mà d'obra femenina des de les empreses estatals, les quals oferien les millors condicions laborals (sistema de salut, sistema de pensions, dret a habitatge, cura i educació dels fills, com les més importants), a les empreses que es van crear de propietat semicol·lectiva o privada gràcies a l'obertura econòmica però que, en la majoria dels casos, mancaven de beneficis socials per als seus treballadors. La llei estipula que les dones tenen dret a baixes maternals pagades, períodes de lactància, guarderies per als seus fills, i tot això a càrrec de l'empresa, és a dir, sembla evident que resulta més car contractar dones que homes. I així, quan l'empresa no disposa de treballadores retalla les despeses destinades a crear les infraestructures necessàries per a les mares i inverteix el capital estalviat en inversions econòmicament més avantatjoses. L'Estat, al mateix temps que garanteix els drets laborals de les dones, també dóna suport al creixement econòmic del país i en aquest aspecte la mà d'obra femenina és més rentable a les empreses no estatals.

Al llarg dels anys vuitanta la indústria lleugera i l'orientada a l'exportació va experimentar un fort augment al sud-est de la Xina. La producció de joguines, petits aparells electrònics, roba, sabates i altres articles va tenir lloc a zones catalogades

administrativament com a rurals i va conformar el que es coneix com a “indústria rural”. Per tal que aquestes empreses fossin rentables es necessitava mà d’obra intensiva i sense qualificar. Les dones contractades rebien un sou i un lloc on dormir, és a dir, la despesa en beneficis socials dels treballadors era nul·la. Dones solteres (*dagongmei*) amb diferents nivells educatius han compost majoritàriament el gruix de la mà d’obra d’aquestes fàbriques, i els abusos laborals no han estat una excepció.

Pel que fa al sector agrari, les dones semblaven més beneficiades. Tornaven a tenir dret, almenys nominal, sobre la producció agrària –la quantitat de terra que s’atorga és proporcional al nombre de membres de la família; per tant, com més gran era la família, més terreny cultivable tenien–. Podien comerciar la producció no contractada amb l’Estat, com també gestionar conjuntament les decisions familiars sobre inversió i despeses; van esdevenir fins i tot “emprenedores” –nom molt recurrent en l’àmbit laboral espanyol dels anys noranta– creant empreses rurals pràcticament des del no-res. No obstant això, la capacitat productiva de la terra no és igual a tota la Xina, com tampoc no ho són les possibilitats comercials de tots els productes agraris, de manera que a les zones amb menys capacitat de desenvolupament, on resulta més difícil viure, s’han endurit les condicions de les dones, sense educació, sense treball, sense independència econòmica, i s’han generat situacions de veritable exclusió social en alguns casos.

Però la dificultat de ser dona a la Xina socialista d’economia de mercat no afectava solament les dones més vulnerables (les menys qualificades, les residents a zones rurals pobres, les filles de famílies menys benestants, les solteres, les mares...) sinó també aquelles que, en principi, comptaven amb una bona qualificació, les llicenciades universitàries. Elles tampoc no eren benvingudes a les empreses estatals perquè encara que eren qualificades eren dones, és a dir, mares potencials que duïen sota el braç futures i previsible despeses addicionals.

La llei de 1992 ▶ Globalment, semblava que les dones perdien pes específic a la societat xinesa i, a més, el tracte que rebien era contrari als principis socialistes i a les regulacions legals. Les denúncies i protestes de la Federació de Dones, de les dones intel·lectuals, de les treballadores, de les aturades, de les sociòlogues, dels pares de les llicenciades, etc., van créixer a finals de la dècada, i van donar lloc a la llei de 1992. El fet de protegir mitjançant lleis els aspectes socials més deficitaris i els éssers socials més vulnerables, ha estat una pràctica habitual de la República Popular, però hem vist també que l’existència d’una llei proteccionista, en aquest cas amb les dones, no és suficient per acabar amb les situacions injustes. Segons la Federació de Dones, la implementació de la llei de 1992 ha permès el desenvolupament de la dona xinesa i l’ha col·locada en una situació semblant a la de les dones de països rics; s’ha elevat el percentatge de la seva participació política, laboral, educativa, com també la salut i la seva capacitat de decisió en els afers familiars; en altres paraules, la millora de la situació de les dones a la Xina transcorre paral·lela al creixement econòmic

• Un carrer de Beijing

• Roger Nierga

del país. I les xifres oficials no semblen desmentir-ho. Dades del 2000 revelen que la presència femenina en tots els nivells educatius és cada vegada més gran, tant en nombre d’alumnes (el 41% dels alumnes universitaris són dones; el 56,6% en estudis politècnics; el 47,2% en formació professional; el 46,2% a l’ensenyament secundari; i el 47,6% a la primària), com de professores (el 38,2% dels professors d’estudis superiors són dones; el 44,9% en estudis politècnics; el 42,9% en formació professional; el 41,4% a l’ensenyament secundari i el 50,6% a la primària), proporcions que augmenten als primers nivells de l’ensenyament i es redueixen als estudis superiors, encara que és cert que no s’ha assolit per complet la paritat.

Quant a la participació política de les dones, es manté la tendència present al llarg de la història de la República Popular de pèrdua de presència femenina als càrrecs polítics en la mesura que aquests són de major rellevància i poder: la proporció de dones que ocupen llocs oficials a la Xina l’any 2001 era del 36,7%, xifra que es redueix al 15,1% en els càrrecs d’àmbit comarcal i de districte, i al 9% en els de prefectura i província.

Dona i mercat laboral ▶ En relació amb el món laboral, les dades de 2001 situen en 711,5 milions el nombre de treballadors, dels quals 330 milions són dones, fet que suposa el 46,5% de la població femenina. El país manté la tendència iniciada amb la instauració de la República Popular d’una alta taxa de participació femenina en el sector productiu. No obstant això, aquesta és possible gràcies a una “generització” dels llocs de treball, és a dir, una segmentació per gènere del mercat laboral.

Com la reconversió de la indústria xinesa no s’ha completat, els acomiadaments dels treballadors continuen, d’aquesta manera les obreres en empreses estatals d’antuvi es reciclen per treballar en els “serveis comunitaris” d’avui, epígraf que agrupa aquelles tasques destinades a l’atenció de persones i que tradicionalment –a la Xina i aquí– s’han dut a terme per dones, amb la diferència que ara computen al PIB perquè treballen per a d’altres famílies.

▲ Roger Nierga

► Un restaurant de Suzhou

Aquest procés iniciat a finals dels vuitanta encara continua i en la mesura que es tracta d'un sector en alça i permet mantenir llocs de treball per a les dones, la Federació va apostar i aposta per la professionalització i organitza cursos de formació de cuina, neteja, higiene i, en general, de qualsevol coneixement o pràctica que serveixi per augmentar el valor del treball domèstic tant per als que donen treball (valor econòmic) com per a les empleades (valor social), moltes d'aquestes antigues treballadores del sector industrial. El treball domèstic i tenir cura dels nens són les tasques que més es demanen a les ciutats com a serveis comunitaris. Malgrat que l'home xinès, més el resident urbà que el resident rural, realitza algunes de les tasques domèstiques, la darrera responsabilitat d'aquestes recau sobre les dones. Així doncs, aquest tipus de demanda ens parla de l'existència d'una classe urbana amb poder adquisitiu, de famílies que poden pagar dones per tal que aquells que les contracten puguin continuar treballant.

El creixement econòmic del país repercuteix en l'augment de la despesa de les famílies incidint en l'augment del sector terciari. Ja ho hem vist amb el treball domèstic però existeixen altres activitats urbanes que també demanen mà d'obra com, per exemple, la restauració, el comerç, transport, manteniment d'infraestructures, etc. El nivell de vida urbà és més alt que el rural i atreu persones que s'han quedat sense treball o intenten combinar períodes laborals agrícoles i urbans, o que decideixen provar fortuna a la ciutat. Els motius pels quals la gent emigra són diversos però el que és cert és que l'anomenada "població flotant" és molt nombrosa i està composta tant d'homes com de dones. Com succeeix internacionalment, i per primera vegada a la història de la República Popular, la figura de la dona sola que decideix emigrar és cada vegada més habitual i nombrosa. En aquest context "dona sola" no significa dona sense família. La dona migrant ho fa fonamentalment per dos motius: econòmics i personals. Quan els primers són els més importants, la migració respon a una estratègia familiar dins de la qual s'han considerat i valorat les opcions per a cadascun dels membres i optat per aquella que a priori ofereix més garanties d'èxit. En aquests casos, la dona adquireix les responsabilitats pròpies

dels emigrants, treball i estalvi, i envia diners a la seva família (ja sigui natal o matrimonial) com ho fan els homes migrants. Quan els motius no són econòmics, la dona emigra per buscar una vida personal allunyada de la pressió social de la seva comunitat i família d'origen i el seu comportament d'emigrant difereix del tradicional.

El mercat de l'oci i la bellesa ► La bona evolució de l'economia xinesa ha permès l'aparició d'activitats econòmiques relacionades amb l'oci. "L'entreteniment" mou una quantitat ingent de diners dins del sector serveis. Probablement en aquest aspecte podem trobar més distància i diferència amb la Xina d'abans dels anys vuitanta i és un indicador del grau de riquesa –d'acord amb els criteris occidentals– d'una societat. L'aparició de la figura de "l'home de negocis" juntament amb una infraestructura destinada a entretenir-lo, afavoreix la reaparició i reconversió d'una figura femenina oblidada i absent, o almenys invisible, durant els primers trenta anys de la República Popular: les senyorettes de companyia. Les *san-peinü* (literalment "tres tipus de companyia") són dones autònomes que ofereixen als seus acompanyants la possibilitat de ballar, parlar i beure amb elles. També són possibles altres serveis sempre que la dona i el client es posin d'acord. A diferència de la prostitució (eradicada, segons fonts oficials, des de la fundació de la República Popular fins als anys vuitanta), prohibida i associada a la degeneració moral dels països occidentals, les senyorettes de companyia realitzen una activitat amb llicència –a la indústria de l'entreteniment– que genera ingressos econòmics, tant per a les dones com per als ajuntaments.

D'altra banda, l'augment del nivell de vida, més a la Xina urbana que a la rural, ha propiciat la creació d'un mercat generós en productes per a una població desitjosa de consumir-los. El mercat modela imatges i ofereix productes connotats: l'objecte representa la persona. La dona, i sobretot, la bellesa femenina, ha esdevingut objecte de consum i consumible, elements entorn dels quals el mercat es mostra molt dinàmic. Preocupar-se per l'aspecte físic, la cura del cos, de la pell, de la manera de vestir, etc. per treure el màxim partit físic de la dona forma part de la seva vida quotidiana. Després de moltes dècades, l'essència femenina ha tornat a tenir un lloc a la societat i ho ha fet amb una actitud alliberadora. Per a moltes dones, el fet de reivindicar la bellesa, buscar-la i consumir-la, suposa posar en dubte la figura de la dona socialista, un rebuig a la identitat de gènere que el Partit Comunista va predir i que, entre altres coses, denunciava com a contrarevolucionari qualsevol intent per part de les dones d'assemblar-s'hi, de significar-se com a tal. En aquest context –i contràriament a allò que es pensa habitualment a Occident– el culte a la bellesa que el mercat facilita, permet les dones individualitzar-se en actes tan simples com la roba, el maquillatge, etc. i aquesta il·lusió de la diferència –d'un model genèric de dona– constitueix un exercici de subjectivitat femenina.

A la recerca d'una identitat de gènere ▶ La recerca d'una identitat de gènere més enllà de les coordenades del Partit Comunista també ha estat objecte de debat i d'estudi en els cercles de dones intel·lectuals. D'una banda, les acadèmiques han desenvolupat centres d'estudis de dones (*Funü wenti Zhongxing*) a diferents universitats del país en què, a més de recuperar la història de les dones, es duen a terme investigacions d'índole diversa com també intercanvis amb universitats d'altres països. Això ajuda a tenir un coneixement millor i més gran de tots els aspectes importants que concerneixen les dones, i contribueix a l'impuls dels estudis de gènere en l'àmbit internacional, on les dones xineses ocupen, cada vegada més, un lloc important. Entre les intel·lectuals tenen lloc diversos corrents relacionats amb la posició de la dona xinesa a la societat actual. Les més crítiques consideren que l'Estat, artífex original de l'alliberament de la dona, ha deixat en un segon pla els principis d'igualtat social d'homes i dones i les ha oblidades, o sacrificades, en aquella carrera per aconseguir un lloc en l'economia mundial. Així doncs, les dones han de lluitar per si mateixes, i superar els plantejaments del feminisme marxista, construint un nou marc teòric que permeti continuar

treballant per la consecució de la igualtat social dels gèneres. D'altra banda, les dones que encara estan vinculades al Partit Comunista, les de la Federació juntament amb altres intel·lectuals, defenen la utilitat de continuar els principis bàsics del feminisme marxista xinès a la societat actual ja que consideren que són aquests els que legitimen les reivindicacions femenines –i el treball de la mateixa Federació– i obliguen el Govern a no oblidar “que la dona ocupa la meitat del cel” (eslògan dels anys setanta). Les feministes, d'altra banda, preveuen que durant el segle XXI s'experimentarà un nou “alliberament de la dona xinesa”, en aquesta ocasió de la mà dels principis del feminisme liberal, paral·lelament a la incorporació del país a l'escena mundial i l'abandonament lent de les estructures de Govern comunistes.

Malgrat la persistència de situacions marginals i condicions degradants per a algunes dones xineses, la situació de la dona a la Xina ens resulta en general molt familiar a Occident ja que compartim amb elles la contradicció permanent de viure en països que garanteixen la igualtat formal d'homes i dones, però amb pràctiques socials que permeten, i en ocasions fomenten, la desigualtat i la discriminació econòmica, social i política. ■

SER DONA A LA XINA

LES VEUS SILENCIADES. TESTIMONIS REALS

Autora ▶ Xinran

Traducció ▶ Anna Roca i Xevi Solé

Barcelona ▶ Edicions 62

Pàgines ▶ 314

Febrer de 2003

ISBN ▶ 84-297-5260-9

El 1989, aprofitant els primers indicis d'obertura del règim comunista xinès, la periodista Xinran va iniciar un programa radiofònic diari en el qual convidava les dones xineses a parlar de les seves experiències personals. Durant quaranta anys, la ràdio havia estat controlada pel Partit, i les veus de les dones xineses havien estat totalment reprimides i silenciades. Aquell programa representava, doncs, un petit forat d'esperança, una finestra oberta per on les dones xineses podien respirar, cridar i començar a alliberar-se.

“Els caràcters, les actituds i els estils de vida de la nova generació de dones xineses que van créixer durant el període de la Reforma i l'Obertura eren completament diferents dels dels meus pares. Però tot i que tenien teories brillants sobre la vida, hi havia una profunda buidor darrere d'aquelles idees. (...)

Des de les societats matriarcals de temps pretèrits, a les dones xineses sempre se les ha situat en un nivell ínfim. Les tenien classificades com a objectes, com a part de la propietat, equiparables al menjar, les eines i les armes. (...)

Si estudies l'arquitectura xinesa, t'adonaràs que van passar molts anys abans que una petita minoria de dones es poguessin traslladar dels coberts del pati familiar (on es guardaven les eines i on dormia el servei) a les habitacions situades al costat de les dependències principals (on vivien el senyor de la casa i els seus fills). (...)

Als anys trenta, quan les dones occidentals ja demanaven la igualtat dels sexes, les dones xineses tot just començaven a desafiar una societat dominada pels homes, perquè ja no estaven disposades que les embenessin els peus o que la generació anterior els arreglés els casaments. Però ignoraven quins eren els drets i les responsabilitats de les dones; no sabien com guanyar-se un món propi. En una mostra d'ignorància, buscaven respostes en un espai reduït, en un país on tota la formació possible era la que imposava el Partit. L'efecte que això ha tingut en la nova generació és inquietant. Per tal de sobreviure en un món cruel, molts joves han adoptat la cuirassa endurida de la Jin Shuai i han eliminat tots els seus sentiments.”

dCIDOB 86. **La Xina avui.**

Cronologia de conflictes

D I V E N D R E S 1 0

Côte d'Ivoire en una situació delicada ▶ Els esforços diplomàtics francesos se centren actualment en la celebració d'unes negociacions de pau el 15 de gener, a París, entre representants del Govern i del principal moviment rebel, el Moviment Patriòtic de Côte d'Ivoire (MPCI), que recentment van acordar respectar l'alto el foc firmat el mes d'octubre.

Algèria inaugura l'any amb noves matances ▶ 56 persones, entre les quals hi ha 39 militars, van ser assassinades en un dels atacs a l'Exèrcit. L'atac sagnant, que va permetre als extremistes islamistes recuperar desenes d'armes de guerra i de municions, fou precedit per una matança de 13 civils, entre aquests diversos nens, prop de la capital, Alger, obra del GIA.

Veneçuela i la llarga ombra d'una guerra civil ▶ Després de sis setmanes de vaga general, a la qual s'ha sumat la banca, l'oposició al president Hugo Chávez ha decidit presentar un nou front per forçar la sortida del mateix o un avançament de les eleccions: la desobediència civil. Ha iniciat també la campanya pel sí a favor del referèndum consultiu del 2 de febrer.

Amenaça nuclear ▶ L'any 2003 ha començat amb l'esclat d'una crisi entre Corea del Nord i els Estats Units per la represa del programa nuclear del Govern de Pyongyang i l'expulsió recent dels inspectors de l'Organisme Internacional d'Energia Atòmica.

Rebot de les hostilitats a Casamance ▶ A Casamance, la regió separatista del Senegal, han tingut lloc els darrers dies durs combats. Després d'una treva de sis mesos, l'Exèrcit ha tornat a llançar noves ofensives després de la mort d'un soldat a causa d'una mina i ha anunciat que continuarà les operacions contra el Moviment de Forces Democràtiques de Casamance (MFDC).

Uzbekistan pateix la repressió en silenci ▶ Entre els governs més autoritaris d'Àsia central es troba el de l'Uzbekistan. Un informe recent de l'ONU, que la Comissió de Drets Humans publicarà el març, revela la pràctica sistemàtica de la tortura.

D I V E N D R E S 1 7

Els drets humans, protagonistes en el procés de pau de Sri Lanka ▶ Dues dècades de guerra i més de 60.000 morts han deixat a Sri Lanka una profunda empremta d'amargura i desconfiança. No obstant això, el procés actual de pau, iniciat el setembre de 2002, ha suscitat esperances i ha demostrat que ambdues parts en litigi, el Govern i els rebels Tigres d'Alliberament de Tàmil Eelam, estan disposats a posar fi a la guerra.

Sàhara Occidental: noves possibilitats d'autodeterminació? ▶ L'enviat especial de l'ONU, James Baker, ha tornat a emprendre una gira pel Magrib per oferir noves idees i una proposta de solució al conflicte que ofereix a la població del Sàhara Occidental una possibilitat d'autodeterminació.

Macedònia, per la pau i contra la corrupció i la pobresa ▶ Les forces polítiques de Macedònia estan treballant unides per implementar definitivament la pau al país balcànic. En una mostra de cooperació inusitada, la coalició governamental macedònia albanesa acaba d'acordar un pla d'actuació per a la plena implementació de l'acord de pau d'Ohrid, que va posar fi a la guerra de 2001.

Índia: s'apropa el final de la lluita separatista més antiga d'Àsia ▶ Per primera vegada després de mig segle s'entreveu la llum al final del túnel de la lluita separatista més antiga d'Àsia. Els naga, una ètnia assentada al nord-est de l'Índia i a Myanmar, que lluiten per un Estat independent, han entaulat negociacions directes a Nova Delhi per trobar una solució pacífica al conflicte.

El Sudan, un procés de pau forçat ▶ El restabliment de la pau al Sudan comença a perillar després que el Govern de Khartoum anul·lés les converses de pau previstes per al 15 de gener.

Els turcoxiptes, a favor de la UE i contra el seu president ▶ Xipre firmarà el tractat d'adhesió a la UE el proper mes d'abril. El rebuig de Rauf Denktaş d'adherir-se a la proposta de l'ONU ha provocat aquesta setmana la major manifestació de la història de la República Turca del Nord de Xipre. Setanta mil turcoxiptes han sortit al carrer per exigir la firma del pla de l'ONU.

Idea innovadora de pacificació al Pròxim Orient ▶ El pla parteix de la premissa que, a manca de confiança mútua, ni palestins ni israelians tornaran a firmar cap acord de pau, fet pel qual es planteja la possibilitat d'involucionar-hi una tercera part. En la proposta es preveu la devolució de Cisjordània i Gaza, però no a Iàsser Arafat, sinó un protectorat internacional temporal.

D I V E N D R E S 2 4

Multilateralisme i imperialisme a debat ▶ Les relacions entre els Estats Units i Europa, amb el rerefons de la guerra d'Iraq, era aquest any el tema de debat del fòrum internacional "Guerra i pau al segle XXI", celebrat a Barcelona, organitzat per la Fundació CIDOB i patrocinat pel Fòrum 2004. Les diferents ponències, exposades i discutides per Robert Kagan, teòric de l'unilateralisme de l'actual Administració nord-americana; John Ikenberry, de la Universitat de Georgetown; l'ambaixador Kenton Keith; el

sociòleg Anthony Giddens, pare de l'anomenada Tercera Via del socialisme; Pascal Lamy, comissari de Comerç de la Comissió Europea; i Javier Solana, l'Alt Representant per a la PESC, van posar en evidència la tendència unilateralista de l'Administració de Bush, enfront del multilateralisme que encarna el model de la UE.

Côte d'Ivoire encén la metxa a Libèria i Sierra Leone ▶ La interdependència dels conflictes d'Àfrica Occidental s'ha posat novament de manifest amb els diversos atacs transfronterers de Côte d'Ivoire a Libèria i de Libèria a Sierra Leone. Mentre continuen les negociacions a París per trobar una sortida al conflicte de Côte d'Ivoire, a la part occidental del país, que toca amb Libèria, augmenten els indicis que el conflicte pugui estar fora de control. El Govern de Libèria ha acusat les tropes de Côte d'Ivoire d'haver transgredit, juntament amb grups rebels liberians amb base a Côte d'Ivoire, la frontera i d'haver ocupat algunes poblacions liberianes.

Bolívia reprimeix les protestes dels pobres ▶ Bolívia torna a viure una onada de violència i protesta després de la treva de 90 dies, convinguda entre el nou Govern de Gonzalo Sánchez de Lozada i els sindicats camperols. El país andí es troba sota control de les forces militars, la intervenció de les quals ha provocat ja la mort d'almenys 11 persones. De moment no han fructificat les iniciatives de mediació.

Jimmy Carter intenta apagar el foc de Veneçuela ▶ En un clima de màxima tensió, amb anuncis d'innombrables marxes de l'oficialisme i l'oposició i amb rumors creixents sobre un estat d'excepció, els esforços diplomàtics internacionals augmenten. L'expresident nord-americà Jimmy Carter, que dóna suport a la tasca de mediació del secretari general de l'OEA, César Gaviria, a la crisi de Veneçuela, ha proposat dues solucions. El pla Carter consisteix en l'avançament de les eleccions o la celebració d'un referèndum revocatori el 19 d'agost. L'acceptació de la proposta suposaria posar fi a l'aturada

Sacsejades bèl·liques a Burundi ▶ Prop de 60.000 civils han abandonat les seves llars al centre de Burundi per fugir dels múltiples enfrontaments entre tropes de l'Exèrcit governamental i els rebels hutus de les Forces per a la Defensa de la Democràcia (FDD). No obstant això, el portaveu dels rebels hutus va manifestar que mentre els tutsis controlin l'Exèrcit, no hi hauria cap acord capaç d'implementar la pau al país.

Hostilitat tallant entre l'Índia i el Pakistan ▶ En una nova escalada de la tensió entre l'Índia i el Pakistan, Nova Delhi acaba d'expulsar dos diplomàtics pakistanesos, acusats d'espionatge. La qüestió ha augmentat la tensió dels dos fronts.

Per a més informació: <http://observatori.barcelona2004.org>

D I V E N D R E S 7

Discòrdies veïnals entre l'Índia i Bangla Desh ▶ La immigració de ciutadans de Bangla Desh a l'Índia està augmentant la tensió entre ambdós països de manera que les tropes frontereres es trobaven aquesta setmana en estat d'alerta.

Enfrontaments ètnics a Nigèria ▶ Les autoritats de Nigèria han imposat el toc de queda a la ciutat de Warri, al sud del país, després que grups de joves, que pertanyen a les tribus dels urhobos i dels itsekiris incendiessin 50 edificis oficials i provoquessin la mort de 20 persones.

La pau, prioritat a l'agenda del Sudan ▶ L'optimisme està al voltant d'una possible pau al Sudan després que el Govern central i els rebels del sud firmessin un nou acord en què es comprometen a respectar el cessament total de les hostilitats. S'ha fixat també l'any 2008 com a data per a la celebració d'un referèndum per a l'autodeterminació del sud.

Desapareix Iugoslàvia ▶ Iugoslàvia ha deixat d'existir aquesta setmana. El nou país que neix de les cendres s'anomena, segons els seus últims membres que el formaren, Unió d'Estats de Sèrbia i Montenegro.

Corea del Nord-Iraq, dues crisis mesurades de manera diferent ▶ La política duta a terme pels Estats Units respecte de Corea del Nord, que consistia primer en l'aïllament i, després, en la confrontació en incloure'l a l'eix del mal, ha dut aquest país a retirar-se del tractat de no proliferació i a reactivar les instal·lacions nuclears "amb finalitats pacífiques", segons les seves autoritats, per produir energia.

Veneçuela, balanç d'una vaga sense guanyadors ▶ Després de 62 dies de vaga, aturades en la producció petrolífera, talls a la cadena de subministrament d'aliments, Chávez ha aconseguit sobreviure com a president. La vaga ha acabat, però ha deixat Veneçuela al caire de la bancarrota, sense que s'hagin aconseguit resultats efectius.

D I V E N D R E S 1 4

Indonèsia: els separatistes d'Aceh, disposats a depositar les armes ▶ Hi ha indicis encoratjadors que l'acord de pau firmat el desembre de 2002 entre el Govern indonès i la guerrilla del GAM pugui posar fi a gairebé tres dècades de guerra separatista a la província indonèsia d'Aceh. El comitè ha delimitat ja set zones desmilitaritzades, en què la guerrilla desarmada es pot moure lliurement.

Txetxènia: referèndum sota ocupació militar ▶ La població civil de Txetxènia encara pateix assassinats, tortures i desaparicions i les mines continuen explotant. Moscou, tanmateix, insisteix en què la situació està suficientment normalitzada com per poder celebrar un referèndum constitucional el proper 23 de març.

L'Índia fa les paus amb els grups separatistes ▶ Després de l'acord signat recentment amb la guerrilla dels naga, aquesta setmana ha arribat a un acord amb el major grup insurgent de l'Estat d'Assam, la Força dels Tigres d'Alliberament de la Terra de Bodo.

La independència de Kosovo, a la llista d'espera ▶ La creació de la Unió de Sèrbia i Montenegro, que manté Kosovo sota sobirania sèrbia, i vuit condicions imposades per l'ONU, el compliment de les quals és vinculant per a qualsevol negociació futura sobre l'estatus final de la província, ha augmentat la tensió entre els albanokosovars, que han amenaçat amb declarar la independència.

La guerra de l'Iraq o la política d'acatar i callar ▶ Passi el que passi, els EUA s'han decantat definitivament per l'atac a l'Iraq. Condoleezza Rice dixit. No el frenarà tampoc el pla francoalemany, que compta amb el suport de Brussel·les, Moscou, Pequín, que consisteix en un augment dels inspectors i el desplegament de cascos blaus de l'ONU.

Colòmbia internacionalitza la seva lluita contra la guerrilla ▶ L'atemptat del centre d'esbarjo El Nogal a Bogotà, en què van morir 36 persones i en van resultar ferides 160, ha aconseguit la internacionalització del pla de "seguretat democràtica", promogut pel president Álvaro Uribe.

Bolívia, al caire del col·lapse ▶ Els enfrontaments entre policies del Grup Especial de Seguretat i l'Exèrcit a Bolívia han deixat un saldo d'almenys 17 morts i ha obligat el Govern a retrocedir en el seu pla econòmic, que fou el detonant del conflicte.

Nova ofensiva militar a Filipines ▶ Malgrat un alto el foc declarat per la presidenta filipina, Gloria Macapagal Arroyo, els enfrontaments entre l'Exèrcit i la guerrilla separatista del Front Moro d'Alliberament Islàmic (FMAI), que han esclatat aquesta setmana, s'han estès pel sud del país, provocant almenys 140 morts i la fugida de més de 30.000 civils de la regió de Cotabato.

Pessimisme entorn de la pau de Côte d'Ivoire ▶ El pla de pau de Marcoussis no sembla tenir futur a Côte d'Ivoire, donada la manca de voluntat de les parts involucrades per aplicar-lo.

D I V E N D R E S 2 1

Xipre eleccions ▶ Tassos Papadopoulos s'ha convertit en president grecoxipriota, que va obtenir el suport de partits de la dreta i l'esquerra. Aquesta elecció suposa un problema per l'acord de unificació xipriota del 28 de febrer, data límit fixada per l'ONU per segellar l'acord.

Colòmbia: la nova cara del conflicte ▶ Amb els atacs massius contra civils desarmats, la guerrilla de les FARC entra en una dinàmica terrorista, i ha demostrat que la seva anunciada guerra urbana no consisteix solament en atacs contra els símbols del poder, sinó que es dirigeix directament contra la població civil.

República Centreafricana, entre la guerra i l'oblit ▶ La República Centreafricana, dividida en dues parts des de l'esclat de la rebel·lió militar l'octubre de 2002, intenta establir un "diàleg nacional" per trobar una solució negociada al conflicte. Ange-Félix Patassé, president de la república centreafricana, ha demanat a França intervenir en el conflicte en aplicació dels acords de defensa.

Veneçuela: primer acord entre Chávez i l'oposició ▶ El Govern d'Hugo Chávez i l'oposició han arribat per primera vegada a un acord. Poques hores després de la firma del pacte, es van trobar els cadàvers de tres militars. També ha estat detingut el president de la patronal veneçolana Fedecámaras, Carlos Fernández, un dels organitzadors de la vaga, i hi ha una ordre d'arrest contra Carlos Ortega, president de la Confederació de Trabajadores de Venezuela.

Palestins i israelians en una nova espiral de violència ▶ La mort de 14 palestins, entre aquests el suposat cap del braç armat del grup integrista palestí Hamàs, Riad Abu Ziad, és la conseqüència d'una àmplia ofensiva militar a la franja de Gaza i Cisjordània, ordenada pel Govern d'Ariel Sharon després de la mort de quatre soldats israelians.

Bolívia s'estremeix ▶ La crisi econòmica i social que va derivar en enfrontaments violents a La Paz ha tingut com a primera conseqüència la dimissió dels 18 ministres que formaven part de l'Executiu bolivià, per tal que el president Gonzalo Sánchez de Lozada pugui designar un nou gabinet.

D I V E N D R E S 2 8

Indonèsia pretén emmudir les ànsies independentistes de Papua Occidental ▶ El Govern de Djakarta sembla estar decidit a acabar amb el problema separatista de la província de Papua Occidental (Iria Jaya). No obstant això, la seva decisió que, de fet, divideix l'Estat autònom, no ha estat consensuada per l'Assemblea del Poble de Papua, i contravé el projecte d'autonomia.

Libèria o el conflicte interminable ▶ El Moviment de la Societat Civil de Libèria ha alertat sobre nous enfrontaments entre els rebels Liberians Units per la Reconciliació i la Democràcia (LURD) i les tropes governamentals, que posen en perill les converses de pau, previstes per al mes vinent a Malí sota la protecció de la Comunitat Econòmica dels Estats de l'Àfrica Occidental (ECOWAS).

Possibilitat d'una intervenció directa dels Estats Units a Colòmbia ▶ Els Estats Units estan considerant una intervenció militar directa a Colòmbia després que la guerrilla de les FARC assassinés un nord-americà i en segrestés tres més, sospitosos de ser agents de la CIA.

El Nepal posa data per a les converses de pau ▶ Després d'un mes d'alto el foc, el Govern del Nepal i els maoïstes han anunciat per a mitjan març la primera ronda formal de converses de pau.

Kenya, la nova esperança d'Àfrica ▶ Des de les eleccions presidencials del 27 de desembre passat, que van posar fi a 24 anys de poder de l'expresident Daniel Arap Moi i que van ajudar a pujar a la presidència Mwai Kibaki, el país és notícia pel seu nou programa de reformes, els acomiadaments de funcionaris corruptes i les seves actuacions espectaculars.

D I V E N D R E S 7

República Democràtica del Congo i la guerra de l'or ▶ Malgrat el acord firmat en la república democràtica del Congo les disputes en el nord-est del país continuen entre el govern de Joseph Kabila i els principals rebels Rwanda i Uganda. Sota el domini del Moviment d'Alliberament del Congo (MLC) de Jean-Pierre Bemba, són sobretot els enfrontaments ètnics entre els hema i els lendu es que han causat major nombre de morts. Les raons que s'entreueuen en el conflicte son el control dels recursos naturals, en aquest cas s'apunten l'explotació de les mines d'or.

Guatemala davant un futur desolador ▶ L'últim informe de l'ONU declara l'any 2002 com el més violent des de els acords de 1996, així mateix augura pitjors resultats per l'any vinent.

Nou revés en el procés de pau a Irlanda del Nord ▶ En Irlanda del Nord, la manca d'acord a les darreres converses celebrades a Belfast per restablir l'Administració autonòmica d'Irlanda del Nord ha obligat el primer ministre britànic, Tony Blair, i l'irlandès, Bertí Ahern, a anunciar l'ajornament de les eleccions en un mes amb l'objectiu d'aconseguir el temps necessari per donar l'impuls definitiu al procés de pau. El motiu que s'argumenta en aquest cas es un suposat espionatge del'Exèrcit Republicà Irlandès (IRA).

Interrompre una futura guerra és possible ▶ En mig de l'intensificació al conflicte de irak, un altre front s'obre per als EEUU. L'anunci de proves d'un míssil balístic per part del govern de corea del nord de Pyongyang . tenin en compte la impossibilitat de dur dues guerres a la vegada, Washington està intentant negociar amb Corea del Nord, fet pel qual pot ser molt útil la col·laboració amb la Xina. La Xina podria acceptar no oposar-se en l'ONU a la segona guerra del golf a canvi de tindre una major influència i influència amb les conversacions amb corea.

Bombes a les Filipines ▶ El grup islàmic extremista Abbu Sayyaf ha reivindicat l'atemptat de l'aeroport de Davao, a l'illa meridional de Mindanao, en què van morir 21 persones i 150 van resultar ferides. No obstant això, el Govern filipí ha procedit a la detenció de nou membres de la principal guerrilla musulmana, el Front Moro d'Alliberament Islàmic (FMAI). El FMAI ha negat estar darrere l'atemptat de Davao.

Israel i palestina, a l'ombra de l'Iraq ▶ Després de dos mesos de calma en Israel, un nou atemptat suïcida contra un autobús a Haifa, que va causar 15 morts i més de 40 ferits, fou la resposta a l'operació de càstig que Israel va realitzar a Gaza on havia matat, dos dies abans, nou palestins. L'atemptat suïcida, contestat durament per Israel amb una incursió a Gaza que es va tornar a cobrar 14 víctimes mortals, fou també el primer després de la formació del nou Govern d'Ariel Sharon.

D I V E N D R E S 14

Xipre. Perilla l'unificació ▶ Les negociacions de pau per unir la dividida Xipre han fracassat. Rauf Denktash, el líder turcoxipriota, no accepta sotmetre a referèndum el pla de la reunificació de l'ONU, que preveu una confederació d'estats a l'estil helvètic, amb un Estat comú de plena representativitat internacional, integrat a la vegada per dos estats iguals amb àmplia autonomia. El secretari general de l'ONU, Kofi Annan, pretenia l'aprovació del pla mitjançant un referèndum, ajornat fins al dia 6 d'abril per apurar el temps al màxim i aconseguir un acord. El Govern turc ha promès continuar pressionant per assolir un acord, el fracàs de la unificació de Xipre pot afectar Turquia pel que fa a la seva entrada a la UE.

Côte d'Ivoire es compromet a la pau ▶ Després de sis mesos d'enfrontaments entre l'Exèrcit del president Laurent Gbagbo i els rebels, que controlen gairebé la meitat del país, les parts enfrontades semblen haver-se posat d'acord sobre la constitució del Govern de reconciliació nacional, perfilat als acords de pau de Marcoussis.

Avanç democràtic a l'Afganistan ▶ La creació del Front Nacional per a la Democràcia a l'Afganistan (FNDA), format per 42 partits democràtics, suposa un avanç significatiu a la cultura política del país. El Front Democràtic que, al contrari dels grups de mujahidins, es compromet a utilitzar únicament mitjans pacífics en la seva lluita política, haurà de competir amb els senyors de la guerra, que dominen i controlen el país, excepte Kabul, la capital.

El magnicidi de Sèrbia amenaça la democràcia del país ▶ Sèrbia, un país en estat d'excepció i sense president, es troba ara sense primer ministre després de l'assassinat de Zoran Djindjic. La mort de Djindjic pot estar vinculada als veterans de guerra, als boines roges, una unitat especial creada per Milosevic que va participar en diverses guerres perdudes per l'exsàtrapa.

Etiòpia provoca els seus veïns ▶ El procés de pau entre Etiòpia i Eritrea pot estar en perill si Etiòpia insisteix en el seu dret d'esmenar la resolució de l'ONU sobre la delimitació de la frontera entre ambdós països. El ministre d'Afers Estrangers etiop ha insistit en què la ciutat de Badme, origen de l'última guerra entre ambdós països que va concloure el desembre de 2000, ha de continuar formant part d'Etiòpia.

D I V E N D R E S 28

Nigèria, zona calenta ▶ Els xocs entre els ijaws, l'ètnia més important de la regió, i l'Exèrcit juntament amb grups de l'ètnia itsekeri, han causat ja 12 morts i han provocat el tancament temporal de diverses explotacions petrolíferes. També acusen el president, Olusegun Obasanjo, d'afavorir l'ètnia rival dels itsekeris i d'utilitzar-la per a les seves pròpies finalitats electorals. L'espiral de violència al delta ha provocat la reducció en un 40% de la producció petrolífera.

Txetxènia: referèndum a la soviètica ▶ El controvertit referèndum constitucional de Txetxènia ha estat aprovat pel 95% de la població, segons les autoritats russes. No obstant això, cap observador independent està dispost a verificar aquestes dades.

Caixmir: revés a la política de conciliació ▶ S'ha desencadenat al Caixmir una caça d'homes després de l'assassinat de 24 hindús i l'explosió d'una bomba que va matar un altre civil i va ferir-ne sis més. Es tracta de l'atac més cruent des de la formació del nou Govern regional, la tardor de 2002. Encara que cap grup hagi reivindicat aquesta darrera matança, totes les sospites recauen sobre la milícia islamista amb base al Pakistan.

Els tres fronts de l'Iraq: operació militar, desinformació i opinió pública ▶ El front militar sembla trobar més dificultats de les previstes. Més d'una setmana després del començament de la invasió, l'avançament pel desert de les tropes anglonord-americanes es troba estancat, l'estratègia de "guerra llampec" sembla haver fracassat. Els alts caps militars iraquians no segueixen el guió de Rumsfeld de rendir-se en massa. Amb això, arribem al segon front, el de la informació-desinformació, al qual s'ha introduït un element nou. Per primera vegada, el món àrab no està veient una guerra a les seves terres a través de la CNN nord-americana ni a través de les seves cadenes nacionals, censurades pels seus respectius règims. El tercer element decisiu és precisament l'opinió pública. A l'ombra de la guerra s'està constituint una opinió pública europea que alça la seva veu per tot el vell continent.

Cop dur contra la màfia sèrbia ▶ Zvezdan Jovanovic, màxim cap de la policia i comandant adjunt de les unitats especials, ha estat detingut per la policia sèrbia com a presumpte assassí del primer ministre, Zoran Djindjic. No obstant això, encara no s'ha aconseguit detenir el màxim responsable dels boines roges (aparegut abans definició), Lukovic, alies Legió, el cap dels Zemun, Dusan Spasojevic, ni tampoc l'altre cap mafios conegut amb el sobrenom del Padri. L'assassinat de Djindjic ha estat el revulsiu perquè el Govern de Sèrbia, encapçalat ara per **Zoran Zivkovic, decidís donar un cop a les màfies** ▶ El conflicte entre el Govern de Robert Mugabe i el partit de l'oposició, Moviment per al Canvi Democràtic (MCD), està adquirint dimensions greus. Després de l'èxit d'una vaga general de dos dies, l'oposició ha amenaçat amb una rebel·lió popular a principi d'abril.

Zimbabwe: l'oposició fa una crida a la insurrecció ▶ Després de les darreres eleccions de març de 2002, de les quals Mugabe va sortir vencedor de forma fraudulenta, l'oposició va intentar convocar noves eleccions mitjançant mobilitzacions pacífiques. No obstant això, una intervenció decidida de Sud-àfrica per pressionar Mugabe a abandonar el poder pot ser l'única garantia que impedeixi que el país s'enfonsi en una guerra civil.

dCIDOB 86. **La Xina avui.**

La diàspora xinesa. Un exemplar de societat globalitzada.
Joaquín Beltrán Antolín

La diàspora xinesa

UN EXEMPLE DE SOCIETAT GLOBALITZADA

Joaquín Beltrán Antolín Antropòleg, Universitat Autònoma de Barcelona

La diàspora xinesa és una de les més grans del món i encara que el seu volum és difícil de precisar amb exactitud, s'estima que, a començament del segle XXI, al voltant de 36 milions de persones d'origen xinès resideixen a l'estranger. El món xinès, origen dels emigrants, és un mosaic que tradicionalment en el seu nucli comprèn l'actual República Popular, Hong Kong, Macau i Taiwan. Aquesta primera delimitació necessita, tanmateix, algunes precisions. En primer lloc, quan es parla de la diàspora xinesa es fa referència exclusivament a la població ètnicament Han que suposa el 92% del total de la població de la República Popular, i s'exclouen els emigrants i/o refugiats procedents de les 55 minories nacionals o grups ètnics que també formen part de la ciutadania xinesa, entre els quals trobem, per exemple, tibetans, uigurs, mongols, etc. En segon lloc, la major part de la població de Hong Kong, Macau i Taiwan és al seu torn emigrant amb un origen continental –fins al 1981 més de la meitat dels habitants de Hong Kong havia nascut al continent–, i encara que Hong Kong i Macau han tornat a la sobirania de la República Popular recentment –el 1997 i el 1999, respectivament–, la seva història i estatus administratiu actual els converteix en casos especials amb una identitat i dinàmica migratòria pròpies. D'altra banda, Taiwan va rebre un nou flux migratori important durant el 1947-1949 que va dividir profundament la societat.

Les dificultats per definir l'origen de la diàspora no s'acaben aquí. D'una banda, hi ha la ciutat-estat-illa de Singapur que compta amb un 78% de població xinesa i, de l'altra, les importants minories xineses en certs països del sud-est asiàtic, fruit de corrents migratoris passats que emigren a tercers països i donen lloc a fenòmens de doble i triple migració (o reemigració). Finalment, per complicar més la delimitació de qui és un emigrant xinès, ens trobem amb les definicions diverses i canviants que els estats fan dels seus ciutadans. Mentre la Xina distingeix entre emigrants amb nacionalitat xinesa (*huaqiao*), emigrants xinesos que han perdut la seva nacionalitat original (*huaren*) i descendents d'emigrants (*huayi*), a més dels nous emigrants (*xin yimin*), en altres països la minoria xinesa s'ha vist forçada a nacionalitzar-se o no li han deixat fer-ho, o esperen mentre conviuen nacionalitzats i no nacionalitzats. Un altre cas especial és el dels descendents de matrimonis mixtos.

Es pot excloure de la diàspora aquells que es nacionalitzen, per exemple, espanyols? Segurament la major part d'aquests no, perquè solen ser els que tenen una experiència més àmplia, coneixements, recursos i possibilitats d'haver prosperat en els països de residència on s'han instal·lat, i que han passat a formar part de l'elit de les comunitats creades pels emigrants xinesos, són els dirigents de les seves múltiples associacions i, a més, mantenen un contacte estret amb els pobles d'origen, o poden activar-lo sempre que ho desitgin. En definitiva, la nacionalitat no és un criteri vàlid per si mateix en la identitat diaspòrica.

Fases de la diàspora ▶ La diàspora xinesa té una llarga història.

Primera fase ▶ Arriba fins a mitjan segle XIX i es remunta a més de mil anys amb l'establiment de petites colònies de comerciants al sud-est asiàtic, molts dels quals es van casar amb dones nadiues. Els comerciants xinesos controlaven moltes rutes comercials regionals des del segle XIII, i l'arribada dels europeus el segle XVI va augmentar i diversificar més les seves activitats a la zona amb la presència d'artesans, miners, colons agrícoles, etc. Empresaris xinesos, a petita escala i d'una manera privada, és a dir sense el suport del seu Govern imperial que més aviat els perseguia i criminalitzava –el decret que prohibia l'emigració dels súbdits xinesos no fou abolit fins al 1893–, van desenvolupar un sistema propi d'explotació colonial que consistia en l'arrendament a governants nadius dels drets sobre un territori per extreure els seus recursos naturals (mines, fusta, etc.), empreses en les quals bàsicament treballava mà d'obra xinesa. Aquestes “repúbliques de xinesos” van acabar sent

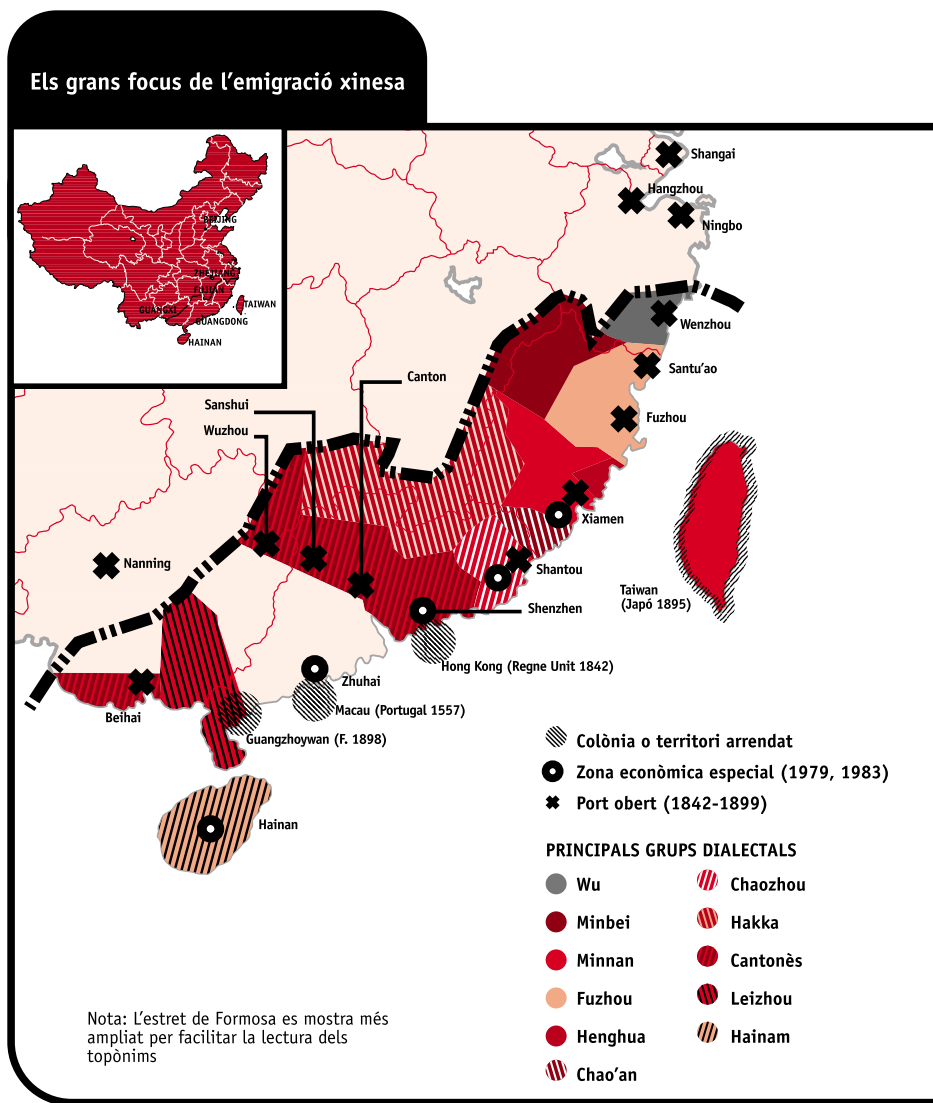

controlades i sotmeses per les noves potències colonials europees, les quals van continuar necessitant i reclutant la mà d'obra xinesa barata per desenvolupar els seus projectes d'economia de plantació.

Segona fase ▶ Va estar dominada per l'emigració massiva de mà d'obra sense qualificar (culis) que sortia després de firmar un contracte de treball i que va substituir el tràfic d'esclaus africà després de les polítiques abolicionistes de la primera part del segle XIX. I així, el sud-est asiàtic fou, i encara és, el destí per al voltant del 80% de la diàspora xinesa, encara que durant aquesta fase també es van reclutar a Amèrica del Nord i del Sud, algunes parts d'Àfrica i Oceania, tant per a treballar a les plantacions com a les mines, a obres d'infraestructura (ferrocarrils, carreteres, canals, com el de Panamà), etc.

Tercera fase ▶ A Europa el seu establiment fou més tardà i van formar part d'una tercera fase caracteritzada, en primer lloc, per l'emigració voluntària de pioners com els mariners que es van acabar convertint en estibadors i obrers de fàbriques; a tots aquests s'han de sumar els reclutats pels aliats durant la Primera Guerra Mundial als cossos de suport a la rereguarda o per cavar trinxeres, els quals van eludir la seva repatriació, i els estudiants enviats pel Govern, juntament amb els comerciants i quincallaires del sud de la província de Zhejiang que van venir pel seu compte per realitzar petits negocis. En segon lloc, es va desenvolupar un altre tipus de corrents migratoris després de la Segona Guerra Mundial relacionats amb vincles colonials i processos d'independència; d'aquesta manera, va augmentar d'una forma significativa el nombre de ciutadans xinesos a Europa: primer a la Gran Bretanya procedents de Hong Kong, després als Països Baixos procedents d'Indonèsia, i a França van arribar des de Vietnam, Cambotja i Laos.

Des de la crisi de 1929 i especialment en el moment d'independitzar-se les antigues colònies, els ciutadans d'origen xinès establerts en els diferents països del sud-est asiàtic, han estat periòdicament perseguits per sentiments nacionalistes nadius que sovint els converteixen en bocs emissaris en situacions de crisi, circumstància que arriba fins a l'actualitat com demostren els darrers atacs violents a persones i interessos xinesos a Indonèsia l'any 1998, coincidint amb els aixecaments populars i la caiguda del general Suharto –amb el resultat de més de mil morts i un èxode de 150.000 indonesis d'origen xinès–, el qual curiosament va prendre el poder el 1965, després d'una matança dels mem-

▶ Géopolitique. No. 67

bres del Partit Comunista i de ciutadans xinesos “sospitosos” de constituir una cinquena columna per a la propagació del comunisme.

Després de la fundació de la República Popular de la Xina el 1949 i l'èxode de la classe empresarial i financera com també del partit i l'exèrcit perdedor de la guerra que es va refugiar a Taiwan, l'emigració des de la Xina va baixar dràsticament i es van barrejar moviments temporals de refugiats i estudiants que des del sud-est asiàtic (Indonèsia el 1965, Malàisia, Vietnam el 1976-1979) anaven a la Xina amb altres que des de la Xina es dirigien a Hong Kong.

Quarta i última fase ▶ És paral·lela a les reformes econòmiques i obertura al món exterior de la Xina des de la dècada de 1980. En un primer moment, van ressorgir processos de reunificació familiar, continuïtat de moviments migratoris previs després del parèntesi maoista. La destinació preferent ha deixat de ser el sud-est asiàtic, i els nous corrents es dirigeixen preferentment al Japó, Estats Units, Canadà, Austràlia, a més dels països d'Europa Occidental. Des del 1978 fins al 1991 van sortir des de la Xina aproximadament un milió de persones, i durant la dècada de 1990 és possible que hagi emigrat el mateix nombre de persones. En concret, pel que fa als estudiants, durant el període 1978-1997 van sortir 293.000, dels quals a la darrera data assenyalada havien retornat 97.000. A les sortides des de la República Popular cal sumar els que van emigrar des de Hong Kong durant els anys noranta abans del retorn de la colònia a la sobirania xinesa, encara que la major part d'aquests, després d'aconseguir passaports d'altres països, ha con-

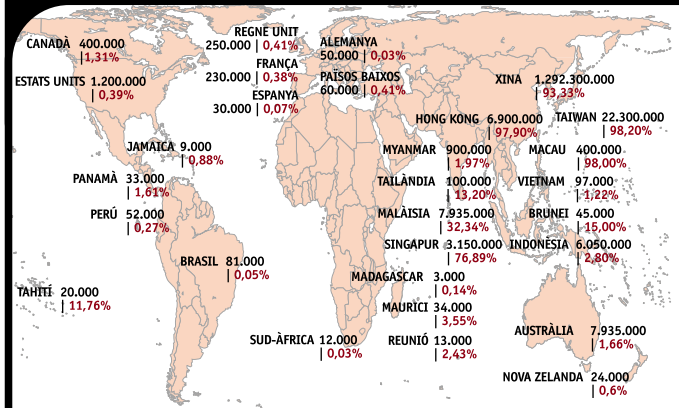
tinuat residint i realitzant negocis a la zona. Una altra base migratòria, sobretot de l'elit amb un nivell educatiu més alt, és Taiwan. I es pot dir el mateix d'una part de les elits xineses dels països del sud-est asiàtic.

La nova migració va acompanyada d'un canvi de la política migratòria xinesa. L'Estat socialista ha flexibilitzat l'accés al pasaport per als ciutadans xinesos que ara s'enfronten al problema del tancament de fronteres dels països rics d'Occident que no els concedeixen fàcilment el visat. Els nous emigrants, a més dels procedents per la via de la reagrupació familiar i patrocini de parents i coneguts de les comarques tradicionals d'emigració, són estudiants, treballadors temporals contractats per realitzar tasques determinades, empresaris que busquen invertir o ampliar els seus negocis a l'estranger, comerciants, tècnics qualificats, treballadors reclutats per empreses xineses establertes a l'estranger, refugiats polítics i emigrants irregulars. La nova migració afecta totes les classes socials i no es limita a les zones tradicionals d'emigració situades a les províncies de Guangdong, Fujian, Hainan i Zhejiang. Per exemple, els nous corrents cap a Europa procedeixen de les províncies de Shandong i de les províncies del Nord-est, llocs que no tenen experiència prèvia de migració internacional, o de la classe mitjana de les grans ciutats com Beijing, Xangai, o Fujian sense tradició, en general, d'assentament a Europa. No s'ha d'oblidar tampoc els moviments actuals de comerciants a zones de frontera, quadrilles que treballen a la construcció i a l'agricultura al Lluçà Orient rus on ja formen una part indissoluble de l'economia local.

Els vincles amb el país d'origen ▶ L'Estat xinès tracta de mantenir els vincles amb els nous emigrants i facilita i promou el seu associacionisme i el seu retorn a la Xina per invertir, transferir tecnologia i coneixements. L'entrada i sortida de la Xina s'ha simplificat molt i ja no existeix el temor anterior davant la tornada, ans tot el contrari. Els emigrants són ben rebuts amb tot tipus de polítiques preferents per a les seves inversions. Un altre fenomen nou que acompanya el dinamisme de la nova migració és que el nombre de turistes xinesos que va a l'estranger està creixent espectacularment conforme puja el nivell de vida. Els turistes estan a poc a poc soscant la imatge d'una Xina pobra i en vies de desenvolupament.

La nova migració no es limita a mà d'obra sense qualificar sinó que inclou, cada vegada més, tècnics altament qualificats com demostra, per exemple, que a Silicon Valley, a començament de la dècada dels noranta, una tercera part dels 24.000 enginyers que hi treballaven eren d'origen xinès, i encara que actualment ha baixat la seva proporció a una cinquena part, de les 800 empreses que s'hi han establert, 300 pertanyen a xinesos; Yahoo n'és un exemple. La major part dels estudiants de doctorat d'enginyeries de les universitats nord-americanes són d'origen xinès, i una vegada finalitzats els seus estudis superiors molts s'hi queden a treballar i entren a formar part dels àmbits laborals més avançats de la ciència i la tecnologia i estableixen les seves pròpies empreses, és a dir, formen part dels sectors més dinàmics de l'economia. La diàspora xinesa als Estats

La diàspora xinesa al món

ESTATS I TERRITORIS	POBLACIÓ D'ORIGEN XINÈS	% POBLACIÓ TOTAL
ESPAI XINÈS	1.321.900.000	
Xina Popular	1.292.300.000	93,33
Taiwan	22.300.000	98,20
Hong Kong	6.900.000	97,90
Macau	400.000	98,00
ASEAN*	28.750.000	
Indonèsia	6.050.000	2,80
Tailàndia	8.100.000	13,20
Malàisia	7.935.000	32,34
Singapur	3.150.000	76,89
Filipines	1.600.000	2,04
Myanmar	900.000	1,97
Vietnam	970.000	1,22
Brunei	45.000	15,00
Sibèria oriental	4.000.000	20,00
AMÈRIQUES	2.000.000	
Estats Units	1.120.000	0,39
Canadà	400.000	1,31
Brasil	81.000	0,05
Perú	52.000	0,27
Panamà	33.000	1,61
Jamaica	20.000	0,88
Altres països	294.000	
EUROPA	700.000	
Regne Unit	250.000	0,41
França	230.000	0,38
Espanya	30.000	0,07
Països Baixos	60.000	0,41
Alemanya	50.000	0,003
Altres països	80.000	
OCEÀ PACÍFIC	414.000	
Austràlia	370.000	1,66
Nova Zelanda	24.000	0,63
Tahití	20.000	11,76
ÀFRICA	100.000	3,55
Maurici	34.000	0,14
Madagascar	13.000	2,43
Reunió	13.000	0,03
Sud-àfrica	12.000	
Altres països	28.000	
TOTAL	35.964.000	

* Associació de Nacions del Sud-est Asiàtic

Units és la que té un nivell educatiu més alt i ha ajudat tant a l'augment de les exportacions nord-americanes com a la inversió nord-americana a la Xina-Taiwan-Hong Kong i a tot el sud-est asiàtic. La col·laboració i associació amb les poderoses xarxes ètniques xineses de negocis ben establertes i amb una llarga història a la zona són fonamentals per als interessos econòmics nord-americans a Àsia-Pacífic.

El fenomen de l'emigració o reemigració va acompanyat per la seva *inversió de capital estranger* i la transferència de tecnologia i de tècniques d'administració i comercialització a la Xina socialista que atrau amb tota una sèrie de polítiques preferents. Així, entre el 1979 i el 1997, el 68% del capital estranger invertit a la Xina va procedir de persones ètnicament xineses que estaven fora de la República Popular. Encara que la major part provenia de Hong Kong i de Taiwan, economies que han deslocalitzat les seves indústries de mà d'obra intensiva obrint fàbriques i tallers sobretot a les províncies de Guangdong i de Fujian, també hi havia molt capital procedent de persones xineses repartides arreu del món. Aquest fenomen es va produir abans a Taiwan on, des del 1952 fins a començament dels anys vuitanta, el 30% del total de les inversions de capital estranger procedia d'emigrants xinesos. Mentre que Taiwan i Hong Kong també inverteixen en el sud-est asiàtic, simultàniament arriba capital del sud-est asiàtic (pràcticament sempre procedent de persones ètnicament xineses) a la República Popular, que ha esdevingut també durant el canvi de segle exportadora de capital mitjançant la internacionalització i obertura d'empreses a diferents països del món que ja comptabilitzen al voltant de 7.000. Els fluxos de capital que entren i surten de la Xina, seguint vincles ètnics i de parentesc, són molt importants per al desenvolupament i per mantenir les altes taxes de creixement econòmic sostingut de la Xina durant els darrers 25 anys.

Activitats econòmiques dels emigrants ▶ S'han desenvolupat diverses teories i conceptes que tracten d'explicar les característiques de l'activitat econòmica dels emigrants xinesos: capitalisme confucià, capitalisme de la diàspora xinesa, imperis desterritorialitzats. Totes aquestes tenen en comú o subratllen el poder i prosperitat econòmica assolida pels emigrants, és a dir, per persones xineses no sotmeses al control d'un Estat xinès, fins i tot malgrat que, la majoria de vegades, han estat tractades i rebudes amb una gran hostilitat i polítiques segregacionistes i discriminatòries. Una de les raons és el desprestigi tradicional de la classe mercantil en una societat dominada per valors que enalteixen la petita propietat agrària: només fora de la Xina la riquesa acumulada pel comerç era legítima per si mateixa sense entrebancs. Una altra coincidència és el predomini de la petita empresa familiar, l'ideal d'assolir l'autonomia i la independència econòmica per a tots els membres de la família que són propietaris col·lectius de l'empresa a la qual aporten la seva força de treball. Aquelles famílies que més han prosperat arriben a crear grans conglomerats financers-comercials-industrials-agraris, però gairebé sempre amb una base familiar que ocupa els llocs clau de la direcció i pren les decisions. Moltes d'aquestes empreses, i aquesta és una altra de les característiques, s'han convertit en petites, o grans, companyies transnacionals que continuen tenint una base familiar. És a dir, l'activitat econòmica de la diàspora xinesa es basa en la creació de xarxes econòmiques i familiars d'àmbit transnacional. Per exemple, un empresari manufacturer de Hong Kong, l'origen del qual és el continent, marxa a Canadà on obre una

empresa d'importació i distribució de la seva producció que ara realitza a fàbriques que ha establert en algun poble de la província de Guangdong, on encara hi viu una part dels seus parents. A més, inverteix a Canadà en el sector immobiliari i els seus fills estudien a universitats d'elit canadenques o nord-americanes. Un altre exemple, un treballador en un taller de confecció a Barcelona té un germà a Itàlia, també dins de la mateixa branca, i aconsegueixen el dret per fabricar la roba d'una coneguda marca italiana; al mateix temps que obren una companyia d'importació i una botiga majorista a Barcelona, de la qual s'encarregarà l'esposa, el marit torna a la Xina on, amb l'ajuda d'altres parents, obre una fàbrica amb 300 obrers per fer la roba que després la mateixa família importarà i distribuirà a tota Europa, a més de fer-ho a la Xina.

Conclusions ▶ Per acabar, podem afirmar que la diàspora xinesa, a més de posseir un gran capital i d'ajudar al desenvolupament econòmic de la República Popular aprofitant les connexions familiars, està formada per famílies transnacionals, per famílies que viuen en xarxa, que estan desterritorialitzades, que competeixen pel prestigi i que busquen decididament la prosperitat, el benestar i la millora de les noves generacions, invertint, per exemple, en la seva educació. Són flexibles, adaptables i mòbils. La diàspora xinesa es troba en un debat intern continu pel que fa a la seva identitat ja que l'origen divers, el fet de ser parlants de llengües maternes incomprensibles entre si i amb cultures i sabers populars diferenciats, i de països de destí amb diferents polítiques i pràctiques migratòries, a més de les diferències per nivells d'educació, classe social i gènere, introdueixen una casuística amb moltes possibilitats, oberta i molt dinàmica. En definitiva, la diàspora xinesa constitueix un exemple de societat globalitzada, de xarxes transnacionals, de mirada cosmopolita, que existia fins i tot abans que aquests termes es possessin de moda. ■

Adreces web ▶

www.huaren.org

www.huayinet.org

Referències bibliogràfiques ▶

BELTRÁN ANTOLÍN, J. *Los ocho inmortales cruzan el mar. Chinos en Extremo Occidente*. Barcelona: Edicions Bellaterra, 2003

HAMILTON, G. (ed.) *Cosmopolitan capitalist*. Seattle: University of Washington Press, 1999.

LEVER-TRACY, C. et al., *The Chinese diaspora and mainland China*. Londres: Macmillan, 1996.

MA MUNG, E. *La diaspora chinoise: géographie d'une migration*. París: Ophrys, 2000.

TROILLET, P., *La diaspora chinoise*. París: PUF, 1994.

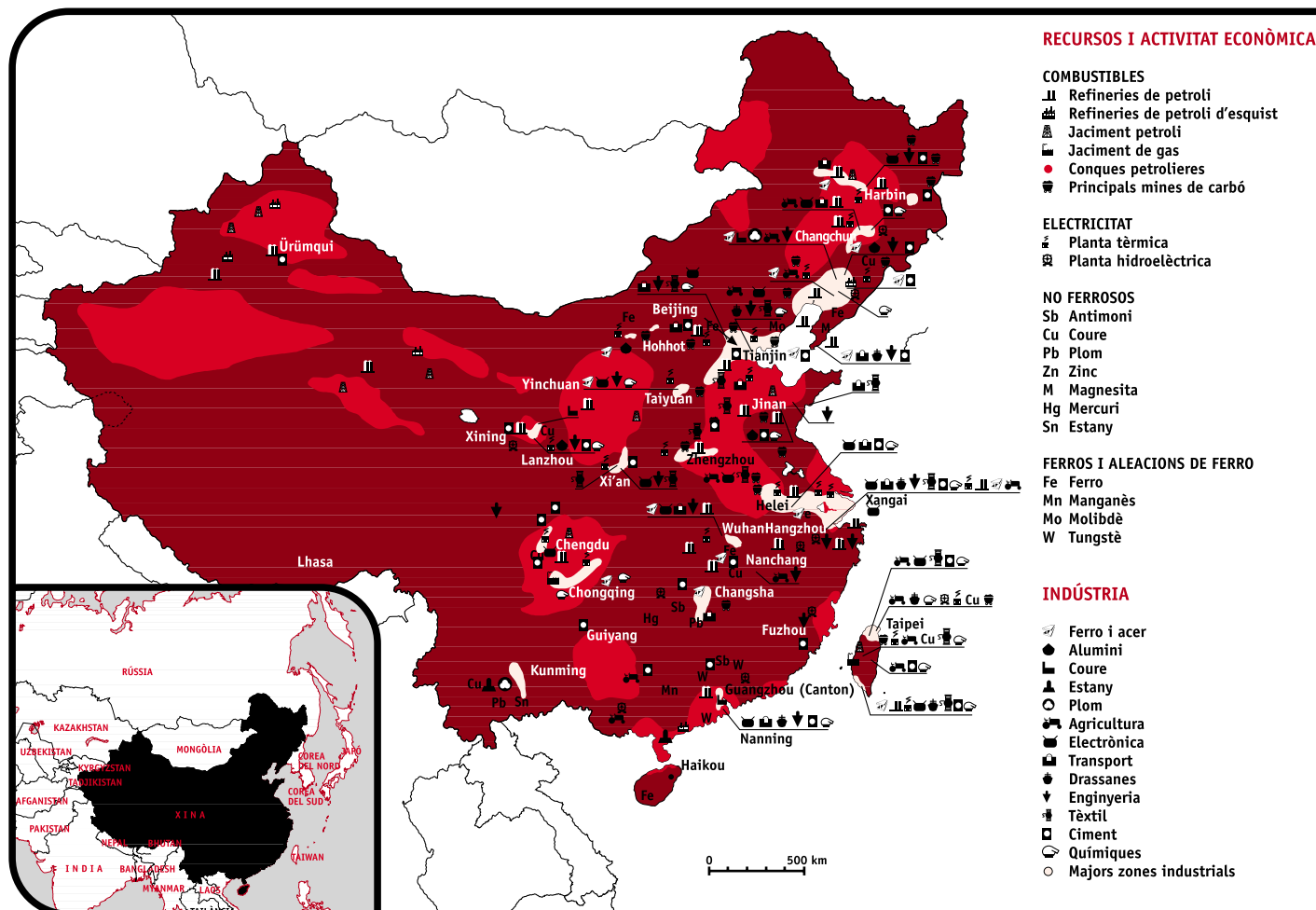
WANG GUNGWU, *China and the Chinese overseas*. Singapur: Times Academic Press, 1991

YEUNG, H.W.C y OLDS, KRIS (eds.) *Globalization of Chinese business firms*. Londres: Macmillan, 2000.

dCIDOB 86. **La Xina avui.**

Perfil de la Xina.

Perfil de la XINA ▶

▶ Elaboració pròpia amb dades de www.lib.utexas.edu/maps

Nom oficial ▶ Zhonghua Renmin Gongheguo (República Popular de la Xina)

Estructura administrativa ▶ Està formada per 22 províncies (Anhui, Fujian, Gansu, Guangdong, Guizhou, Hainan, Hebei, Heilongjiang, Henan, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, Jilin, Liaoning, Qinghai, Shaanxi, Shandong, Shanxi, Sichuan, Yunnan, Zhejiang), tot i que la Xina també considera província pròpia Taiwan, ja que no reconeix la seva independència; cinc regions autònomes (Guangxi, Nei Mongol, Ningxia, Xinjiang i Xizang —Tibet—); quatre municipalitats (Beijing, Chongqing, Xangai i Tianjin); i dos municipis administratius especials (Hong Kong i Macau)

Independència ▶ L'any 221 a.C. la Xina es va unificar sota la dinastia Qin. El 12 de febrer de 1912 es proclama la República, i l'1 d'octubre de 1949 s'estableix la República Popular de la Xina.

Entrada a l'ONU ▶ 24 d'octubre de 1945. En surt quan triomfa el Partit Comunista i hi torna a entrar, com a República Popular, el 26 d'octubre de 1971.

Superfície ▶ 9.572.900 km²

Fronteres ▶ Afganistan (76 km), Butan (470 km), Birmània (2.185 km), Hong Kong (30 km), Índia (3.380 km), Kazajstan (1.533 km), Corea del Nord (1.416 km), Kirguiztan (858 km), Laos (423 km), Macau (0,34 km), Mongòlia (4.677 km), Nepal (1.236 km), Pakistan (523 km), Rússia nord-est (3.605 km), Rússia nord-oest (40 km), Tadjikistan (414 km) i Vietnam (1.281 km)

Llengua oficial ▶ Xinès mandarí

Altres llengües ▶ Yue (cantonès), Wu (Xangaiès), Minbei (Fuzhou), Minnan (Hokkien-Taiwanès), Xiang, Gan, dialectes Hakka i altres llengües minoritàries

Capital ▶ Beijing, 6.633.929 d'habitants

Altres ciutats importants ▶ Xangai (8.937.175), Tientsin (4.835.327), Wu-han (3.911.824), Shen-yang (3.876.289), Guangzhou (3.306.277)

SISTEMA POLÍTIC

República Popular de partit únic amb una cambra legislativa

► Congrés Popular Nacional (Quanguo Renmin Daibiao Dahui, 2.979 membres)

Constitució ► La més recent fou adoptada el desembre de 1982

Cap d'Estat ► President Hu Jintao (Zhongguo Gongchandang [ZG], Partit Comunista Xinès) des de març de 2003 per un període de 5 anys

Cap de Govern ► Primer ministre Wen Jiabao (ZG), des de març de 2003

Composició parlamentària ► Els diputats són elegits pels congressos populars de les 22 províncies, les cinc regions autònomes i les quatre municipalitats del país. El nombre de delegats de cada col·legi és proporcional al nombre d'electors de cada districte electoral. Els candidats necessiten l'aprovació del ZG i no es permet la participació de cap altre partit, a part del Partit Comunista i dels vuit partits anomenats "democràtics", tots membres de la Conferència Consultiva Política del Poble Xinès

POBLACIÓ

Total ► (2001) 1.274,91 milions d'habitants

Població urbana ► (2000) 36,1 %

Estructura d'edat ► (1998) per sota dels 15 anys: 24,3%; 15-29 anys: 24,6 %; 30-44 anys: 24,8%; 45-59 anys: 15,2 %; 60-74 anys: 8,8%; més de 75 anys: 2,3%

Taxa de creixement anual ► (1975-2000) 1,3%; (2000-2015) 0,7%

Projecció de població ► (2010) 1.357.864.000 habitants; (2020) 1.433.111.000 habitants

Densitat ► (2001) 133,2 persones per km²

Índex de natalitat ► (2001) 14,9 naixements per 1.000 habitants (mitjana mundial 22,5)

Índex de mortalitat ► (2001) 7,0 morts per 1.000 habitants (mitjana mundial 9,0)

Índex de mortalitat infantil ► (2000) 32 morts per 1.000 nascuts vius, el 1970 eren de 85 morts per 1.000 nascuts vius

Índex de fecunditat ► (1995-2000) 1,8 fills per dona; (1970-1975) 4,9 fills per dona

Índex de mortalitat materna reportada ► (1985-1999) 55 morts per cada 100.000 nascuts vius

Esperança de vida en néixer ► (1995-2000) 69,8 anys; dones 72,8 anys; homes 68,5 anys (2000)

Composició ètnica ► (1990) Han (xinesos) (91,96%); Chuang (1,37%); Manch (0,87%); Hui (0,76%); Miao (0,65%); Uighur (0,64%); Yi (0,58%); Tuchia (0,50%); Mongols (0,42%); Tibetans (0,41%); Puyi (0,23%); Tung (0,22%); Yao (0,18%); Coreans (0,17%); Pai (0,14%); Hani (0,11%); Kazakh (0,10%); Tai (0,19%); Li (0,09%); altres (0,51%). Xina és un país multiètnic, en què, a més dels Han, hi viuen 55 minories ètniques reconegudes. D'entre aquestes, 18 compten amb més d'un milió de membres, 15 amb menys d'un milió i les 22 restants amb només uns milers o desenes de milers de membres. Totes formen un bloc d'uns 100 milions de persones, presents a gairebé totes les províncies, però concentrades principalment a les zones perifèriques de la Xina.

Composició religiosa ► (2000) no religiosos (42,1%); religions tradicionals xineses (28,5%); budistes (8,4%); ateus (8,1%); cristians (7,1%); creences tradicionals (4,3%); musulmans (1,5%)

Taxa d'alfabetització d'adults ► (2000) (% població de més de 15 anys) 84,1%; homes (91,7%); dones (76,3%)

Població per sota del llindar de pobresa nacional¹ ► (1987-2000) 4,6%

Població amb accés a sanejament acceptable ► (2000) 38%

INDICADORS ECONÒMICS

Moneda ► Yuan ; (gener 2001) 1 dòlar = 8,2767 yuans

Ingrés Nacional Brut² ► (2001) 1.131.000 milions de dòlars

INB per càpita ► (2000) 890 dòlars

INB (Segons Paritat del Poder Adquissitiu) ► (2001) 5.415.00 milions de dòlars

INB per càpita (Segons PPA) ► (2001) 4.260 dòlars

PIB ► (2001) 1.159.017 milions de dòlars

Estructura PIB ► (2001) Agricultura 15%; indústria 52%; serveis 33%

Força de treball ► (2000) 757 milions de persones

Taxa d'atur ► (2000) 3,1% del total de la força de treball

Indústria ► Ferro, acer, carbó, construcció de maquinària, armament, tèxtils i indumentària, petroli, ciment, fertilitzants químics, calçat, joguines, aliments, automòbils, productes electrònics i telecomunicacions

Productes agrícoles ► arròs, blat, patates, melca, cacauets, te, mill, civada, cotó, llavor de colza, porc i peix

Exportacions ► (2001) Total d'exportacions: 266.155 milions de dòlars. Aliments: 12.780 milions de dòlars. Combustible: 8.420 milions de dòlars. Manufactures: 239.800 milions de dòlars. Principals destinacions: Hong Kong 21,1 %; Estats Units 20,7%; Japó 16,2%; Alemanya 4,0%; Corea del Sud 3,4%; Països Baixos 2,8%; Regne Unit 2,5%

Importacions ► (2001) Total importacions: 243.610 milions de dòlars. Aliments: 4.980 milions de dòlars. Combustible i energia: 17.490 milions de dòlars. Béns de capital: 107.040 milions de dòlars. Procedència: Japó 20,1%; Estats Units 12,1%; Taiwan 11,9%; Corea del Sud 10,7%; Alemanya 5,0%; Hong Kong 4,8%; Singapur 3,0%; Rússia 2,6%; França 2,3%; Austràlia 1,9%; Malàisia 1,9%

Despesa pública en educació ► (1995-1997) 2,3% del PNB

Despesa pública en sanitat ► (1998) 2,1% del PIB

Despesa pública militar ► (2000) 2,1% del PIB

Deute extern ► (2000) 149,8 milions de dòlars

¹ Llindar de pobresa considerat adequat per a un país per part de les seves autoritats.

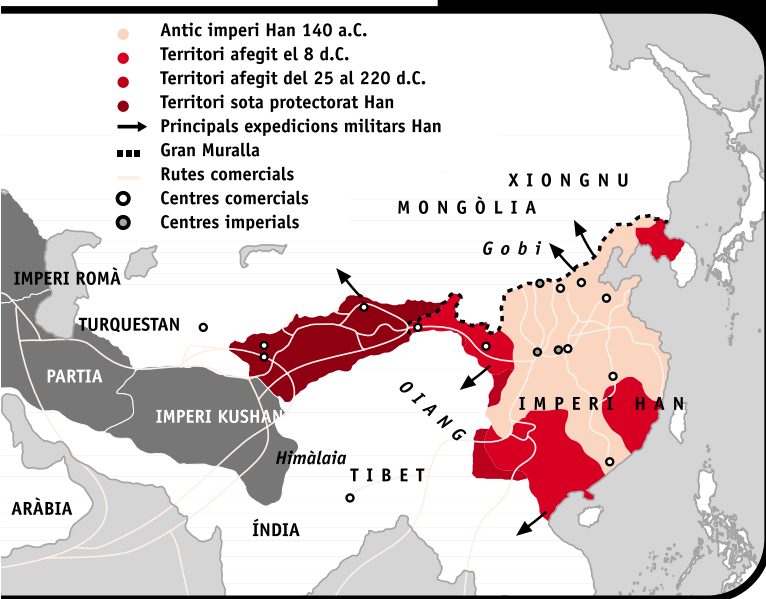
² A partir del 2003 el Banc Mundial utilitza aquest terme per referir-se a l'anterior PNB.

dCIDOB 86. **La Xina avui.**

Cronologia històrica

CRONOLOGIA HISTÒRICA ►

Imperi Han 206 a.C. - 220 d.C

Imperi Qing (d'origen manxú)

Segle VI a. C. ► Laozi, filòsof inspirador del taoisme.

551-479 a. C. ► Confuci, filòsof creador d'un pensament ètic i unes regles de convivència de la vida quotidiana i de Govern.

206 a. C.-220 d. C. ► Dinastia Han. Unificació de la Xina. Època de fort Govern central. Comença a construir-se la Gran Muralla xinesa per evitar invasions des del nord. A la segona meitat d'aquesta dinastia es produeixen els primers contactes amb el budisme hindú, influència que creixerà de manera molt important fins a la segona meitat de la dinastia Tang, quan una reacció neoconfuciana imposarà límits molt importants al poder polític i econòmic dels monestirs budistes.

220 ► Final del període Han. La Xina es divideix en tres estats. Període dels Tres Regnes fins al 280.

304-589 ► Invasió dels huns. Divisió del imperi en dues noves parts. La Xina romandrà fragmentada fins al 589.

581-618 ► La Xina reunificada per la dinastia Sui. Fi dels estats guerrers i del control dels huns.

607 ► Unificació del Tibet.

617 ► La Xina sotmesa a l'anarquia.

618-907 ► La Xina unida sota la dinastia Tang. Màxima extensió territorial cap a l'Àsia central.

907-979 ► S'entra en un període de divisió, l'Estat centralitzat comença a trontollar.

960-1279 ► Dinastia Song. Reunificació de la Xina. Durant les dinasties Tang i Song es consolida el sistema d'exàmens nacionals (que serveixen de model a les actuals "oposicions" de la funció pública d'Europa) que serveixen per elegir els "mandarins", alts càrrecs de la "funció pública" xinesa, sobre la base dels seus coneixements dels clàssics confucians. Aquestes dues dinasties representen l'Edat d'Or de la poesia i la pintura xinesa.

1206-1368 ► Dinastia Yuan, establerta pels mongols que entren pel nord i es fan amb el control de la Gran Muralla xinesa. Primera dinastia estrangera que aconsegueix governar tot el territori xinès. Utilitzen les institucions de la Xina imperial i estableixen la capital a Beijing.

1368-1644 ► Fundació de la dinastia Ming. Restauració del control xinès del territori. Anys de canvis i de contradiccions entre les rígides institucions tradicionals i les profundes transformacions econòmiques i culturals. Segueixen les insurreccions de pagesos i mercenaris.

Segles XV-XVI ► Els europeus arriben a la Xina, després que els portuguesos es fessin amb el control de les rutes marines el 1557. Portugal obté la concessió del petit enclavament de Macau.

1616-1911 ► Els manxús funden una nova dinastia (Qing) i imposen un sistema feudal estricte que s'anirà relaxant amb els anys. Acaben amb les revoltes internes i conquereixen nous territoris, configurant l'extensió territorial actual de la Xina. Durant el segle XVII es produeixen els primers intercanvis culturals entre els missioners jesuïtes, que arriben a Beijing a principis de segle, i els seus interlocutors mandarins, els quals influeixen en el desenvolupament del pensament europeu modern.

- 1842** ▶ Guerra de l'Opi. El Regne Unit annexiona Hong Kong.
- 1894-1895** ▶ Guerra xinojaponesa: el Japó ocupa Formosa (Taiwan).
- 1900 Aixecament dels Boxers. En dos mesos les tropes occidentals entren a Beijing i xafen la revolta. Imposen condicions humiliants per als perdedors en el protocol dels Boxers de 1901.
- 1911** ▶ Revolució xinesa: Sun Yat-sen (creador del Kuo-Min-Tang) es proclama primer president de la república.
- 1919** ▶ Moviment del 4 de maig per part dels estudiants. Ressorgeix el nacionalisme xinès contra les potències colonials.
- 1926** ▶ Chiang Kai-shek (1886-1975) comença la reunificació de la Xina.
- 1931** ▶ Els japonesos ocupen Manxúria.
- 1934** ▶ S'inicia la "Llarga marxa" comunista.
- 1937-1945** ▶ Guerra Japó-Xina i Segona Guerra Mundial. Durant la resistència als japonesos la república es debilita i s'enforteixen els grups comunistes.
- 1949** ▶ Victòria comunista. Es proclama la República Popular de la Xina sota la presidència de Mao Zedong.
- 1950** ▶ Ocupació del Tibet.
- 1962-1963** ▶ La Xina i l'Índia entren en guerra per la frontera de l'Himàlaia.
- 1962** ▶ Mao trenca les relacions amb l'URSS i se suma al moviment dels països no alineats.
- 1964** ▶ La Xina adquireix armes nuclears i es converteix en el cinquè país amb armes atòmiques.
- 1966** ▶ Gran Revolució Cultural del Proletariat.
- 1971** ▶ La República Popular de la Xina s'adhereix a les Nacions Unides.
- 1972** ▶ Richard Nixon, president dels EUA, visita la Xina.
- 1976** ▶ Mor Mao Zedong.
- 1978-1992** ▶ Amb Deng Xiaoping al poder, s'inicia la reorientació política i la modernització. El país s'obre a les inversions estrangeres i es fomenta el desenvolupament de l'economia de mercat i del sector privat.
- 1989** ▶ Repressió estudiantil a la plaça de Tian'anmen. Oficialment es xifren en 200 el nombre de morts. Sancions internacionals.
- 1993** ▶ Jiang Zemin president de la República Popular.
- 1997** ▶ Honk Kong torna a estar sota control xinès.
- 1999** ▶ Macau torna a estar sota control xinès.
- 2001** ▶ Admissió oficial de la Xina a l'Organització Mundial del Comerç (OMC).
- 2002** ▶ El novembre, el vicepresident, Hu Jiantao, és nomenat líder del Partit Comunista en el seu XVI Congrés.
- 2003** ▶ El mes de març, el Congrés Popular Nacional elegeix Hu Jintao com a nou president del país, en substitució de Jiang Zemin. Es produeix el primer cas de pneumònia atípica, la síndrome aguda de respiració (SARS, en les seves sigles en anglès).

Dinasties xineses

Dinastia Xia		2100-1600 a.C aprox	
Dinastia Shang		1600-1100 a.C aprox	
Dinastia Zhou de l'Oest		1100-770 a.C aprox	
Dinastia Zhou de l'Est	Període de primavera i tardor	770-476 a.C	
	Període dels Regnes Combatents	475-22 a.C	
Dinastia Qin		221-206 a.C aprox	
Dinastia Han	Han de l'Oest	206 a.C-25	
	Han de l'Est	25-220	
Període dels Tres Regnes	Wei	220-265	
	Shu Han	221-263	
	Wu	222-280	
Dinastia Jin de l'Oest		265-316	
Dinastia Jin de l'Est		317-420	
Dinastia del Sud i Nord	Dinastia del Sud	Song	420-479
		Qi	479-502
		Liang	502-557
		Chen	557-589
	Dinastia del Nord	Wei del Nord	386-534
		Wei de l'Est	534-550
		Qi del Nord	550-577
		Wei de l'Oest	535-556
		Zhou del Nord	557-581
Dinastia Sui		581-618	
Dinastia Tang		618-907	
Les cinc dinasties	Liang Posterior	907-923	
	Tang Posterior	923-936	
	Jin Posterior	936-947	
	Han Posterior	947-950	
	Zhou Posterior	951-960	
Dinastia Song	Dinastia Song del Nord	960-1127	
	Dinastia Song del Sud	1127-1279	
Dinastia Liao		907-1125	
Dinastia Jin		1115-1234	
Dinastia Yuan		1206-1368	
Dinastia Ming		1368-1644	
Dinastia Qing		1616-1911	
República de la Xina		1912-1949	
República Popular de la Xina		1949-	

dCIDOB 86. La Xina avui.

Adreces d'internet interessants per visitar

ADRECES D'INTERNET interessants per visitar ►

NACIONS UNIDES A LA XINA

<http://www.unchina.org/>

Idioma: anglès

Aquest web facilita la localització d'informació sobre diverses organitzacions internacionals lligades a l'ONU operatives a l'Estat més poblat de la terra. A més d'informació general del país, recull diferents seccions sobre els objectius marcats per l'organització en terra xinesa relacionats amb els temes següents: nutrició, Sida, legislació, treball, medi ambient, urbanisme, seguretat social, mercat intern, serveis socials bàsics, reformes socials i financeres, cooperació tècnica i econòmica, com també societat civil i Govern.

També hi podem trobar els últims informes dels projectes per al desenvolupament portats a terme a la Xina, com *l'United Nations Assistance framework for China 2001-2005*.

CENTRE D'INFORMACIÓ A INTERNET SOBRE LA XINA

<http://www.china.org.cn/english/index.htm> | <http://www.china.org.cn/spanish/index.htm>

Idiomes: anglès, xinès, francès, alemany, japonès, rus, castellà, àrab i esperanto

Web autoritzat pel Govern xinès, el "china.org.cn" s'edita sota els auspicis de la Societat Internacional d'Editors de la Xina i del Consell d'Informació Estatal Xinès de Beijing. Ofereix accés a un ampli ventall de notícies de màxima actualitat a la Xina com també informació detallada de la política, l'economia, la societat, la cultura i el medi ambient, a més d'un enllaç amb notícies internacionals. Compta també amb eines pràctiques com ara un curs per aprendre les expressions bàsiques del xinès i un altre per aprendre a cuinar els plats típics de la cuina xinesa.

A la pàgina en castellà, que es presenta amb un format una mica diferent, hi apareixen els apartats següents: notícies de la Xina, societat, gent, economia, art i cultura, turisme, home i ambient, aprendre xinès, internacional, esports, comentaris. També hi trobem enllaços amb diferents mitjans de comunicació. Destaca un apartat anomenat "Temes candents", que conté dossiers amb "fets, xifres i fotos" de la Xina dels últims anys, com també un cercador d'informació.

THE ASIAN STUDIES WWW MONITOR

<http://coombs.anu.edu.au/asia-www-monitor.html>

Idioma: anglès

És un registre de pàgines web sobre Àsia molt detallat i extens. Es pot fer la recerca de les pàgines emmagatzemades a partir de paraules clau i/o proposar la inclusió d'altres pàgines. Compta amb una descripció de cada web registrat: l'editor, el tipus d'informació que conté, l'àmbit al qual va dirigit, els recursos disponibles, els anys de la informació i el nombre d'enllaços externs disponibles.

INTERNET GUIDE FOR CHINESE STUDIES

<http://sun.sino.uni-heidelberg.de/igcs/>

Idioma: anglès

És segurament la guia d'Internet més completa i fiable des del punt de vista acadèmic sobre estudis xinesos. Elaborada per l'Institut d'Estudis Xinesos de la Heidelberg University, forma part de la pàgina oficial Asian Studies WWW Virtual Library (<http://coombs.anu.edu.au/WWWVL-AsianStudies.html>) i ofereix una llista detallada d'enllaços relacionats amb la Xina. La informació està organitzada i es pot cercar a partir dels temes següents: informació general, filosofia, religió, geografia, història, economia, societat, política, dret, educació, música, arts, llenguatge, literatura, ciència i medicina, tecnologia, bibliografia, recursos i altres guies.

CHINESE CULTURAL STUDIES WEB SITE

<http://acc6.its.brooklyn.cuny.edu/~phalsall/other.html>

Idioma: anglès

Catàleg molt complet d'enllaços de llocs web sobre molts aspectes dels estudis culturals xinesos. Creada per un professor nord-americà d'estudis asiàtics de la Fordham University de Nova York (EUA), Paul Halsall, aquesta pàgina està organitzada en diferents seccions. En l'apartat "estudis culturals d'Àsia de l'Est" hi trobem els següents ítems relacionats amb la Xina: informació general, història, art, música, llenguatge, literatura, filosofia, dones i homosexualitat.

CHINESE INTERNET RESOURCES<http://www.wsu.edu:8080/~dee/CHIINRES.HTM>**Idioma:** anglès

S'ofereixen enllaços ordenats sota els ítems següents: història xinesa, filosofia xinesa, taoisme, art xinès, literatura xinesa, ciències i matemàtiques xineses, llengua xinesa, bibliografies i nous grups. Ofereix, també, la possibilitat de fer cerques a partir dels cercadors Altavista i WebCrawler.

CHINA DEVELOPMENT GATEWAY<http://www.chinagate.com.cn/english/index.htm>**Idiomes:** anglès i xinès

Construït conjuntament pel Govern xinès (Ministeri d'Economia) i el Banc Mundial després de l'entrada de la Xina a l'Organització Mundial del Comerç l'any 2002, aquest portal es concep com un web, l'objectiu del qual és donar a conèixer la situació xinesa al món, per compartir experiències de desenvolupament amb altres països, contribuir a la cooperació internacional i fomentar el desenvolupament i la reducció de la pobresa. Ofereix una informació completa sobre qüestions institucionals, últimes notícies, agenda del desenvolupament, fòrums, agències governamentals, sessions del Congrés, un apartat amb les activitats del Banc Mundial a la Xina i, sobretot, estadístiques per sectors i informació comercial dels últims tres anys a la Xina. A més a més, també ofereix informació sobre temes com el turisme, la meteorologia i un apartat de recerca.

CASA ÀSIA<http://www.casaasia.org/index2.html>**Idiomes:** castellà, català, anglès, basc i galleg

La Casa Àsia, depenent del Ministeri d'Afers Estrangers d'Espanya, ens convida a descobrir el món oriental des de les quatre llengües oficials de l'Estat. Amb un disseny modern i innovador, el web mostra tota la informació imprescindible per a qui desitgi viatjar, estudiar, treballar o simplement conèixer Àsia. Destaquen els punts següents: cultura, programes educatius, cercle de negocis, Tribuna Àsia, publicacions, mediateca, Àsia Pacífic, notícies i comunitat virtual. Té un cercador de beques disponibles per estudiar en centres d'estudis asiàtics.

REVISTA YI<http://www.revistayi.org/>**Idiomes:** castellà, anglès i xinès

Fou concebuda el 1998 com a finestra per descobrir la immensa i complexa teranyina de la cultura xinesa. Tot i el seu caràcter divulgador i amateur, ha estat la primera revista en format digital editada en castellà i català sobre aquest tema. L'embranchida econòmica del Drac Groc els darrers anys, els subtils però més que evidents canvis polítics que ha experimentat (que cal saber llegir en clau oriental) i els motius d'interès que des de sempre han suscitat la literatura, la història, la gastronomia, i la cultura en general de l'Orient llunyà, han augmentat encara més la inesgotable capacitat per sorprendre que té la Xina. Aquesta iniciativa editorial vol ser una mostra d'aquest interès.

Amb un disseny fresc i innovador, aquest web ens mostra d'una manera enigmàtica i divertida el món xinès. Un cop hem accedit a la primera pàgina, podem escollir entre els ítems següents: percepció, innocència, passat, comunicació, imaginació, present, memòria, recerca, raonament i futur.

CHINA SITE<http://www.chinasite.com>**Idiomes:** anglès i xinès

Amb molta informació sobre temes molt diversos i multitud d'enllaços, presentats de manera no massa organitzada, aquest web és un dels més visitats per tots aquells que volen saber coses de la Xina. S'inclouen els ítems següents: cultura, religions, història, líders xinesos, governs i lleis, desenvolupament i moviments de protesta, però també d'altres com, per exemple, anar a comprar, col·leccions de segells i de monedes, moda i costums o arts marcial. El seu eslògan ho diu tot: "tu demana-ho, nosaltres ho tenim!".

Amb un disseny fresc i innovador, aquest web ens mostra d'una manera enigmàtica i divertida el món xinès. Un cop hem accedit a la primera pàgina, podem escollir entre els ítems següents: percepció, innocència, passat, comunicació, imaginació, present, memòria, recerca, raonament i futur.

dCIDOB 86. **La Xina avui.**

Cultura a la Xina. Art i societat a principis del mil·lenni.
Inma González Puy

CULTURA A LA XINA

ART I SOCIETAT A PRINCIPIS DEL MIL·LENNI

Inma González Puy Agregada cultural, Ambaixada d'Espanya a la Xina

Després d'un procés de més de dues dècades de política de reforma i d'obertura a la República Popular de la Xina, l'augment de la renda per càpita, el trànsit cap a una economia de mercat i la urbanització accelerada del país està revertint directament en la transformació dels costums i hàbits, els valors, l'ètica i la manera de viure de la gent. Els xocs generacionals són cada vegada més evidents pel que fa a idees, costums i interessos. Afloren nous problemes socials com l'envelliment ràpid i alarmant de la població, una de les conseqüències de la política del fill únic; el desequilibri social, per les diferències econòmiques entre camp-ciutat o l'augment de la delinqüència. El canvi es reflecteix també en una major transparència indubtable dels mitjans de comunicació que exposen cada vegada de forma més oberta els problemes i animen tímidament al debat.

Mentrestant, el procés dual de globalització i modernització impulsa una cultura contemporània exquisida, complexa i plural, que reflecteix a la perfecció aquesta situació de canvis. Fins ara més coneguda en àmbits internacionals que dins de les seves pròpies fronteres, comença ja a prendre posicions dins del país. L'entrada a l'Organització Mundial del Comerç (OMC) fa que molts països vegin la Xina com a un objectiu suculent per a la promoció de les indústries culturals; al mateix temps que aquest mercat madura, la pirateria esdevé una paradoxa més, que actua com a difusora de productes culturals que encara no poden arribar per la porta gran.

Fotografia ▶ cortesia de The Courtyard Gallery, Beijing

Fotografia de Zhuang Hui ▶ "Chashan - 25 de Juny". Instal·lació-escultura, 2002

Poc s'imaginava Wang Hanyun quan va emigrar a Dongguan (Guangzhou, Sud de la Xina) que es convertiria en protagonista involuntària de la instal·lació més recent de Zhuang Hui. Artista reconegut pel seu treball fotogràfic, Zhuang Hui va presentar la seva peça en una nova galeria independent de Beijing. El títol era "Chashan - 25 de Juny". El públic, atret per una vegetació exuberant que esclatava d'una manera miraculosa a l'interior minimalista de la sala, descobria en apropar-se que aquell oasi era en realitat un paradís artificial, amb herba, flors i arbres a escala natural, entre els quals el visitant podia endin-sar-se sota gegantescs núvols de cotó rosa.

La figura d'una noia s'alçava davant el llindar de l'idíl·lic jardí, modelada amb un sorprenent realisme amb silicona plàstica. Amb una mà es tapa els ulls, mentre la sang corre a través dels seus dits. El text que acompanya la instal·lació està inspirat en un article aparegut al *Shenzhen Week-end*. Wang Hanyun, una treballadora de 19 anys en un polígon industrial de Chashan, prop de Dongguan (Guangzhou) fou trobada un dia vagant sense rumb. La policia va informar que Wang havia estat atacada i li havien injectat un potent somnífer. Mentre dormia li havien extret els ulls. La perícia amb què li havien retirat els ulls de les òrbites indicava que l'acte només es podia atribuir a persones amb coneixements mèdics suficients. Tot sembla indicar que havia estat víctima d'una de les bandes de traficants d'òrgans humans que proveeixen la clientela internacional.

La peça de Zhuang Hui és un testimoni macabre que evidencia la sensibilitat dels artistes per les noves problemàtiques. Els horrors del tràfic d'òrgans, un signe més de la delinqüència organitzada, la inseguretats urbana i l'emigració de joves del camp a la ciutat, són pinzellades que afloren en la història de la desafortunada Wang, una de tantes noies que treballen a preu fet a la franja industrial de Guangdong amb jornades de dotze hores al dia per un sou ridícul. També és un sorprenent atribut a un altre fenomen paradigmàtic dels temps que corren: la premsa sensacionalista i el seu gran impacte social.

Noves temàtiques artístiques en un context de canvi social ▶ La inestabilitat derivada de les desigualtats socials, que confronten creixents borses de riquesa davant una extensa població a l'atur; les diferències en els ingressos entre camp i ciutat i l'explotació laboral en algunes zones, han contribuït a l'augment de la inseguretats i la delinqüència en una societat on fa poc més d'una dècada a penes hi havia casos de robatoris o atracaments. És coneguda per tots la història del viatger europeu que no aconseguia desfer-se d'un vell parell de sabates perquè sempre hi havia un funcionari exemplar que les hi tornava, gest d'impecable honradesa revolucionària davant d'allò que se suposava era un oblit. Fins fa pocs anys, no feia falta tancar les bicicletes amb cadenat i les cases podien romandre obertes. Ningú no es preocupava pel fet d'haver de caminar de nit per un carrer desert. El cas de Wang Hanyun hagués estat impensable. Però la situació ha canviat radicalment: augmenten els atraca-

ments i robatoris amb violència, es parla de bandes organitzades que aposten a la desesperada sense importar-los els severos càstigs que preveu la llei, fins i tot la pena de mort. Han proliferat les empreses de serveis d'alarma, les ciutats s'omplen de portes de seguretat, finestres amb reixes i sofisticats dispositius de defensa personal.

Certament, les contradiccions socials, la vida en la marginació i el lumpen són temàtiques que atreuen els artistes xinesos de principi del segle XXI.

Els anys vuitanta van ser el bressol de tradicions Orient-Occident, en què l'individualisme substituïa les consignes maoïstes de "l'art al servei del poble", mentre els artistes se sensibilitzaven en la descripció de les seves experiències íntimes i del seu entorn més proper.

El *political pop* i el realisme cíníc foren tendències que van ascendir als escenaris de l'art internacional a començament dels noranta, fascinant un públic occidental pel seu punt entre mancat d'originalitat i exòtic. El *kistch* del trànsit del segle, conegut com *gaudy art*, encara que no va produir artistes representatius ni tampoc obres convinents, fou el resultat de les estètiques locals durant la primera fase de la urbanització, que evocava amb humor i ironia el gust comercial i consumista, amb un toc típicament camperol.

La maduresa artística i la cultura visual ▶ Avui es pot dir que l'art xinès ha trobat el seu camí i que després d'un viatge d'anada i tornada ha arribat a la maduresa. Així opinen la majoria de crítics i comissaris d'art occidentals, directors de museus o galeries que van amb àvida curiositat als centres d'art de Beijing, Guangzhou o Xangai. Els artistes xinesos a les albors d'aquest segle prefereixen la fotografia, instal·lació i multimèdia, ja que consideren que és el llenguatge més directe per a l'exposició de les seves experiències.

Les tradicions artístiques i culturals han estat qüestionades per la ràpida modernització i les obres solen reflectir els ideals urbans contemporanis.

En aquest nou mil·lenni, mentre la Xina s'enfronta a una societat cada vegada més poblada de gent gran, emergeix una cultura urbana juvenil.

Fotografia ▶ cortesia de Courtyard Gallery, Beijing

Fotografia de Zhang Dali ▶ "Demolició", Beijing, 1998

Construcció-destrucció: El procés de demolició i reconstrucció de les ciutats ▶ EL treball de Zhang Dali (Beijing) reflecteix una imatge emblemàtica de la Xina postagrària. Beijing, com la resta de ciutats, és objecte d'una transformació estructural que deixa pas a una nova ciutat emergent entre les ruïnes. La nova ciutat es rebel·la contra la seva predecessora, s'expandeix ràpida, sorollosa, caòtica i agressiva, i transgredeix els límits de l'antiga urbs, ordenada com un escaquer. Els petits carrerons no contenen només la història de la capital xinesa, sinó també el sentit de tradició i vida en comunitat. Els grans complexos als suburbis substitueixen progressivament la vida veïnal per la comoditat i l'aïllament.

Encara que els joves xinesos no són tan rebels i radicals com els estudiants dels moviments europeus i americans dels seixanta, aquesta nova generació urbana es nodreix de MTV, DVD i Internet i descarta ètiques i valors de la Xina tradicional. Com a resultat, la seva receptivitat a la cultura visual és molt més gran que la dels seus predecessors i es mouen amb desimboltura en aquest llen-

guatge. Es percep per part dels artistes joves la resposta a la globalització i a la comercialització de la societat, l'ús o el rebuig de l'herència cultural i la recerca d'una identitat artística en el seu entorn autòcton o en els nous escenaris. La seva creativitat s'alimenta directament d'allò que llegeixen a la premsa o veuen a la televisió; la inspiració s'extreu del que passa al carrer; els artistes furguen en la marginació; busquen les seves fonts als hospitals¹, s'apropen a prostíbuls, es cultiven als guetos dels emigrants, deixant testimoni dels dilemes socials que conviuen avui amb l'accelerada prosperitat del país: l'alienació urbana, la corrupció, la complexitat de les relacions humanes, la violència domèstica o l'agressivitat al carrer.

El salt internacional ▶ La tendència general per evitar l'eurocentrisme ha propiciat des de fa anys que qualsevol mostra internacional que es preui inclogui artistes procedents de països en vies de desenvolupament.

Cap a mitjan anys noranta, l'art xinès independent va començar a arribar a través de contactes privats a la plataforma internacional.

El 1999, el comissari de la 48ena edició de la Biennial de Venècia, Harold Szeeman, va marcar la gran pauta i va apostar de cop per 19 artistes xinesos, molts d'aquests desconeguts per a la comunitat artística internacional.

Fins ara, el conservadurisme oficial en la selecció d'artistes i obres dificultava la presència de pavellons oficials a biennals de prestigi, ja que en aquells contextos importa poc la correcció política, ans la qualitat de la creació artística i la seva força innovadora. Un cop entrat el segle XXI, l'antiga dicotomia entre art oficial i art emergent es va dissipant. Ara existeix una clara voluntat de millorar la projecció externa de la cultura oficial; i per realitzar aquest trànsit a l'escena internacional s'han escollit com a mediadors crítics d'art i comissaris joves, legitimats sota el paraigües d'institucions com l'Acadèmia Central de Belles Arts. Ells són el pont entre l'oficialitat i "l'altra" realitat emergent, amb llum verda per seleccionar –encara amb certa prudència– artistes que veritablement es troben a l'alçada de l'escena internacional.

El Govern és conscient a poc a poc de la necessitat d'anar suprimint restriccions conceptuals a les manifestacions artístiques dins i fora del país.

Fotografies ▶ cortesia de l'artista

Fotografies de Song Yongping ▶ Sèrie "Els meus pares" 1999-2001

Envel·liment ▶ En una Xina que acusa de forma dramàtica un envelliment accelerat de la població, el treball del fotògraf Song Yongping (Taiyuan, Shanxi) en la seva reflexió sobre la vellesa i la mort, assenyalava una problemàtica dels últims anys. Com a resultat de la planificació familiar severa, el baix nivell de fertilitat i el declivi a les taxes de mortalitat, l'envelliment de la població s'ha accelerat quan l'economia encara no ha entrat en ple desenvolupament i el sistema de pensions és encara immadur i no està estès per tal de poder garantir-ne l'accés a tots. La proporció de la població per damunt dels 65 va assolir el 7% a finals del segle XX i es calcula que cap a l'any 2020, el nombre de persones de més de 60 anys d'edat a tota la Xina assolirà la xifra de 400 milions. Davant el frenètic ritme de vida actual, l'alteració de valors tradicionals està corroiñt l'ancestral posició del vell com a centre del nucli familiar, en què es recolzaven psicològicament i econòmicament les persones grans a la Xina durant milers d'anys.

Aquesta tolerància més gran s'ha cristal·litzat en l'organització de l'exposició itinerant "Living in Time", organitzada amb el beneplàcit del Ministeri de Cultura xinès (Berlín, 2001); la presència de pavelló oficial a les biennals de Sao Paulo i Venècia del 2003, i la gran exposició d'art contemporani que es presentarà properament al Centre Pompidou, dins de l'Any de la Xina a França (estiu del 2003). La presència oficial ja coexisteix amb la d'artistes xinesos convidats de forma independent. Aquesta mateixa actitud oficial d'apropament i distensió comença a aplicar-se, encara que més lentament, en altres sectors de la cultura i les arts.

Efectivament, la popularització d'Internet, amb la irrupció massiva d'informació de tot tipus, la introducció de l'anglès com a llengua de comunicació global, la cada vegada més gran comunitat d'estrangers residents al país, fan impossible el manteniment

dels controls ferris en la cultura i la circulació de persones. En el moment actual, amb la simplificació de la tramitació dels passaports privats, és inviable imposar restriccions o control a la sortida de músics, cineastes, escriptors o artistes plàstics, fet pel qual el Govern ha decidit actuar en conseqüència i prendre una postura més transigent.

Paral·lelament, l'èxit i la projecció internacional que estan obtenint les Biennals de Xangai i la Triennial a Guangzhou animen el Govern a relaxar també dins del país l'observació de preceptes conceptuals i ser més permissiu pel que fa a continguts. A poc a poc s'està convençant que, en realitat, no afecta l'estabilitat política, ans al contrari, anima les indústries relacionades amb l'art, ja que és precisament aquesta cultura emergent, dinàmica i original, la que té garantida un veritable mercat internacional.

Malgrat el carisma de la capital Beijing, la major flexibilitat de les autoritats locals de Xangai, Guangzhou —o fins i tot la provincial Pingyao, al negre cor miner de Shanxi, amb el seu Festival Internacional de Fotografia— fan que emergeixin nous centres en la convocatòria d'esdeveniments artístics. Com diu l'antic proverbi, "El cel és molt alt i l'Emperador és lluny": encara que de moment es prefereixi confinar l'ebullició lluny de la capital administrativa, aquestes experiències suposen, en qualsevol cas, trets significatius de legitimitat de l'art emergent per part del Govern.

Després de l'entrada a l'OMC, el mercat de l'art contemporani a la Xina continua estant alimentat fonamentalment per compradors estrangers, ja siguin col·leccionistes privats residents al país o viatgers ocasionals, galeries, fundacions o museus.

Són molt poques les galeries comercials locals que es puguin sostenir, encara que comencen a finançar-se la seva projecció exterior amb la participació a fires i salons internacionals. Tret característic d'un mercat incipient, els artistes xinesos no estan acostumats encara a la figura de l'intermediari, els costa cedir drets i deixar parcel·la per a beneficis. D'altra banda, no existeix tampoc una veritable clientela autòctona: els cada vegada més nombrosos col·leccionistes xinesos s'inclinen encara per l'art antic, per la pintura tradicional o per artistes contemporanis de segell més conservador, molt diferents d'aquells que captiven al públic internacional més enllà de les fronteres. Mentre museus, fundacions i particulars de l'estranger estan adquirint instal·lacions, fotografia i vídeos d'artistes xinesos, cap museu o institució pública del país s'ha decidit, de moment, a iniciar un fons d'art contemporani.

El món del cinema ► Al món del cinema, la situació és una mica més complexa que a l'entorn de les arts plàstiques. D'una banda, la censura és més estricta, i les limitacions en la importació de pel·lícules fan que la preocupant pirateria esdevingui, tristament, l'única via d'accés per tal que directors, artistes, intel·lectuals i el públic aficionat en general conegui les últimes novetats del cine internacional. A les grans pantalles només es projecten ocasionalment algunes de les grans produccions nord-americanes, els preus de les entrades són

Fotografia ► cortesia de la galeria xinesa Art Archives and Warehouse, Beijing

Obra de Wang Xingwei

Divorci i violència domèstica ► La prosperitat, la mobilitat i la relaxació dels controls socials nascuts de les reformes del mercat han contribuït a augmentar espectacularment les taxes de divorci. L'agència de notícies Xinhua va informar de l'existència de 1,2 milions de parelles divorciades durant el 2001, fet que suposa un augment de gairebé el 51% respecte a fa una dècada. La claredat i transparència més gran dels mitjans informatius d'aquests últims anys han permès que s'afronti un altre problema cada vegada més freqüent dins del nucli familiar: la violència domèstica ha deixat de ser un tabú per reflectir-se com a una malaltia social massa estesa i que no es pot ignorar. Es calcula que la violència domèstica causa el 60% dels casos de divorci i es denuncia que existeix al 30% de les famílies xineses. Mentre s'espera l'adequació de les lleis en aquest aspecte, s'han obert *hotlines* de suport psicològic, telèfons de denúncia, enquestes a Internet i *talk shows* a la televisió, com el conegut Don't Talk to Strangers.

proporcionalment alts (entre 3 i 5 euros), mentre un extens catàleg de DVD pirates amb subtítols en xinès, nodreix els aficionats a preus molt baixos i fins i tot s'utilitzen com a eines de classe a les acadèmies de cine.

Els cineastes locals han de superar encara un rosari de tràmits abans de poder presentar oficialment una pel·lícula, ja sigui dins del país o en festivals internacionals. Hi ha directors que accepten el joc i s'adapten (Chen Kaige, Zhang Yimou, Zhang Yang, etc.) Aquests aconseguixen suport i inversió per part de les productores, encara que després veuen que els seus ingressos minven per la pirateria, les sales estan buides i les pel·lícules en cartell duren a penes una setmana; altres, directors independents, s'arrisquen a treballar sense permisos, compten amb pressupostos raquítics i solament tenen el recurs dels festivals internacionals per donar-se a conèixer i per sobreviure. Paradoxalment, la pirateria és l'únic vehicle que permet que les seves produccions siguin conegudes dins del país.

Aquesta desraó ha estat el tema de fons de l'última cinta del director independent He Jianjun (*El carter*, Rotterdam 1997; *El somriure de la papallona*, Sant Sebastià 2001), el qual ha volgut mostrar l'altra cara del problema. Amb l'eloqüent títol de *Dao-barl* (*Pirata*), aquesta cinta recorre el món clandestí dels traficants de cintes, i revisa amb ànim dual precisament la funció tristament "difusora" que aquesta plaga comporta en un país on la censura oficial per a algunes qüestions encara és molt rígida.

Una indústria en transició ▶ Lògicament, la transformació del sistema econòmic ha afectat també la gestió d'organismes i institucions culturals, amb la supressió de subvencions estatals a museus, teatres, orquestres, companyies d'òpera de Beijing, de ballet, d'acrobàcies, que abans es nodrien exclusivament de l'Estat, i s'enfrontaven de sobte amb la realitat d'un mercat cada vegada més exigent i àvid de novetats.

La manca de subvencions ha provocat el desmantellament inevitable d'entitats de tradició, i l'entrada a l'atur d'actors, músics o artistes, que han de deixar de ser, de sobte, funcionaris per enfrontar-se inevitablement a la jungla de l'oferta i la demanda.

Molts museus s'han convertit en locals buits que busquen arrendatari, amb poca autonomia econòmica per pilotar una programació pròpia. En aquesta situació de trànsit, empreses i corporacions xineses comencen a involucrar-se en el món de la cultura. Malgrat que encara no s'ha fixat una llei amb suficients avantatges fiscals per al patrocini de les arts, comencen a aparèixer ja els primers mecenes locals disposats a apostar per la cultura, mentre que la capacitat adquisitiva d'un públic cada vegada més exigent i educat propiciarà que en el futur es reforcin les indústries relacionades amb l'entreteniment i l'oci. ■

Nota ▶

¹ Són conegudes les intervencions recents d'artistes xinesos de caràcter morbós o escatològic, en què experimenten amb parts del cos humà, animals morts, etc. com la coneguda *performance* de Zhu Yu, a l'exposició "Fuck Off" de Xangai, 2000, en què devorava les restes d'un bebè.

dCIDOB 86. La Xina avui.

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB

- **AMIN, Samir.** "Théorie et pratique du projet chinois de «socialisme de marché»". *Alternatives Sud*. Vol. VIII, no. 1 (2001), p. 53-89 (Sig.: 47099-CETRI-AS 1/2001)
- **BAUM, Richard.** "Reforma y reacción después de Mao". *Vanguardia dossier*. No. 2 (julio-septiembre 2002), p. 40-45 (Sig.: 46250-V.D. 2/2002)
- **BEJARANO, Germán; CACHO, Luis; TEJEDOR, Ernesto (et al.)** "China en el siglo XXI". *Información comercial española*. No. 797 (febrero 2002), p. 10-129 (Sig.: 44834-I.C.E.-M 797/2002)
- **BEJARANO GARCÍA, Germán.** "China en la política exterior española y en el contexto del plan Asia". *Información comercial española*. No. 797 (febrero 2002), p. 11-23 (Sig.: 44835-I.C.E.-M 797/2002)
- **BELTRÁN, Joaquín.** "La diáspora china y la globalización". *Vanguardia dossier*. No. 2 (julio-septiembre 2002), p. 82-84 (Sig.: 46259-V.D. 2/2002)
- **BIANCO, Lucien; FISAC, Taciana; JIAN, Chen (et al.)**. "China: superpotencia emergente". *Vanguardia dossier*. No. 2 (julio-septiembre 2002), p. 3-98 (Sig.: 46245-V.D. 2/2002)
- **BOILLLOT, Jean-Joseph; MICHELON, Nicolas.** "Chine, Hong Kong, Taiwan: une nouvelle géographie économique de l'Asie". *Notes et études documentaires*. No. 5135 (juin 2001), p. 5-152 (Sig.: 43382-N.E.D. 5135/2001)
- **BRAVO C., Lily M.** "La inserción internacional de la República Popular China: una visión desde las relaciones internacionales". *Estudios internacionales*. Año XXXIV, no. 133 (enero-marzo 2001), p. 48-70 (Sig.: 44500-E.In. 133/2001)
- **BREMER, III, Paul L.** "Las sombras de la historia: China en el siglo XXI". *Política exterior*. Vol. XIII, no. 72 (noviembre-diciembre 1999), p. 105-124 (Sig.: 41618-Po.E. 72/1999)
- **BUSTELO, Pablo; DELAGE, Fernando (coords.)**. *El nuevo orden internacional en Asia-Pacífico*. Madrid: Pirámide, 2002. 399 p. (Sig.: 47362-L)
- **BUSTELO GÓMEZ, Pablo.** "Evolución reciente y perspectivas de la economía china". *Información comercial española*. No. 797 (febrero 2002), p. 43-53 (Sig.: 44837-I.C.E.-M. 797/2002)
- **CHAN, Adrian.** "In search of a civil society in China". *Journal of contemporary Asia*. Vol. 27, no. 2 (1997), p. 242-251 (Sig.: 26113-J.C.A. 2/1997)
- **CHANG, Kyung-Sup.** "The politics of partial marketization: state and class relations in post-Mao China". *Asian perspectives*. Vol. 25, no. 4 (2001), p. 239-268 (Sig.: 47681-As.P. 4/2001)
- **CHEN, Lanyan.** "Expanding women's co-operatives in China through institutional linkages". *Development and change*. Vol. 30, no. 4 (October 1999), p. 715-738 (Sig.: 38315-Dev.Ch. 4/1999)
- **CHENG, Anne.** *Historia del pensamiento chino*. Barcelona: Edicions Bellaterra, 2002. 628 p. (Sig.: 47750-L)
- **CI, Jiwei.** *De la utopía al hedonismo: dialéctica de la revolución china*. Barcelona: Edicions Bellaterra, 2002. 238 p. (Sig.: 47668-L)
- **DE LA RIVA, Ion.** "Retorno a la cuenca del Pacífico: España redescubre un continente". *Política exterior*. Vol. XVI, no. 85 (enero-febrero 2002), p. 21-24 (Sig.: 45226-Po.E. 85/2002)
- **FERNÁNDEZ-STEMBRIDGE, Leila.** "La vía capitalista "de facto" de China". *Vanguardia dossier*. No. 2 (julio-septiembre 2002), p. 55-63 (Sig.: 46253-V.D. 2/2002)
- **FISAC, Taciana.** "El imperio del centro". *Vanguardia dossier*. No. 2 (julio-septiembre 2002), p. 23-27 (Sig.: 46247-V.D. 2/2002)
- **FOLCH, Dolors.** "El factor religioso". *Vanguardia dossier*. No. 2 (julio-septiembre 2002), p. 71-73 (Sig.: 46256-V.D. 2/2002)
- **GILBOY, George; HEGINBOTHAM, Eric.** "China's coming transformation". *Foreign affairs*. Vol. 80, no. 4 (July-August 2001), p. 26-39 (Sig.: 43469-F.A. 4/2001)
- **GOLDEN, Sean.** "Alguns condicionants de la cultura xinesa contemporània". *Àmbits de política i societat*. No. 23 (estiu 2002), p. 48-51 (Sig.: 47388-Amb. 23/2002)
- **KHANNA, Vinod C.** "The Chinese diaspora". *China report*. Vol. 37, no. 4 (October-December 2001), p. 427-443 (Sig.: 47683-Ch.Rep. 4/2001)
- **LACOSTE, Yves.** "Géopolitique en Chine". *Hérodote*. No. 96 (1er trimestre 2000), p. 3-199 (Sig.: 39196-Her. 96/2000)
- **LEE, Grace OM; WONG, Linda; MOK, Joshua KH.** "The decline of state-owned enterprises in China: causes, issues and challenges". *China report*. Vol. 37, no. 2 (April-June 2001), p. 165-212 (Sig.: 44812-Ch.Rep. 2/2001)
- **LI, Cheng.** "La cuarta generación de dirigentes". *Vanguardia dossier*. No. 2 (julio-septiembre 2002), p. 46-50 (Sig.: 46251-V.D. 2/2002)
- **LI, Lianjiang.** "Corrupción, protesta y democracia en China". *Vanguardia dossier*. No. 2 (julio-septiembre 2002), p. 66-70 (Sig.: 46255-V.D. 2/2002)
- **MAKO, William P.; MODY, Ashoka; NEGISHI, Shoko (et al.)**. "Reforma y reestructuración en Asia". *Finanzas y desarrollo*. Vol. 38, no. 1 (marzo 2001), p. 2-23 (Sig.: 47694-Fi.D. 1/2001)
- **MATHEW, P.A.** "Political economy of diaspora Chinese investments in China". *China report*. Vol. 37, no. 4 (October-December 2001), p. 451-461 (Sig.: 47685-Ch.Rep. 4/2001)
- "Una revolución incompleta". *Economía exterior*. No. 13 (verano 2000), p. 107-134 (Sig.: 40713-Eco.Ex. 13/2000)
- **RÍOS, Xutio.** "La vigencia del partido". *Vanguardia dossier*. No. 2 (julio-septiembre 2002), p. 51-53 (Sig.: 46252-V.D. 2/2002)
- **SÁIZ LÓPEZ, Amelia.** *Utopía y género: las mujeres chinas en el siglo XX*. Barcelona: Edicions Bellaterra, 2001. 271 p. (Sig.: 43201-L)
- **SANJUAN, Thierry.** "En deçà du "religieux" chinois: réflexions sur les valeurs, l'espace et l'organisation sociale en Chine continentale". *Hérodote*. No. 106 (3ème trimestre 2002), p. 123-132 (Sig.: 47660-Her. 106/2002)
- **SCOBELL, Andrew.** "Playing to win: Chinese army building in the era of Jiang Zemin". *Asian perspectives*. Vol. 25, no. 1 (2001), p. 73-105 (Sig.: 44918-As.P. 1/2001)
- **SHAMBAUGH, David.** "Facing reality in China policy". *Foreign affairs*. Vol. 80, no. 1 (January-February 2001), p. 50-64 (Sig.: 45801-F.A. 1/2001)
- **SHAMBAUGH, David.** "¿Será China una superpotencia militar?". *Vanguardia dossier*. No. 2 (julio-septiembre 2002), p. 34-39 (Sig.: 46249-V.D. 2/2002)
- **STORY, Jonathan; BUENO, Rafael.** "La maldición china: vivir en tiempos agitados". *Política exterior*. Vol. XV, no. 81 (2002), p. 109-119 (Sig.: 43453-Po.E. 81/2002)
- **TAMAMES, Ramón.** *China 2001: la cuarta revolución: del aislamiento, a superpotencia mundial*. Madrid: Alianza, 2001. 146 p. (Sig.: 43841-L)
- **TSANG, Steve.** "China y su periferia". *Vanguardia dossier*. No. 2 (julio-septiembre 2002), p. 74-77 (Sig.: 46257-V.D. 2/2002)
- **WEI, Shang-Jin.** "¿La globalización es buena para los pobres en China?". *Finanzas y desarrollo*. Vol. 39, no. 3 (septiembre 2002), p.26-29 (Sig.: 46670-Fi.D. 3/2002)
- **WILKENING, Dean A.** "Ballistic-missile defence and strategic stability". *Adelphi papers*. No. 334 (2000), p. 1-96 (Sig.: 40438-A.Pa. 334/2000)
- **XIZHE, Peng; GUO, Zhigang (eds.)**. *The changing population of China*. Oxford: Blackwell, 2000. XVI, 291 p. (Sig.: 41800-L)